

Revisorsgrupp 1

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
KF/KS Kansli	
Ink.	2006 -04- 20
Dnr:	124-1852/2006
Till:	RI

Till
Kommunstyrelsen

Årsrapport avseende revisionen av verksamheten för år 2005

Revisorsgrupp 1 har vid sammanträde den 11 april 2006 behandlat bifogade årsrapport. I rapporten redovisas resultatet av den granskning som har utförts under verksamhetsåret. I rapportdel 1 redovisas granskningsiakttagelser avseende kommunstyrelsens övergripande verksamhet och i rapportdel 2 iakttagelser avseende kommunstyrelsens egen verksamhet. Granskning av bokslutet och årsredovisningen redovisas också i årsrapporten. I bilaga till kommunstyrelsens revisionsberättelse redovisas en sammanfattning av revisorernas iakttagelser från granskningen av stadens sammanlagda verksamhet (årsöversikten).

Innehållet i årsrapporten har faktakontrollerats av stadsledningskontoret.

Utifrån revisionskontorets årsrapport vill vi särskilt framhålla följande:

Rättvisande räkenskaper

Vi har under en följd av år konstaterat att staden inte följer kommunala redovisningslagen vad avser reglerna för investeringar.

Vid årets granskning av Bromma och Maria Gamla stans stadsdelsnämnder samt Fastighets- och Saluhallsnämnden har vi konstaterat att investeringar i lokaler har finansierats med driftbudgetmedel. Vi ser allvarligt på att ett antal nämnder finansierar investeringar i inventarier och ombyggnader av lokaler med driftbudgetmedel och bokför investeringarna som driftkostnader. Detta innebär att nämnderna och staden inte följer den kommunala redovisningslagen vad avser bokföring av anläggningstillgångar. Det innebär också att nämndernas nyckeltal är missvisande och inte möjliggör jämförelser mellan åren, mellan stadens nämnder eller liknande verksamheter i andra kommuner.

Vi förutsätter att kommunstyrelsen snarast ser till att samtliga nämnder och styrelser ges förutsättningar att följa kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.

Ekonomi

Vi vill uppmärksamma kommunstyrelsen på att verksamhetens nettokostnader (exklusive jämförelsestörande poster) i förhållande till skatteintäkter och statsbidrag i bokslutet uppgår till 105 %. Kostnaderna överstiger skatteintäkterna med 1 288,3 mnkr. Tidigare år har stadens finansnetto täckt motsvarande underskott. Årets finansnetto uppgår till 1 068,8 mnkr.

Revisionsrapporter som kommunstyrelsen ska yttra sig över i samband med behandlingen av årsrapporten

Under punkten 3.1 i årsrapporten för kommunstyrelsen (del 1) redovisas sammandrag av fyra revisionsrapporter. Kommunstyrelsen förutsätts yttra sig över nedan redovisade rapporter i anslutning till sitt yttrande över årsrapporten.

Stadsdelsnämndernas arbete för att minska sjukfrånvaron (Rapport nr 6 mars 2006)

Det behövs en gemensam systematisk modell för nämndernas arbete med förbättringar av arbetsmiljön i syfte att minska den arbetsrelaterade ohälsan och sjukfrånvaron.

Rutinerna för debitering av avgifter och uppsägning av plats inom barnomsorgen (Rapport nr 8 mars 2006)

Rutinerna för uppsägning av plats på grund av obetalda avgifter fungerar inte på ett rättssäkert sätt. För att avhjälpa bristerna behöver kommunfullmäktiges tillämpningsföreskrifter för taxan kompletteras med för staden gemensamma riktlinjer.

Stadsdelsnämnderna insatser för arbetslösa (Rapport nr 9 2006)

Stadens arbetsmarknadsinsatser saknar tydlig styrning och uppföljning. Enligt revisorernas bedömning behövs tydligare ekonomiska förutsättningar för stadsdelsnämndernas arbetsmarknadsinsatser.

Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde (Rapport nr 10 mars 2006)

Stadsdelsnämnderna har inte tillräcklig styrning, uppföljning och kontroll över hemtjänstverksamheten. Det finns allvarliga brister i dokumentationen av genomförandet av beviljade insatser. Enligt revisorernas bedömning är detta helt oacceptabelt med tanke på den enskildes rättssäkerhet.

Upphandling

Vi har under tidigare år påtalat behovet av att en ny upphandlingspolicy tas fram. Ännu har ingen policy antagits. Vi vill åter igen understryka vikten av att en policy tas fram för att bli förbättra informationen till stadens upphandlare om stadens centrala regler.

Kompetensfonden

I vårt missiv till årsrapporten för kommunstyrelsen år 2004 konstaterade vi att frågan rörande rättsliga förutsättningar för Stockholms stads kompetensfond att ge stöd till vissa verksamheter är en principiellt viktig fråga som bör föras upp till kommunfullmäktige för beslut så snart som möjligt.

Vi kan konstatera att frågan ännu inte har behandlats av kommunfullmäktige och att vi inte har fått något svar från kommunstyrelsen.

Styrning, uppföljning och kontroll av kommunstyrelsens egen verksamhet

Vid årets granskning har vi konstaterat att kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten inte är helt tillräcklig. Vi vill framhålla vikten av att de brister som konstaterats snarast åtgärdas. Kommunstyrelsen med sitt stadsledningskontor bör vara ett föredöme för stadens nämnder och styrelser bl a vad avser styrning, uppföljning och kontroll.

Vi överlämnar såväl kommunstyrelsens årsrapport som årsöversikten till kommunstyrelsen för yttrande i dess olika delar senast den 15 juni 2006

Stockholm den 11 april 2006

På revisorernas vägnar

Bo Dahlström
ordförande

Gunilla Axelsson
sekreterare

REVISIONSKONTORET

NR 1 April 2006

DNR 310/29-06

Årsrapport 2005

Kommunstyrelsen

Stadens verksamhet

Stadens ekonomiska resultat är negativt men balanskravet uppnås

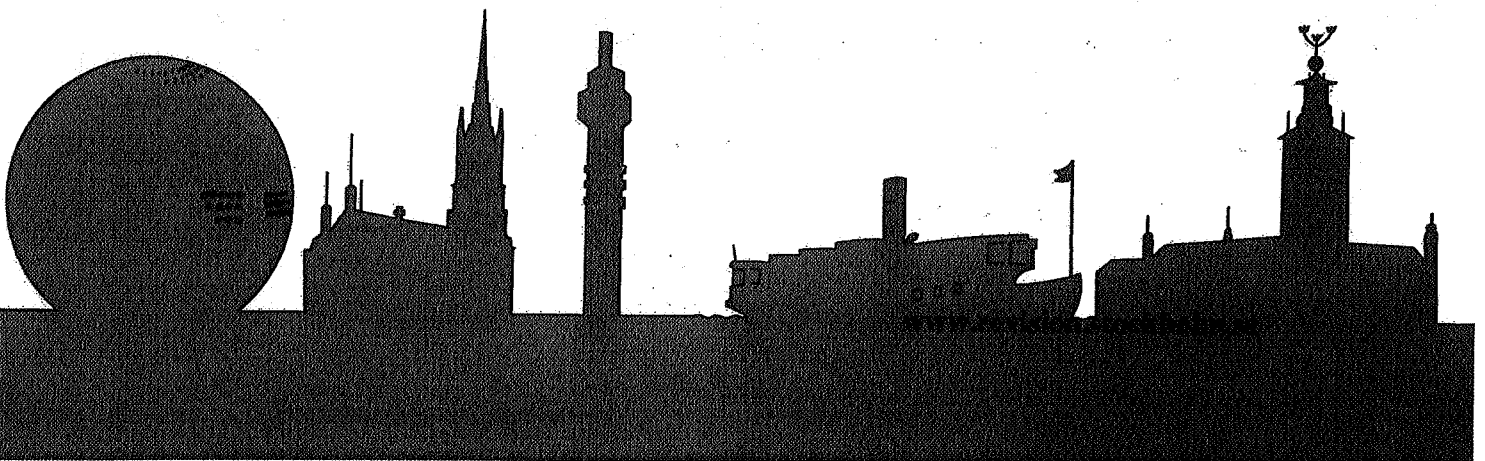
Den kommunala redovisningslagen måste följas vad avser investeringar

Någon ny upphandlingspolicy har ännu inte antagits

Stadens egen verksamhet

Bokslutet för den egna verksamheten är rättvisande

Kommunstyrelsens styrning uppföljning och kontroll av den egna verksamheten är inte helt tillräcklig

Stockholms stads revisionskontor är fackorganet för revision av stadens nämnder och styrelser med tillhörande förvaltningar. Kontoret biträder de förtroendevalda revisorerna som kommunfullmäktige utser för varje mandatperiod. Enligt särskilt beslut av fullmäktige biträder kontoret även de förtroendevalda bolagsrevisorerna i granskningen av stadens bolag.

Årligen upprättas del- och årsrapporter samt revisionsberättelser, där revisionens synpunkter på verksamheten i en nämnd eller styrelse sammanfattas.

Andra viktiga iakttagelser, arbetsresultat m m under löpande år dokumenteras i revisionsrapporter.

Ytterligare enstaka exemplar av denna rapport kan beställas från:

Stockholms stads revisionskontor
Stadshuset
105 35 STOCKHOLM
Internadress Hantverkargatan 3 A, 1 tr
Tel: 508 29 000 Fax 508 29 399

Till
Kommunstyrelsen

Årsrapport avseende revisionen av verksamheten för år 2005

Revisorsgrupp 1 har vid sammanträde den 11 april 2006 behandlat bifogade årsrapport. I rapporten redovisas resultatet av den granskning som har utförts under verksamhetsåret. I rapportdel 1 redovisas granskningsiakttagelser avseende kommunstyrelsens övergripande verksamhet och i rapportdel 2 iakttagelser avseende kommunstyrelsens egen verksamhet. Granskning av bokslutet och årsredovisningen redovisas också i årsrapporten. I bilaga till kommunstyrelsens revisionsberättelse redovisas en sammanfattning av revisoreernas iakttagelser från granskningen av stadens sammanlagda verksamhet (årsöversikten).

Innehållet i årsrapporten har faktakontrollerats av stadsledningskontoret.

Utifrån revisionskontorets årsrapport vill vi särskilt framhålla följande:

Rättvisande räkenskaper

Vi har under en följd av år konstaterat att staden inte följer kommunala redovisningslagen vad avser reglerna för investeringar.

Vid årets granskning av Bromma och Maria Gamla stans stadsdelsnämnder samt Fastighets- och Saluhallsnämnden har vi konstaterat att investeringar i lokaler har finansierats med driftbudgetmedel. Vi ser allvarligt på att ett antal nämnder finansierar investeringar i inventarier och ombyggnader av lokaler med driftbudgetmedel och bokför investeringarna som driftkostnader. Detta innebär att nämnderna och staden inte följer den kommunala redovisningslagen vad avser bokföring av anläggningstillgångar. Det innebär också att nämndernas nyckeltal är missvisande och inte möjliggör jämförelser mellan åren, mellan stadens nämnder eller liknande verksamheter i andra kommuner.

Vi förutsätter att kommunstyrelsen snarast ser till att samtliga nämnder och styrelser ges förutsättningar att följa kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.

Ekonomi

Vi vill uppmärksamma kommunstyrelsen på att verksamhetens nettokostnader (exklusive jämförelsestörande poster) i förhållande till skatteintäkter och statsbidrag i bokslutet uppgår till 105 %. Kostnaderna överstiger skatteintäkterna med 1 288,3 mnkr. Tidigare år har stadens finansnetto täckt motsvarande underskott. Årets finansnetto uppgår till 1 068,8 mnkr.

Revisionsrapporter som kommunstyrelsen ska yttra sig över i samband med behandlingen av årsrapporten

Under punkten 3.1 i årsrapporten för kommunstyrelsen (del 1) redovisas sammandrag av fyra revisionsrapporter. Kommunstyrelsen förutsätts yttra sig över nedan redovisade rapporter i anslutning till sitt yttrande över årsrapporten.

Stadsdelsnämndernas arbete för att minska sjukfrånvaron (Rapport nr 6 mars 2006)

Det behövs en gemensam systematisk modell för nämndernas arbete med förbättringar av arbetsmiljön i syfte att minska den arbetsrelaterade ohälsan och sjukfrånvaron.

Rutinerna för debitering av avgifter och uppsägning av plats inom barnomsorgen (Rapport nr 8 mars 2006)

Rutinerna för uppsägning av plats på grund av obetalda avgifter fungerar inte på ett rättssäkert sätt. För att avhjälpa bristerna behöver kommunfullmäktiges tillämpningsföreskrifter för taxan kompletteras med för staden gemensamma riktlinjer.

Stadsdelsnämnderna insatser för arbetslösa (Rapport nr 9 2006)

Stadens arbetsmarknadsinsatser saknar tydlig styrning och uppföljning. Enligt revisorernas bedömning behövs tydligare ekonomiska förutsättningar för stadsdelsnämndernas arbetsmarknadsinsatser.

Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde (Rapport nr 10 mars 2006)

Stadsdelsnämnderna har inte tillräcklig styrning, uppföljning och kontroll över hemtjänstverksamheten. Det finns allvarliga brister i dokumentationen av genomförandet av beviljade insatser. Enligt revisorernas bedömning är detta helt oacceptabelt med tanke på den enskildes rättssäkerhet.

Upphandling

Vi har under tidigare år påtalat behovet av att en ny upphandlingspolicy tas fram. Ännu har ingen policy antagits. Vi vill åter igen understryka vikten av att en policy tas fram för att bli förbättra informationen till stadens upphandlare om stadens centrala regler.

Kompetensfonden

I vårt missiv till årsrapporten för kommunstyrelsen år 2004 konstaterade vi att frågan rörande rättsliga förutsättningar för Stockholms stads kompetensfond att ge stöd till vissa verksamheter är en principiellt viktig fråga som bör föras upp till kommunfullmäktige för beslut så snart som möjligt.

Vi kan konstatera att frågan ännu inte har behandlats av kommunfullmäktige och att vi inte har fått något svar från kommunstyrelsen.

Styrning, uppföljning och kontroll av kommunstyrelsens egen verksamhet

Vid årets granskning har vi konstaterat att kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten inte är helt tillräcklig. Vi vill framhålla vikten av att de brister som konstaterats snarast åtgärdas. Kommunstyrelsen med sitt stadsledningskontor bör vara ett föredöme för stadens nämnder och styrelser bl a vad avser styrning, uppföljning och kontroll.

Vi överlämnar såväl kommunstyrelsens årsrapport som årsöversikten till kommunstyrelsen för yttrande i dess olika delar senast den 15 juni 2006

Stockholm den 11 april 2006

På revisorernas vägnar

Bo Dahlström
ordförande

Gunilla Axelsson
sekreterare

1. The first step is to identify the problem. This involves understanding the current situation and what needs to be changed.

25. The following table shows the number of people who attended the 2004 Summer Olympic Games in Athens, Greece, by country. The number of people who attended the 2004 Summer Olympic Games in Athens, Greece, by country is shown in the following table.

1. How do you think people's perceptions of the world have changed since the 1960s? Do you think people are more open-minded and accepting of different cultures and beliefs now than they were in the 1960s? Why or why not?

INNEHÅLL

Årets granskning	2
Årsrapport 2005	2
1 Styrning, uppföljning och kontroll av stadens verksamhet och ekonomi.....	3
1.1 Prognossäkerhet.....	3
1.2 Uppföljning av ekonomi och verksamhet.....	4
2 Stockholms stads huvudbokslut, årsredovisning och stadens sammanställda redovisning för år 2005	5
2.1 Stockholms stads huvudbokslut för år 2005.....	5
2.2 Resultaträkningen	8
2.3 Balansräkningen	11
2.4 Investeringsredovisning.....	12
2.5 Finansenhets bokslut för år 2005	13
2.6 Stadens årsredovisning för år 2005.....	13
2.7 Stadens sammanställda redovisning för år 2005	14
3 Revisionsrapporter.....	16
3.1 Revisionsrapporter som kommunstyrelsen ska yttra sig över i samband med behandlingen av årsrapporten.	24
4 Övriga granskningar	27
4.1 Granskning av kommunstyrelsens samordning av stadens informationssäkerhet.....	27
4.2 Kompetensfonden	29
4.3 Stadens ekonomisystem Agresso.....	31
4.4 Attestinstruktion med tillämpningsanvisningar.....	31
4.5 Stadens arbete för att trygga personalförsörjningen	31
5 Stadens nämnder.....	32
5.1 Stadsdelsnämndernas resultat	32
5.2 Kommunövergripande områden	38
6 Kommunkoncernens bolag	42

Rapportförteckning

Rapport. Granskning av tertial- och delårsrapport 1/2005 för stadens nämnder och styrelser (juni 2005)

Rapport. Granskning av tertialrapport 2 – uppföljning av budget 2005 (november 2005)

Årsrapport 2005 för Kommunstyrelsen (nr 1 april 2006)

Bilaga 1	Revisionsrapport 2005 redovisningsrutiner och intern kontroll, finansenheten
Bilaga 2	Rapport över granskning av årsbokslut 2005-12-31 för finansenheten
Bilaga 3	Förteckning över samtliga revisionsrapporter 2005/2006

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

11-11-11

Inledning

Årets granskning

I denna *årsrapport* redovisas det samlade resultatet av revisionskontorets granskning av kommunstyrelsens övergripande verksamhet och en sammanfattning av granskningsresultatet avseende stadens nämnder och bolag för år 2005.

Den årliga revisionen omfattar granskningar och bedömningar inom följande områden:

- Kommunstyrelsens styrning och uppföljning av stadens verksamhet och ekonomi
- Stockholms stads huvudbokslut, årsredovisning och stadens sammanställda redovisning för år 2005

Revisionen genomförs i enlighet med kommunallagen och andra tillämpliga lagar samt i enlighet med stadens revisionsreglemente och god revisionssed i kommunal verksamhet. Revisionens inriktning och omfattning fastställs av de förtroendevalda revisorerna i den årliga revisionsplanen.

Revisionskontorets iakttagelser och samlade bedömning redovisas och kommenteras under respektive avsnitt i rapporten.

Revisionskontoret har även följt upp kommunstyrelsens åtgärder med anledning av tidigare revisionsrapporter.

Årsrapporten har faktakontrollerats av stadsledningskontoret.

Årsrapport 2005

I föreliggande rapport redovisas resultatet av 2005 års granskning i två rapportdelar, nämligen

1. Redovisning av granskningsresultatet avseende kommunstyrelsens övergripande verksamhet mm
2. Redovisning av granskningsresultatet avseende kommunstyrelsens egen verksamhet och granskningsresultatet avseende KF/KS-kansli

Rapportdel 1

Redovisning av granskningsresultatet avseende kommunstyrelsens övergripande verksamhet

1 Styrning, uppföljning och kontroll av stadens verksamhet och ekonomi

Granskningen inom detta område har inriktats på att bedöma om kommunstyrelsens styrning och uppföljning av den övergripande verksamheten och ekonomin har varit tillfredsställande, d v s om verksamheten har bedrivits i enlighet med kommunfullmäktiges beslut om anslag, mål och riktlinjer mm.

1.1 Prognossäkerhet

I tabellen nedan redovisas stadsdelsnämndernas prognoser efter stadsledningskontorets korrigeringar och tillstyrkta budgetjusteringar samt budgetavvikelse enligt bokslutet.

Mnkr	Budgetavvikelse tertialrapport 1	Budgetavvikelse tertialrapport 2	Budgetavvikelse bokslut 2005
Anslag 1	-84,0	-19,0	153,7
Anslag 2	-53,3	-78,2	-66,7
Totalt	-137,3	-97,2	87,0

För anslag 1 har det prognostiserats underskott i årets båda tertialrapporter. Av tabellen framgår att det i bokslutet redovisas en positiv budgetavvikelse. Skillnaden mellan prognosen i tertialrapport 2 och bokslutet uppgår till 172,2 mnkr vilket är något högre jämfört med föregående år. Det är tio stadsdelsnämnder som har en avvikelse mellan prognos 2 och bokslutet som överstiger 10 mnkr. Året innan var det fyra nämnder. Att prognossäkerheten har försämrats är inte tillfredsställande.

För anslag 2 är skillnaden mellan prognostiserad budgetavvikelse i tertialrapport 2 och slutligt utfall 11,5 mnkr. Enligt revisionskontorets bedömning har lämnade prognoser för anslaget varit tillförlitliga.

Även för facknämnderna blev resultatet bättre än vad som redovisades i lämnade prognoser. Det är främst kommunstyrelsens prognos för den egna verksamheten och marknämndens prognos som inte har varit tillförlitliga. En förklaring till osäkerheten i marknämndens prognos är att nämnden inrättades under maj månad 2005.

1.2 Uppföljning av ekonomi och verksamhet

Stadsledningskontoret har utfärdat detaljerade anvisningar för hur nämnderna ska redovisa sitt ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat i tertialrapporter och bokslut samt i sina verksamhetsberättelser.

Genom stadsledningskontorets månatliga rapportering av stadens intäkts- och kostnadsutveckling och de månatliga finansrapporterna samt de sammanställda tertialrapporterna får kommunstyrelsen en god bild av stadens ekonomi och den verksamhet som bedrivs.

Revisionskontoret har efter årets granskning bedömt att styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten inte har varit helt tillräcklig vid 10 av stadens nämnder.

Nyckeltal

Staden har under en längre tid tagit fram nyckeltal. Många av dessa nyckeltal är inte helt tillförlitliga. De har inte heller använts i en någon större utsträckning. Kommunfullmäktige antog ärendet "Nyckeltal för stadens integrerade lednings- och styrsystem 2005-09-19. En förutsättning för att de nya nyckeltalen ska kunna utgöra ett verktyg för stadens styrning och uppföljning är att nyckeltalen används av nämnderna både vid verksamhetsplanering och vid verksamhetsuppföljning.

Revisionskontoret har påbörjat en granskning av kommunstyrelsens arbete med att implementera och säkerställa en korrekt tillämpning av nyckeltalen vid nämnderna. I granskningen ingår även att bedöma tillförlitligheten i nämndernas nyckeltal.

I ärendet "Bokslut 2005 för Stockholms stad med verksamhetsberättelse" redovisas från och med i år ett antal nyckeltal. Dessa utgör en del av den verksamhetsanalys som stadsledningskontoret gör för stadsdelsnämndernas olika verksamhetsområden och för facknämndernas verksamheter. Det görs även vissa nyckeltalsjämförelser med Göteborg och Malmö. Revisionskontoret ser positivt på att stadsledningskontoret har kompletterat verksamhetsredovisningarna med nyckeltal.

2 Stockholms stads huvudbokslut, årsredovisning och stadens sammanställda redovisning för år 2005

2.1 Stockholms stads huvudbokslut för år 2005

Revisionskontoret har granskat stadsledningskontorets tjänsteutlåtande 2006-03-03, "Bokslut 2005 för Stockholms stad med verksamhetsberättelse".

I stadens huvudbokslut ingår boksluten för stadsledningskontoret, stadskassan, finansförvaltningen och finansrörelsen samt stadens övriga nämnder och styrelser. Finansenhetens bokslut och verksamhet har granskats av konsult. Revisionskontoret har granskat övriga bokslut som ingår i stadens bokslut.

Kommunstyrelsen behandlade stadens bokslut 2006-03-29.

Stadens bokslut följer redovisningslagen och stadens anvisningar vad beträffar uppställning och innehåll. Tydliga och informativa noter finns till samtliga poster i resultat- och balansräkningen. Analysen av intäkts- och kostnadsutvecklingen jämfört med föregående bokslut ger en bra bild av förändringen mellan åren.

Liksom tidigare år har konstaterats att redovisningslagen följs med undantag av reglerna för investeringar, som inte tillämpas för stadsdelsnämnderna och stadsbyggnadsnämnden.

Rådets för kommunal redovisning rekommendation nr 13 angående redovisning av leasingavtal har tidigare inte tillämpas av staden. I tjänsteutlåtandet redovisas att stadens nämnder har tecknat leasingavtal för ca 13,4 mnkr. Stadsledningskontoret har endast begärt in uppgifter om avtal som avser större belopp. Revisionskontoret ifrågasätter om redovisat belopp är rättvisande och rekommenderar stadsledningskontoret att till tertialrapport 2 begära in nya uppgifter. Det bör framgå av anvisningarna att varje nämnd ska ha en fullständig förteckning, oavsett belopp, över alla leasingavtal som tecknats i nämndens/stadens namn.

Slutskatteavräkningen för år 2005 har beräknats enligt Sveriges kommuner och landstings (SKL) prognos och staden avviker därmed från Rådets för kommunal redovisning rekommendation nr 4.1 som anger att Ekonomistyrningsverkets prognos ska användas. Med hänvisning till att SKLs prognos kommer senare än Ekonomistyrningsverkets och att SKLs prognos för år 2004 överensstämde bättre med utfallet är revisionskontorets bedömning att avsteget från Rådets rekommendation är motiverat.

Rättvisande räkenskaper

Revisionskontoret har under år 2005 i olika granskningar konstaterat att det finns brister i följsamheten till stadens kontoplan och konteringsanvisningar.

Under året har revisionskontoret granskat bokförda kostnader och intäkter inom verksamheterna "Personlig assistans enligt LASS (lagen om assistansersättning) för personer 65 år och äldre" och "Omsorg för funktionshindrade". Syftet har varit att kontrollera om nämnderna följer stadens centrala krav i sin bokföring. I granskningen ingår sex stadsdelsnämnder. Vid fyra av nämnderna konstaterar revisionskontoret att nämndernas rutiner för kontroll av bokförda kostnader måste förbättras och/eller att rutinerna inte fungerar tillfredsställande.

Revisionskontoret rekommenderar att stadsledningskontoret snarast informerar stadsdelsförvaltningarna om gällande regler för redovisning av ovanstående kostnader och intäkter. Att rätt baskonto används är ett absolut krav eftersom redovisningen har effekt på utjämningsystemet för LSS (Lagen om stöd till service till vissa funktionshindrade).

Vid granskning av olika projekt finansierade av kompetensfonden konstaterades felaktiga konteringar vilket indikerade att nämndernas kontroll av bokförda kostnader inte varit tillfredsställande.

Av stadens bokföring framgår att under år 2005 har 141,9 mnkr, som avser inköp av anläggningstillgångar (inventarier), direktavskrivits och bokförts som driftkostnad. Av bokföringen framgår också att kostnader för husbyggnadsentreprenader samt anläggnings- och reparationsentreprenader uppgår till 795,7 mnkr. Revisionskontoret har vid bokslutsgranskningen inte granskat hur stor del av bokförda kostnader som avser ny-, om- och tillbyggnad av lokaler och som enligt definitionen i redovisningslagen ska redovisas som investering.

Vid granskning av *utbildningsnämndens* bokslut har revisionskontoret konstaterat att ett antal skolor redovisar inköp av datorer dels som driftkostnad på innevarande års budget, dels som leasingkostnad fördelad på flera år. En stor del av skolornas datorinköp finansieras med investeringsmedel. Revisionskontoret har också konstaterat att utbildningsnämnden inte utnyttjat centralt avsatta investeringsmedel för leasing av datorer utan tecknat leasingavtal med utomstående leverantörer.

Kommunfullmäktige har i december 2005 beslutat att *Bromma stadsdelsnämnd* ska använda stimulansmedel för vissa tilläggsbeställningar av investeringar vid Blackebergs sjukhem för att omfattas av ramavtalet för särskilda boendeformer. De stimulansmedel som fullmäktige anvisar nämnden ska enligt anvisningarna användas till kostnader för förprojektering, utrustning till gemensamhetsutrymmen, sängar, larm mm samt för att möjliggöra en lägre beläggning under en period vid start av nybyggt eller ombyggt äldreboende. Kommunfullmäktiges beslut innebär att Bromma har medgivits avsteg från beslutade redovisningsprinciper och kommunala redovisningslagen. Nämndens redovisning är därmed inte rättvisande.

Fastighets- och Saluhallsnämnden har i samband med ombyggnad av Blackebergs sjukhem utfört åtgärder avseende hyresgäst Anpassning åt Bromma stadsdelsnämnd enligt ovan. Utgiften för anpassningen uppgår totalt till 25,2 mnkr varav 21,8 mnkr fakturerats Bromma stadsdelsförvaltning i stället för att läggas på hyreskostnaden. Motsvarande del av investeringen har bokförts som driftkostnad. Därmed blir nämndens investeringsutfall missvisande och värdet av anläggningstillgångarna felaktigt.

Kommunfullmäktige har beslutat godkänna ramavtal för skollokaler mellan staden och SISAB. Av avtalet framgår att "kostnader för ny-, till- och ombyggnader skall erläggas genom tillägg på hyran. Detta beräknas som ett lån med rak amorteringsplan där återbetalningstiden skall vara relaterad till en rimlig brukstid för åtgärden". Vidare framgår av avtalet att "beställd åtgärd med kostnad som är lägre än 0,5 mnkr skall betalas direkt, kontant, av hyresgästen".

Av SISABs räkenskaper framgår att stadsdelsnämnderna under år 2005 har betalat totalt 54,2 mnkr kontant till SISAB, varav endast 0,7 mnkr utgör ersättning för åtgärder med en kostnad lägre än 0,5 mnkr. Revisionskontoret har inte granskat hur stor del av bokförda intäkter som avser kontant betalning av investeringar i syfte att reducera framtida hyreskostnader.

Revisionskontoret har vid granskning av *Maria-Gamla stans* räkenskaper och bokslut konstaterat att nämnden under året beslutat om ombyggnad av lokaler i två skolor och en förskola. Enligt kommunfullmäktiges budget har nämnden endast driftbudgetmedel. Beslut om investeringarna har fattats av kommunstyrelsens ekonomiutskott, där det framgår att investeringarna ska finansieras genom tillägg på hyran i enlighet med det av kommunfullmäktige fastställda ramavtalet mellan staden och SISAB. Nämndens beslut om kontantfinansiering av ombyggnationer i skolbyggnaderna strider mot kommunfullmäktiges budget, ramavtal för skollokaler och mot beslut fattade i kommunstyrelsens ekonomiutskott.

Revisionskontorets synpunkter

Ovanstående exempel innebär att stadens räkenskaper inte i alla delar är helt rättvisande. Revisionskontoret ser allvarligt på att ett antal nämnder finansierar investeringar i inventarier och ombyggnader av lokaler med driftbudgetmedel och bokför investeringarna som driftkostnader. Detta innebär att nämnderna och staden inte följer kommunala redovisningslagen vad avser bokföring av anläggningstillgångar. Det innebär också att nämndernas nyckeltal är missvisande och inte möjliggör jämförelser vare sig mellan åren, mellan stadens nämnder eller liknande verksamheter i andra kommuner.

Revisionskontoret kommer under år 2006 att granska om förfaringssättet med kontant betalning för att reducera framtida hyreskostnader innebär ett avsteg från det av kommunfullmäktige fastställda ramavtalet.

2.2 Resultaträkningen

Resultaträkning (mnkr)	2005	2004
Verksamhetens intäkter	7 824,4	7 571,7
Jämförelsestörande intäkter	721,9	470,7
Verksamhetens kostnader	-34 529,2	-33 443,5
Jämförelsestörande kostnader	-935,5	-451,9
Avskrivningar	-402,3	-433,0
Verksamhetens nettokostnader	-27 320,6	-26 286,0
Skatteintäkter + statsbidrag	25 818,8	24 590,9
Finansnetto	1 068,8	1 228,9
Resultat efter skatter och finansnetto	-433,0	-466,2
Extraordinära kostnader	-1 775,7	0,0
Ianspråktaga avsättningar	2 142,0	283,7
Avsättningar	-47,0	-60,3
Årets resultat	-113,7	-242,8

Rätt periodiserat

Revisionskontoret har konstaterat att förvaltningarnas rutiner för periodisering av intäkter/inkomster och kostnader/utgifter generellt sett har förbättrats och att periodiseringar har skett i tillräcklig omfattning.

Verksamhetens kostnader

Revisionskontoret har under en följd av år påpekat att staden inte följer kommunala redovisningslagen och god redovisningssed vad avser redovisning av investeringar i t ex maskiner och inventarier. I årets resultaträkning har inköp av anläggningstillgångar bokförts med 141,9 mnkr som kostnad i verksamheten. Bokförda kostnader för husbyggnadsentreprenader uppgår till 293,4 mnkr. Revisionskontoret har inte i detalj analyserat ingående poster i redovisning av husbyggnadsentreprenader men har konstaterat att ett par stadsdelsnämnder bokfört investeringar i lokaler som en kostnad i verksamheten (se kommentarer under rubriken Rättvisande räkenskaper).

Jämförelsestörande intäkter

Som jämförelsestörande intäkter redovisas realisationsvinster som uppstått vid försäljning av anläggningstillgångar.

Jämförelsestörande kostnader

I redovisade jämförelsestörande kostnader ingår kostnader för projekt finansierade av kompetensfonden med 621,5 mnkr, nedskrivning av aktierna i Fastighets AB Bangårdsposten med 147,2 mnkr, kostnader för projekt inom stadsdelsförnyelse med 73,5 samt realisationsförluster vid försäljning av anläggningstillgångar.

Avsättningar

Under året har avsättningar tagits i anspråk med 2 142,0 mnkr (283,7 mnkr år 2004).

- Av avsättningen för *boende äldre, funktionshindrade och psykiskt funktionshindrade* om 549,6 mnkr har 112,6 mnkr utnyttjats. Kvarstående avsättning uppgår totalt till 437,0 mnkr.
- För *förskoleutbyggnaden* har ianspråktagits 65,8 mnkr. I årets bokslut har ytterligare 15,0 mnkr avsatts. Avsättningen uppgår därefter till 90,3 mnkr.
- Avsatta medel för *omstruktureringskostnader* om 4,0 mnkr har inte ianspråktagits varför avsättningen har återförts till resultatet.
- Utnyttjad avsättning *ventilationsinsatser i skolor* uppgår till 5,9 mnkr. Kvarstående avsättning uppgår till 134,2 mnkr.
- Avsättningen för *åtgärder bostadsanpassningsbidrag* (28,5 mnkr) har tagits i anspråk med 8,5 mnkr.
- Ur *Miljömiljarden* på 1 090,5 mnkr har 107,5 mnkr disponerats.
- Någon disposition ur avsättningarna för *pensionskostnader* (134,7 mnkr) har inte skett under året.
- Avsättningen för *Infrastrukturella avgifter* (2 590,0 mnkr) har ianspråktagits med 1 820,7 mnkr.
- Avsättningen för *begravningsavgifter* har ianspråktagits med 17,0 mnkr. Kvarstående avsättning uppgår till 25,6 mnkr.
- Renhållningsnämndens överskott har avsatts med 32,0 mnkr (30,3 mnkr år 2004). Totalt uppgår ansamlat överskott till 96,1 mnkr. Revisionskontoret har uppmanat nämnden att noga följa kostnads- och intäktsutvecklingen och för kommande år föreslå taxor som leder till nollresultat.

Enligt revisionskontoret fungerar rutinerna för fördelning av tilläggsanslag och uppföljning av hur medel från avsättningarna används tillfredsställande. De nämnder som erhållit tilläggsanslag från avsättningarna har redovisat nedlagda kostnader till stadsledningskontoret och anslag som inte utnyttjas har återredovisats.

Enligt revisionskontorets bedömning uppfyller även årets avsättningar de kriterier som anges i kommunala redovisningslagens § 11.

Extraordinära kostnader

I bokslutet redovisas ersättning till Vägverket för Norra Länken som en extraordinär kostnad med 1 775,6 mnkr. Finansiering har skett genom att avsättningen för infrastrukturella avgifter har tagits i anspråk, vilket innebär att årets resultat inte påverkas.

Avskrivningar

Redovisade avskrivningar uppgår till 402,3 mnkr. Årets nettoinvesteringar uppgår till 2 622,7 mnkr. Revisionskontoret instämmer i stadsledningskontorets kommentar att investeringsvolymen måste anpassas till en långsiktigt hållbar nivå under planperioden för att inte utrymmet för framtida driftkostnader ska behöva tas i anspråk.

Årets resultat

Årets redovisade resultat för staden totalt efter avsättningar uppgår till -113,7 mnkr och är enligt revisionskontorets bedömning i allt väsentligt rättvisande (se dock kommentarerna under rubriken Rättvisande räkenskaper).

I årets resultat ingår kostnaderna för kompetensfonden med 621,5 mnkr. Kompetensfonden finansieras genom disposition av eget kapital enligt beslut av kommunfullmäktige.

Verksamhetens nettokostnader (exklusive jämförelsestörande poster) i förhållande till skatteintäkter + statsbidrag uppgår i bokslutet till ca 105%. Kostnaderna överstiger skatteintäkterna med 1 288,3 mnkr. Stadens finansnetto har minskat med 13% jämfört med år 2004 och uppgår till 1 068,8 mnkr. Nedanstående tabell visar utvecklingen från bokslutet för år 2000. Här ska nämnas att stadsledningskontoret i bokslutsärendet redovisar 102 %, dvs inkl stadens finansnetto.

2000-12-31	99%
2001-12-31	101%
2002-12-31	103%
2003-12-31	106%
2004-12-31	107%
2005-12-31	105%

Balanskravet

I resultaträkningen redovisas att staden uppnår balanskravet genom dels disposition av det egna kapitalet för att täcka kostnaderna för Kompetensfonden, dels täckning av kostnaderna för stadsdelsförnyelsen med realisationsvinster. Enligt reglerna har också årets realisationsvinster frånräknas resultatet. Årets resultat enligt balanskravet uppgår därefter till 6,6 mnkr.

Enligt revisionskontorets bedömning har balanskravet uppnåtts i årets bokslut. I tjänsteutlåtandet lämnas en utförlig redogörelse för hur staden uppfyllt balanskravet.

Balansräkningen

Balansräkning (mnkr)	2005-12-31	2004-12-31
Anläggningstillgångar	63 825,6	59 210,0
Omsättningstillgångar	17 773,4	15 819,6
Summa tillgångar	81 599,0	75 029,6
Summa eget kapital	46 807,7	46 921,3
Summa avsättningar	4 086,0	5 844,1
Summa långfristiga skulder	9 073,4	7 454,9
Summa kortfristiga skulder	21 632,0	14 809,3
Summa eget kapital och skulder	81 599,0	75 029,6
Ansvars- och borgensförbindelser	3 446,1	4 018,0
Stadens pensionsskuld	9 590,0	9 479,8

Ansvars- och borgensförbindelser har minskat med 571,9 mnkr. Ansvarsförbindelserna inkl pensionsskulden i förhållande till bokförda tillgångar uppgår till 17 % vilket visar att stadens tillgångar väl täcker de åtaganden som redovisas.

Balansräkningens poster har kommenterats och analyserats i tjänsteutlåtandet. Enligt revisionskontorets bedömning är balansräkningen i stort rättvisande.

Anläggningstillgångar

Anläggningstillgångarna har ökat med 8% jämfört med föregående år beroende på nyinvesteringar i mark, byggnader och tekniska anläggningar samt inventarier och maskiner. Utlåningen till stadens bolag har ökat varför långfristiga fordringar ökat med 21%

Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångarna har ökat med 12% främst beroende på att kortfristiga fordringar och kortfristig utlåning ökat jämfört med föregående år.

Exploateringsfästigheter (tomträttsmark)

Kvarstående värde på de småhustomträtter som redovisas som omsättningstillgång uppgår till 29,0 mnkr och avser beräknad framtida försäljningsinkomst. Försäljningen av tomträtter för småhus uppgick under året till 147,0 mnkr. Realisationsförlusten på dessa tomträtter uppgick till 83,7 mnkr. Den totala realisationsförlusten för åren 1999-2005 uppgår till 5,7 miljarder kronor.

Kundfordringar

Av de redovisade kundfordringarna på 878,2 mnkr har 50,5 mnkr bedömts vara osäkra (ca 6 %). Omsättningstillgångar är enligt redovisningslagen fordringar som förfaller inom ett år. Enligt stadens regler ska en konstaterad kundförlust skrivas av senast efter tre år.

Nämnderna har följt stadens anvisning om nedskrivning av kundfordringar. Den procentuella andelen av obetalda fakturor äldre än ett år varierar mycket. Stadsdelsförvaltningarna har förhållandevis en hög andel. Fr o m år 2006 följer staden redovisningslagen och god sed och skriver av osäkra fordringar äldre än ett år ur bokföringen sedan regler för ekonomisk förvaltning har ändrats på denna punkt.

Revisionskontoret har noterat att den åldersanalysrapport som kan tas fram i ekonomisystemet Agresso har brister som bör åtgärdas.

Fordringar på EU

Revisionskontoret har noterat att det endast är ett fåtal nämnder som redovisar att de har fordringar på EU. Enligt stadsdelsnämndernas resultaträkningar har samtliga erhållit EU-bidrag under året. Inte någon av stadsdelsnämnderna redovisar att de har en fordran som avser EU-bidrag. Stadsledningskontorets anvisningar behöver förtydligas så att det klart framgår att en fordran ska bokföras när rekvisition av EU-beviljade bidrag lämnas.

Avsättningar

Pensionsavsättningar inklusive löneskatt uppgår till 1 395,7 mnkr. Kostnaden för intjänade pensioner under året uppgår till 571,6 mnkr och betalas ut i mars 2006.

Årets övriga avsättningar har kommenterats i *Resultaträkningen*.

2.3 Investeringsredovisning

Enligt den kommunala redovisningslagen ska förvaltningsberättelsen innehålla en samlad redovisning av stadens investeringsverksamhet.

I bokslutsärendet finns en redogörelse för större investeringsprojekt under rubriken "Investeringsplan". Nämndernas nettoinvesteringar uppgår till 2 622,7 mnkr (2 363,3 mnkr år 2004). Avvikelse i förhållande till investeringskalkylen med kortfattad analys av orsakerna redovisas för respektive nämnd. Redogörelsen utgör underlag till förvaltningsberättelsen till årsredovisningen.

Revisionskontorets synpunkter

Under flera år har revisionskontoret konstaterat att redovisningen av stadens investeringsverksamhet bör utvecklas för att stadens årsredovisning med förvaltningsberättelse ska uppfylla redovisningslagens krav. En redogörelse för avslutade projekt som omfattar totalkalkyl för respektive investering med analys av avvikelser bör lämnas. För pågående större projekt bör redogörelsen omfatta årets investeringsutgift med en prognos för färdigställandet.

I stadsledningskontorets ärende "Styrning och uppföljning av investeringar och andra betydande projekt" (KS 2005-10-26) har anvisningar bl a för slutredovisningar av investeringar utfärdats.

2.4 Finansenhetens bokslut för år 2005

Konsulter har granskat redovisningsrutiner och intern kontroll inom finansenhetsen. Rapporten redovisas i *bilaga 1*.

Granskningen av finansenhetens bokslut redovisas i *bilaga 2*. Av konsulternas granskningsrapport framgår följande sammanfattande iakttagelse:

Revisorerna har i samband med granskningen av årsbokslutet 2005-12-31 inte påträffat några materiella felaktigheter.

2.5 Stadens årsredovisning för år 2005

Årsredovisningen är kommunstyrelsens sammanfattning till kommunfullmäktige av årets utfall av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen vid räkenskapsårets slut.

Enligt den kommunala redovisningslagen ska förvaltningsberättelsen i årsredovisningen omfatta också sådan kommunal verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer.

Revisionskontoret har granskat ett utkast till årsredovisningen för år 2005. Granskningen omfattar kontroll av att resultat- och balansräkningens uppgifter och noter överensstämmer med stadens bokslut och stadens sammanställda redovisning för år 2005 och i övrigt innehåller de uppgifter som den kommunala redovisningslagen kräver. I granskningen ingår inte granskning av budgetavräkning och nyckeltal.

Revisionskontorets synpunkter

Uppgifterna i årsredovisningen överensstämmer med stadens bokslut och den sammanställda redovisningen. Avsnittet om ekonomi innehåller omvärldsanalys och en ekonomisk och finansiell analys. I den ekonomiska analysen för staden lämnas en bra redogörelse och analys av årets resultat med förklaringar till intäkts- och kostnadsutvecklingen jämfört med föregående år.

Förvaltningsberättelsen innehåller en redogörelse för förhållanden som är viktiga för bedömningen av stadens ekonomi och ställning liksom information om väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut.

Stadens borgensåtaganden omnämns inte i förvaltningsberättelsen.

Uppgifter om leasing av anläggningstillgångar finns endast i sammanställningen över redovisningsprinciper.

Revisionskontoret rekommenderar att

- förvaltningsberättelsen kompletteras med uppgift om stadens borgensåtagande med en riskanalys
- redovisningen av stadens leasingtaganden utvecklas

I avsnittet "Ekonomi och omvärlden" lämnas upplysningar om bl a väsentliga personalförhållanden. Sjukfrånvaron redovisas i enlighet med lag. Uppgift om sjuklönekostnaden för staden totalt lämnas i avsnittet "Staden som arbetsgivare". Analys av sjukfrånvarons orsaker och resultatet av de friskvårds- och rehabiliteringsinsatser som genomförts saknas dock. *Revisionskontoret rekommenderar att förvaltningsberättelsen kompletteras med uppgifter enligt ovan.*

Den samlade redovisningen av stadens investeringsverksamhet har förbättrats och uppfyller i allt väsentligt redovisningslagens krav. Förvaltningsberättelsen omfattar också upplysningar om fem verksamhetsstiftelser som Stockholms stad har rättsligt bestämmande inflytande i. De berörda stiftelserna ingår inte i den sammanställda redovisningen utan redovisas separat med uppgift om bidrag från staden, intäkter och kostnader, årets resultat efter dispositioner och balansomslutning. Till stiftelsen Hotellhem i Stockholm har staden lämnat ett bidrag om 18,2 mnkr och till Stiftelsen Stridbergsmuseet ett bidrag om 6,2 mnkr för år 2005.

Revisionskontoret bedömer att det övergripande syftet med årsredovisningen, att den ska ge fullmäktige, kommuninnevånarna och även andra intressenter information om verksamhetsåret 2005, har uppnåtts.

2.6 Stadens sammanställda redovisning för år 2005

Enligt den kommunala redovisningslagen ska den sammanställda redovisningen innehålla en resultaträkning som är en sammanställning av kommunens resultaträkning och resultaträkningarna för de övriga juridiska personer i vilka kommunen har ett betydande inflytande. Redovisningen ska också innehålla en balansräkning som uppfyller ovanstående krav.

Syftet med att upprätta en sammanställd resultat- och balansräkning är att ge en helhetsbild av kommunens ekonomiska ställning, oberoende av i vilken juridisk form verksamheten bedrivs.

Stadens redovisningsprinciper ska vara vägledande vid upprättandet av den sammanställda redovisningen. Redovisningen av pensionsåtaganden utgör ett undantag från denna princip.

Om avvikelser föreligger ska i årsredovisningens tilläggsupplysningar lämnas uppgift om olikheter i redovisningsprinciper och orsaken till att justeringar inte skett.

I den sammanställda redovisningen ingår boksluten för Stadshuskoncernen, Stockholms stad och övriga bolag inom staden. Bolagens årsredovisningar har granskats av respektive auktoriserad revisor. Stadens bokslut har granskats av revisionskontoret.

Årets resultat i kommunkoncernen uppgår till -119,1 mnkr. Staden redovisar ett negativt resultat med -113,7 mnkr och koncernen Stockholms Stadshus AB redovisar ett positivt resultat om 773,0 mnkr. Efter eliminering av koncerninterna mellanhavanden, som främst består av aktieutdelning, uppkommer ett negativt resultat för kommunkoncernen.

Revisionskontorets synpunkter

Enligt revisionskontorets bedömning uppfyller den sammanställda redovisningen syftet att ge en helhetsbild av stadens ekonomiska ställning, resultat och åtaganden.

Den sammanställda redovisningen har mycket kortfattat kommenterats i bokslutet. I årsredovisningen för staden lämnas en mer detaljerad redogörelse för verksamhet och ekonomi i stadens aktiebolag.

Enligt redovisningsenheten tillämpar bolagen i allt väsentligt stadens principer. Finansrevisorerna har dock påpekat att det fortfarande finns avvikelser i redovisningen mellan vissa bolag och finansenheten främst vad avser långfristiga och kortfristiga delar av fordringar och skulder. Anvisningarna till stadens bolag har förtydligats på denna punkt men trots detta förekommer avvikelser. Enligt redovisningsenheten kommer frågan att tas upp på nästa möte med bolagens ekonomiansvariga.

Kommentarer till viktiga händelser under året, ändring av redovisningsprinciper och händelser av vikt efter balansdagen har lämnats.

Staden följer i allt väsentligt den kommunala redovisningslagen och rekommendation Nr 8 (Sammanställd redovisning) utgiven av Rådet för kommunal redovisning. Dock ingår inte stadens stiftelser i den sammanställda redovisningen. I stadens årsredovisning finns en redovisning av de verksamhetsstiftelser där staden har betydande inflytande med uppgift om verksamhet och ekonomi. Enligt revisionskontorets bedömning uppfyller staden därmed redovisningslagens krav och rådets rekommendation.

3 Revisionsrapporter

Nedan redovisas projektrapporter som berör kommunstyrelsen utifrån styrelsens ansvar för ledning och samordning av den kommunala verksamheten samt att ha uppsikt över nämnderna och de kommunala bolagen.

Under rubrik (3.1) nedan sammanfattas de revisionsrapporter som inte har överlämnats till kommunstyrelsen för yttrande men för vilka yttrande begärs i samband med att styrelsen behandlar denna årsrapport, dvs senast 2006-06-15.

Stadens uppföljningsansvar för ungdomar mellan 16 och 20 år (Revisionsrapport nr 1, februari 2005)

Revisionskontoret har granskat stadens uppföljningsansvar för ungdomar mellan 16 och 20 år för att ta reda på om staden har ett tillförlitligt system och effektiva rutiner för att kunna ta sitt uppföljningsansvar för de ungdomar som inte söker till gymnasieskolan.

Av revisionsrapporten framgår bl a att ansvaret för uppföljning av dessa ungdomar, som står utanför gymnasieskolan, inte är tillräckligt känt inom stadsdelsnämnderna. Ansvaret åvilar enligt kommunfullmäktigebeslut stadsdelsnämnderna men har inte reglerats i nämndernas styrdokument.

Kommunstyrelsen har behandlat rapporten 2005-04-06. Av föredragande borgarrådets svar framgår att det för närvarande pågår ett projekt som leds av Kompetensfonden med syfte att förbättra stödet till de mest utsatta ungdomarna och på sikt minska ungdomsarbetslösheten. Det s k "Navigatorprojektet" ska vara klart i maj 2005 och de inledande insatserna omfattar kartläggning, konkreta förslag på hur s k navigatorcentra kan organiseras samt inventering av tillgängliga arbetsmarknads- och utbildningsinsatser för arbetslösa ungdomar och ungdomar med stödbehov.

Investeringsprocessen i Stockholms stad (nr 3 februari 2005)

En granskning av hur staden centralt styr och följer upp investeringsprojekt, som genomförs av stadens nämnder och bolagsstyrelser, redovisades föregående år. Rapporten överlämnades till bl a kommunstyrelsen och koncernstyrelsen för yttrande under april 2005.

I rapporten konstateras när det gäller *förvaltningssektorn* att det löpande arbetet med uppföljning av stadens investeringar i allt väsentligt fungerar bra och att de förändringar som genomfördes 1999 gett de förtroendevalda ökade styrmöjligheter. Vidare redovisas att det finns behov av att på central nivå införa fler kvalificerade djuplodande analyser av större investeringar och deras konsekvenser. Dessutom föreslog revisorerna att det bör byggas en struktur för en samlad rapportering av stadens hela investeringsverksamhet.

Andra synpunkter var att kvaliteten på beslutsunderlagen från nämnderna är ojämn och att det finns utrymme för förbättringar av metodiken för investeringskalkylering.

Vad gäller investeringsprocessen i *bolagssektorn* redovisas i rapporten förslag till vissa förbättringar. Bl a bör kommunfullmäktiges ställning stärkas när det gäller bolagens investeringar. Vidare bör en tydlig beskrivning av investeringsprocessen utarbetas och uppföljningen av bolagens investeringar utvecklas.

I kommunstyrelsens yttrande 2005-04-06 över rapporten framförs att de synpunkter som redovisas av revisorerna delas av såväl styrelsen som stadsledningskontoret. Kommunstyrelsen har senare, 2005-10-26, vid behandling av ärendet "Styrning och uppföljning av investeringar och andra betydande projekt" bl a godkänt reviderade anvisningar för beslut, uppföljning och slutredovisningar av investeringar för stadens nämnder.

Koncernstyrelsen har behandlat revisionsrapporten 2005-03-23, varvid det uppdrogs åt koncernledningen att återkomma med förslag till åtgärder för att stärka investeringsprocessen. I ärendet ang. "Styrning och uppföljning av investeringar i stadens bolag" har koncernledningen redovisat förslag till åtgärder. Koncernstyrelsen har 2005-12-12 beslutat enligt detta förslag, vilket bl a innebär att regler för beslutsnivåer för investeringar inom stadshuskoncernen, krav på beslutsunderlag för investeringsprojekt och uppföljning av investeringar ska införas. De regler som ska gälla har beslutats av kommunfullmäktige 2006-02-20.

Revisionskontorets synpunkter

Revisionskontoret ser positivt på de åtgärder som har vidtagits för att stärka investeringsprocessen. En prövning av hur den nya ordningen för investeringar fungerar kommer att ske i kommande granskningar.

Granskning av elevernas garanterade undervisningstid och lärarnas arbetstider (Rapport nr 6 mars 2005)

Revisionskontoret konstaterade i rapporten att de granskade skolorna schemalägger tillräckligt antal timmar för att uppfylla lagens krav på garanterad undervisningstid för eleverna i grundskolan. Vidare framfördes i rapporten att stadens läraravtal är otydligt vad gäller formerna för styrning och uppföljning av lärarnas arbetstid samt att rektorerna inte fattar beslut om hela den reglerade arbetstiden.

Kommunstyrelsen framför i sitt yttrande 2005-06-01 att vilka arbetssätt skolan använt för att uppnå skolans mål inte är av intresse för staden centralt. Vidare framfördes att det inte är meningsfullt att införa ett system för att totalt dokumentera och följa upp respektive lärares reglerade arbetstid i förhållande till den arbetsinsats som krävs.

Nämndernas budgetstyrning, uppföljning och kontroll inom barn- och ungdomsvården (Rapport nr 7 mars 2005)

Revisionskontoret har genomfört en granskning av budgetstyrning, uppföljning och kontroll inom individ- och familjeomsorgens insatser för barn- och ungdom. Stadsdelsnämnderna Bromma, Katarina-Sofia, Vantör och Skärholmen har ingått i granskningen.

Revisorerna anser att en central utvärdering bör göras av fördelningsnycklarna för individ- och familjeomsorgen. I revisionsrapporten framförs vidare bl a att kommunstyrelsen bör ta ett större centralt ansvar för att stadsdelsnämnderna har effektiva gemensamma uppföljningssystem för sina verksamheter. Det centrala verksamhetssystemet för individ- och familjeomsorgen (Paraplysystemet) ger stadsdelsförvaltningarna begränsade möjligheter att ta fram verksamhetsinformation till budget- och uppföljningsarbetet.

Kommunstyrelsen har yttrat sig över revisionsrapporten 2005-09-07. Kommunstyrelsen instämmer i att en översyn av fördelningsnycklarna för barn- och ungdomsvården behöver göras. Vidare delar kommunstyrelsen revisorernas uppfattning att stadsdelsförvaltningarna på ett bättre sätt bör utnyttja de centrala systemen och att detta kan åstadkommas med utbildningsinsatser.

Erfarenheter av lagar och regler vid upphandling - En undersökning bland upphandlare inom Stockholms stads förvaltningar och bolag (Rapport nr 8 april 2005)

Revisionskontoret har med hjälp av utrednings- och statistikkontoret undersökt erfarenheterna av lagar och regler vid upphandling hos stadens upphandlare. Av enkäten framgick att upphandlarnas största problem är eller hänger ihop med brist på tid för upphandlingen. De efterlyste också mer av centralt stöd och fler centralupphandlingsavtal.

Revisorerna uppmanade därför kommunstyrelsen att ta dessa önskemål på allvar. Centralupphandling i ökad omfattning, liksom mallar och vägledningar för olika typer av upphandlingar, bl a avseende utformning av förfrågningsunderlag, utvärderingsmodeller och tilldelningsbeslut, skulle avsevärt kunna rationalisera och öka kvaliteten i stadens upphandling. Dessutom ville kontoret peka på behovet av fortsatt utbildning av stadens upphandlare.

Kommunstyrelsen har yttrat sig över rapporten 2005-09-07. Kommunstyrelsen delar revisorernas uppfattning att det behövs en utökad central samordning och fortsatta centrala insatser på upphandlingsområdet. Detta arbete har påbörjats genom att kommunfullmäktige har beslutat att inrätta en ny koncernupphandlingsfunktion för samordning och upphandling inom de områden där behoven är gemensamma.

Samverkan i vården av tyngre missbrukare (Revisionsrapport nr 9 oktober 2005)

Revisionskontoret har med hjälp av konsult granskat Kista och Vantörs stadsdelsnämnders samverkan med de enheter inom landstinget som är delaktiga i vården av tyngre missbrukare. Slutsatser och rekommendationer byggde på dryga 20-tal intervjuer med landstingets personal samt med personal från de två stadsdelarna.

De intervjuade ansåg att samarbetet mellan stadsdelsnämnderna och landstingets lokala enheter har blivit bättre och effektivare under senare år. Samtidigt finns behov av fortsatta utvecklingsinsatser. Revisorerna framhöll att sådana insatser måste grundas på uppföljning och utvärdering av effekterna av samverkan. Kommunstyrelsen borde därför med stöd av socialtjänstnämnden snarast skapa instrument för uppföljning och utvärdering.

Kommunstyrelsen har yttrat sig över rapporten 2006-01-25. Styrelsen instämde i revisorernas bedömningar och förslag och har i sitt yttrande redogjort för det förbättringsarbete som planeras eller redan pågår. Stadsledningskontoret pekar i sitt utlåtande till kommunstyrelsen bland annat på den översyn som pågår av länets gemensamma policy mot missbruk. Vid översynen kommer troligen en utvärdering av de nuvarande insatserna och dess effekt belysas både kostnads- mässigt och resultatmässigt.

Granskning av stadens säkerhetsarbete - Internt skydd (Rapport nr 10 oktober 2005)

Revisionskontoret har granskat stadens arbete med det interna skyddet, dvs det arbete som bedrivs i syfte att undvika förluster, störningar och skador inom stadens egna verksamheter. Granskningen har avgränsats till att omfatta egendomsskador till följd av brand, vatten, inbrott och skadegörelse.

Granskningen visar att kommunstyrelsen inte har samordnat stadens arbete med det interna skyddet. Denna uppgift har lagts på stadens centrala säkerhetssamordnare som har sin hemvist hos Stockholms stads brandförsvär. Vidare är säkerhetspolicyn inte i tillräcklig grad vägledande för stadens nämnder och bolag. Därtill är den otydlig i vissa avseenden men har också förlorat i aktualitet sedan den antogs 1993.

Revisorerna konstaterar i granskningen att det inte bedrivs ett systematiskt risk- och säkerhetsarbete i staden avseende det interna skyddet på det sätt som säkerhetspolicyn föreskriver. Som en konsekvens av detta saknas förutsättningar att bedöma om det övergripande målet i policyn, att höja säkerhetsnivån och minska skadekostnaderna i staden, uppnås.

Skador under självrisk rapporteras inte i stadens gemensamma skaderapporteringssystem och skadekostnaderna redovisas inte i tillräcklig utsträckning. Detta innebär att stadens årliga skadekostnad sannolikt är betydligt högre än den officiella skadestatistiken.

Enligt revisorerna är risk- och säkerhetsarbetet en ledningsfråga och att det är angeläget att kommunstyrelsen leder och samordnar detta arbete. Kommunstyrelsen bör överväga att överföra den centrala säkerhetssamordnarfunktionen från Stockholms stads brandförsvaret till stadsledningskontoret. Vidare föreslås att säkerhetspolicyn revideras, att risk- och säkerhetsarbetet integreras i stadens lednings- och uppföljningssystem ILS samt att det skapas starkare incitament för stadens nämnder att bedriva ett systematiskt risk- och säkerhetsarbete.

Revisionsrapporten överlämnades för yttrande till kommunstyrelsen, brand- och räddningsnämnden och styrelsen för S:t Erik Försäkring. Rapporten lämnades även till övriga nämnder och styrelser för kännedom och eventuellt yttrande. Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd har lämnat ett yttrande.

De fyra nämnder och styrelser som har yttrat sig över rapporten anser att den ger en korrekt bild av de brister som finns i stadens risk- och säkerhetsarbete. Kommunstyrelsen redovisar i sitt yttrande 2006-01-11 att styrelsen ser allvarligt på de brister som revisionskontoret har identifierat. Stadsledningskontoret har därför givits i uppdrag att lämna förslag på en reviderad säkerhetspolicy samt att vidta åtgärder för att komma tillrätta med de brister i stadens säkerhetsarbete som revisionskontoret påvisar. S:t Erik Försäkring och Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att de förbättringsförslag som redovisas i rapporten är bra men att det även bör inrättas ett kommunövergripande riskråd eller motsvarande. Brand- och räddningsnämnden anger i sitt yttrande att den otydlighet som har funnits i stadens säkerhetsorganisation har hämmat säkerhetsarbetet varför ett tydliggörande av rollerna behövs. Nämndens yttrande innehåller emellertid främst en redovisning av vilka olika aktiviteter brandförsvaret har initierat sedan hösten 2004.

Skolornas arbete för att motverka mobbning och andra former av kränkande behandling (Rapport nr 12 november 2005)

Revisionskontoret har under ett antal år granskat arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling vid tretton grundskolor inom stadsdelsnämnderna Farsta, Liljeholmen, Maria-Gamla stan, Norrmalm och Rinkeby samt vid tre gymnasieskolor inom utbildningsnämnden. Denna fjärde rapport innehåller sammanfattande bedömningar och slutsatser vad gäller skolornas arbete för att motverka kränkningar, stadens styrning och uppföljning av detta arbete samt behovet av en för staden övergripande policy.

Granskningen visar att de flesta elever känner sig trygga i skolan men 5-10 % känner sig otrygga och 2-3 % känner sig ofta mobbade.

Även om andelen elever som uppger att de ofta blir mobbade kan tyckas låg innebär det i reella tal att tusentals elever mobbas i Stockholms skolor. De granskade skolorna anstränger sig för att arbeta strukturerat och målmedvetet men det finns också förbättringsområden.

Enligt revisorerna behövs en stadsövergripande policy med grundläggande principer, tydliga ställningstaganden och konkret vägledning för skolornas arbete. En sådan policy kan med fördel inarbetas i skolplanen. Det behövs även tydliga riktlinjer för dokumentation och förvaring av handlingar i samband med fall av mobbning och andra kränkningar. Ny lagstiftning ökar kraven på det förebyggande arbetet och skärper stadens skadeståndsansvar. Erfarenheter från forskning och beprövad verksamhet måste ligga till grund för stadens rekommendationer om arbetsmetoder.

Revisionsrapporten har överlämnats till utbildningsnämnden och till samtliga stadsdelsnämnder samt kommunstyrelsen för yttrande. Kommunstyrelsen har yttrat sig över rapporten 2006-03-22. Styrelsen beslutade i samband därmed att stadens skolinspektörer under läsåret 2005/06 särskilt ska granska skolornas arbete mot mobbning. Utbildningsförvaltningen fick i uppdrag att presentera ett förslag till instruktioner för stadens skolinspektörer. Stadsledningskontoret fick samtidigt i uppdrag att genomföra kompetensutveckling för skolpersonal beträffande mobbning och kränkande behandling.

Familjevården i Stockholm - en uppföljning (Rapport nr 14 november 2005)

Revisionskontoret har följt upp granskningen av stadens arbete med barn och ungdomar i familjevård (rapport nr 2003:12). Årets granskning har omfattat stadsdelsnämnderna Bromma, Maria-Gamla stan, Norrmalm och Skärholmen samt socialtjänstnämnden.

Socialtjänstnämnden har påbörjat insatser för att rekrytera nya familjehem. De revideringar som gjorts i stadens riktlinjer och anpassningar i Paraplysystemet skapar förutsättningar för en mer enhetlig handläggning och dokumentation inom staden. Granskningen visar dock att riktlinjerna inte alltid är tillräckligt kända av de handläggare som ska tillämpa dem och att de tolkas olika och ifrågasätts ibland.

Riktlinjerna bör i vissa avseenden ytterligare förtydligas och statusen bör klargöras. Det finns fortfarande brister i dokumentationen och handläggningen. Stadsdelsnämnderna måste arbeta med den interna kontrollen för att få en bättre styrning och uppföljning av verksamheten. Reglementet för kommunstyrelsen och socialtjänstnämnden behöver ses över för tydligare styrning och uppföljning av verksamheten.

De granskade nämnderna har yttrat sig över rapporten. De instämmer till stora delar revisorernas synpunkter. Vidare redovisar nämnderna åtgärder för att komma till rätta med bristerna. Kommunstyrelsen ska yttra sig över rapporten senast den 2006-04-01.

Målet 20 000 nya bostäder. Hur arbetar staden? Tillgodoses kommunal service? (Rapport nr 2 januari 2006)

Revisionskontoret har genomfört en granskning som belyser hur staden arbetar för att uppnå målet om 20 000 nya bostäder. I granskningen ingick att redovisa planeringen av tre stadsutvecklingsområden och bedöma om behovet av kommunal service tillgodoses i samband med bostadsexploateringen. De områden som omfattades av granskningen är Liljeholmen, Hammarby sjöstad och Kärrtorp.

Revisorerna bedömer att samordning och uppföljning av den bostadsplanering som pågår inom staden hittills har genomförts på ett strukturerat och tillfredsställande sätt. Kommunikationen mellan berörda nämnder, bostadsbolag och byggherrar har förbättrats. Staden bör i det framtida arbetet med planering och genomförande av bostadsbyggande ta tillvara de erfarenheter som gjorts i arbetet med målet om 20 000 nya bostäder.

Överklaganden gör att genomförandet av en stor del av stadens bostadsprojekt kan försenas avsevärt. Det gäller främst överklaganden på grund av buller. Planeringen av nya bostäder skulle underlättas om det inom staden finns en tydlig och förankrad syn på hur riktlinjerna för buller ska tolkas. Revisorerna anser därför att det är viktigt att staden fastställer hur den för sin del ska tillämpa riktlinjerna om buller. Det är dock rätt att avvakta regeringens ställningstagande i det överklagade projektet Kojan på nordvästra Kungsholmen.

Vad gäller behovet av kommunal service konstateras att planeringen av förskolor i Hammarby sjöstad brustit, delvis till följd av att fler barnfamiljer flyttat till området än prognoserna visat.

Att skollokaler kan erbjudas i Liljeholmen får betecknas som mera tur än skicklighet. Tidigt i projektet diskuterade stadsbyggnadskontoret och gatu- och fastighetskontoret med den privata markägaren om behovet av mark för skola. Stadsdelsnämnden beslutade dock att ingen kommunal skola skulle byggas i området. Eftersom marken var privat kunde inte mark reserveras "för säkerhets skull". Senare framkom ändå att det finns behov av skola. Det hela löstes genom att staden råkade få möjlighet att köpa fastigheter som kunde utnyttjas.

I projektet "Framtida Kärrtorp" har programarbetet genomförts med s k omvänd planprocess, vilket innebär att först kartläggs vad boende och andra berörda tycker och utifrån detta planeras ny bebyggelse. Detta projekt är ett exempel på hur medborgarinflytandet kan öka i plan- och byggprocessen men är också resurskrävande att genomföra. Revisorerna konstaterar att samverkan mellan berörda har fungerat bra. Det är också viktigt att erfarenheterna från detta projekt tas tillvara i framtida planprocesser.

Revisionsrapporten har överlämnats för yttrande 2006-03-31 till kommunstyrelsen, marknämnden, stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden samt till stadsdelsnämnderna Liljeholmen, Skarpnäck och Katarina-Sofia. Övriga stadsdelsnämnder har fått rapporten för kännedom.

Styckevis och delat - Om vården och omsorgen till multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet (Rapport nr 4 januari 2006)

Granskningen har bedrivits som ett gemensamt projekt mellan revisionen i Stockholms läns landsting, Stockholms stad och två andra kommuner samt Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum som har genomfört granskningen. Enskede-Årsta stadsdelsnämnd har ingått i granskningen. Rapporten bygger på fallstudier av multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet.

Revisorerna konstaterar att vården och omsorgen till multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet fungerar i många avseenden dåligt trots kunskap om problemen. Bilden från tidigare revisionsrapport Tänk om någon såg helheten (nr 1999:9) kvarstår. Det finns en bristande överensstämmelse mellan de politiskt formulerade målen och den verklighet som många äldre, anhöriga och personal befinner sig i. Revisorerna anser att multisjuka äldres sammansatta behov inte kan mötas med generella lösningar. Det behövs flexibla samlösningar som tillgodoser de äldres behov av kontinuerlig och flerprofessionell vård och omsorg. Det behövs ett konkret förändringsarbete på alla nivåer och inte minst på den politiska nivån.

Stadsdelsnämnderna har fått rapporten för yttrande senast 2006-05-15 och kommunstyrelsen för yttrande senast 2006-06-19.

**Kommunstyrelsens uppsiktsplikt
(Rapport nr 5 februari 2006)**

Revisionskontoret har med hjälp av konsult genomfört en granskning av kommunstyrelsens uppsiktsplikt. Resultatet har redovisats i en revisionsrapport, som har överlämnats till kommunstyrelsen och koncernstyrelsen för yttrande senast 2006-05-12.

Enligt kommunallagen ska kommunstyrelsen ha uppsikt över nämnderna och de kommunala företagen. Avsikten med uppsikten är att styrelsen ska få relevant information från verksamheterna. Detta för att styrelsen på ett effektivt sätt ska kunna leda och samordna den kommunala verksamheten.

I rapporten lämnas bl a följande förslag till åtgärder för att förbättra kommunstyrelsens uppsikt över stadens verksamheter. Uppsiktsplikten bör definieras och förtydligas i styrelsens reglemente. Vad uppsikten ska riktas mot bör också förtydligas. Kommunstyrelsen har en viktig uppgift att svara för att fullmäktiges beslut angående styrning och uppföljning förverkligas och får genomslag i verksamheterna.

Vidare bör styrelsen se över stadens regelverk för intern kontroll utifrån dagens synsätt på internkontrollfrågorna. I rapporten redovisas även att uppsikten över dotterbolagen i stadshuskoncernen fungerar väl. Dock bör ansvarsfördelningen mellan kommunstyrelsen och koncernstyrelsen när det gäller uppsikten över de kommunala bolagen klargöras.

3.1 Revisionsrapporter som kommunstyrelsen ska yttra sig över i samband med behandlingen av årsrapporten.

Kommunstyrelsen förutsätts yttra sig över nedan redovisade rapporter i anslutning till sitt yttrande över årsrapporten för kommunstyrelsen.

Stadsdelsnämndernas arbete för att minska sjukfrånvaron (Rapport nr 6 mars 2006)

Revisionskontoret har granskat arbetet med att minska sjukfrånvaron vid stadsdelsnämnderna Rinkeby, Kungsholmen och Vantör. I granskningen har ingått att jämföra utvecklingen av sjukfrånvaron samt att belysa hur nämnderna arbetar för att minska frånvaron.

Stadsdelsnämndernas frånvarostatistik har förbättrats under senare år. Som konstateras i rapporten behöver dock en förbättrad sjukfrånvarostatistik inte innebära en minskad ohälsa. Granskningen visar att de granskade nämnderna arbetar aktivt med friskvård i syfte att *förebygga* sjukskrivningar. Nämnderna verkar däremot inte prioritera kontakter med långtidssjuka och satsningar på *rehabilitering* på samma sätt.

Revisorerna konstaterar att de anställda i staden i olika sammanhang beskrivs som stadens viktigaste tillgång samt att staden har en ambition att fungera som en mönsterarbetsgivare. Detta förutsätter enligt revisorernas mening att stadens nämnder arbetar på ett likartat och förutsägbart sätt och utifrån ett för staden gemensamt synsätt i personalpolitiska frågor. Den nu genomförda granskningen visar att så inte alltid är fallet vad gäller stadsdelsnämndernas förebyggande och rehabiliterande insatser för att minska sjukfrånvaron.

Revisorerna anser att det är positivt att kommunstyrelsen nyligen lagt fram förslag till arbetsmiljöpolicy och personalpolicy. Enligt revisorernas mening behöver dock dessa dokument förtydligas i vissa avseenden. Det behövs en gemensam systematisk modell för nämndernas arbete med förbättringar av arbetsmiljön i syfte att minska den arbetsrelaterade ohälsan och sjukfrånvaron.

Rapporten har överlämnats till de granskade stadsdelsnämnderna för yttrande senast 2006-05-31 samt till övriga stadsdelsnämnder för kännedom och eventuellt yttrande.

Rutinerna för debitering av avgifter och uppsägning av plats inom barnomsorgen (Rapport nr 8 mars 2006)

Revisionskontoret har granskat rutinerna för avgiftsdebitering och uppsägning av plats inom barnomsorgen vid stadsdelsnämnderna Rinkeby, Norrmalm, Kungsholmen, Farsta och Älvsjö.

Granskningen visar att rutinerna för *debitering av avgifter* vid nyplacering av barn i huvudsak fungerar bra. Stadsdelsnämndernas rutiner för att regelbundet ompröva avgiften bör dock utvecklas. Rutinerna för *uppsägning av plats* på grund av obetalda avgifter fungerar däremot inte på ett rättssäkert sätt. För att avhjälpa bristerna behöver kommunfullmäktiges tillämpningsföreskrifter för taxan kompletteras med för staden gemensamma riktlinjer. Stadsdelsnämndernas delegationsordningar behöver också ses över och nämndernas interna kontroll utvecklas. I rapporten framhålls vidare att barnomsorgstaxan bör förtydligas vad gäller avgiften för fyra- och femåringar samt för barn med behov av särskilt stöd.

Rapporten har överlämnats till de granskade stadsdelsnämnderna för yttrande senast 2006-05-31 samt till övriga stadsdelsnämnder för kännedom och eventuellt yttrande.

Stadsdelsnämndernas insatser för arbetslösa (Rapport nr 9 mars 2006)

Revisionskontoret har granskat verksamheten med arbetsmarknadsinsatser vid stadsdelsnämnderna Kista, Rinkeby, Vantör och Skärholmen. I granskningen har ingått att övergripande granska och beskriva de arbetsmarknadsinsatser som stadsdelsnämnderna erbjuder sina arbetslösa invånare. Vidare har ingått att granska hur staden styr och följer upp arbetsmarknadsinsatserna samt att belysa stadens former för samverkan inom arbetsmarknadsområdet.

Granskningen visar att det pågår ett omfattande och engagerat arbete i de granskade stadsdelsnämnderna med olika insatser för arbetslösa. Stadens arbetsmarknadsinsatser saknar dock tydlig styrning och uppföljning. Kommunstyrelsen har påbörjat ett arbete för att förbättra uppföljningen. Revisorerna framhåller att det är angeläget att detta arbete påskyndas.

Revisorerna konstaterar att det saknas en långsiktighet och tydlighet i verksamheten. Den omfattande projektf finansieringen gör det mycket svårt att få en helhetsbild och ett sammanhang i den ekonomiska uppföljningen. Enligt revisorernas bedömning behövs tydligare ekonomiska förutsättningar för stadsdelsnämndernas arbetsmarknadsinsatser. Avvecklingen av Kompetensfonden förstärker detta behov.

Revisorerna anser vidare att rollfördelningen och samverkan mellan stadsdelsnämnderna och arbetsförmedlingen behöver förtydligas och utvecklas så att stadens arbetsmarknadsinsatser verkligen kompletterar de statliga arbetsmarknadsåtgärderna och inte ersätter dem. Arbetsmarknadsinsatser och integrationsfrågor hänger nära ihop. Otydlighet i rollfördelningen och brist på långsiktighet och övergripande styrning - kan motverka de integrationspolitiska målen.

Rapporten har överlämnats till de granskade stadsdelsnämnderna för yttrande senast 2006-05-31 samt till övriga stadsdelsnämnder för kännedom och eventuellt yttrande.

Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde (Rapport nr 10 mars 2006)

Revisionskontoret har granskat om stadsdelsnämnderna kan säkerställa att den enskilde får det bistånd som hon/han har rätt till enligt biståndsbeslutet. Granskningen har genomförts inom stadsdelsnämnderna Hägersten, Norrmalm och Skärholmen. Revisorerna konstaterar att de brister och problem som framkommit vid granskningen är generella och i större eller mindre utsträckning gäller alla stadsdelsnämnder.

Granskningen visar att stadsdelsnämnderna inte har en tillräcklig styrning, uppföljning och kontroll över hemtjänstverksamheten. Det finns även allvariga brister i dokumentationen av genomförandet av beviljade insatser. Revisorerna bedömer att detta är helt oacceptabelt med tanke på den enskildes rättssäkerhet. Stadens riktlinjer och anvisningar reglerar ärendehantering, men stadsdelsnämnderna har inte anpassat sina arbetsformer och rutiner. Detta innebär att stadsdelsnämnderna inte kan säkerställa att ärendehantering sker på ett för den enskilde rättssäkert sätt. Revisorernas sammanfattande bedömning är att beställarens/biståndshandläggarens ansvar och roll behöver förtydligas.

Fullmäktige har nyligen beslutat om en för staden gemensam modell för uppföljning av kvaliteten bl.a. inom hemtjänstverksamheten. Revisorerna ser detta som positivt och bedömer att det är ett viktigt och nödvändigt stöd såväl i stadens övergripande verksamhetsuppföljning som i stadsdelsnämndernas arbete med att utveckla kvaliteten i verksamheten.

Rapporten har överlämnats till samtliga stadsdelsnämnder för yttrande senast 2006-05-31.

4 Övriga granskningar

4.1 Granskning av kommunstyrelsens samordning av stadens informationssäkerhet

Revisionskontoret har genomfört en översiktlig granskning av hur kommunstyrelsen styr och följer upp nämndernas och bolagens informationssäkerhetsarbete. Granskningen har skett genom intervju med stadens informationssäkerhetschef, som är organisatoriskt placerad på stadsledningskontoret. Därtill har kontoret tagit del av olika styrdokument inom IT-säkerhetsområdet.

Informationssäkerhetspolicy

Kommunfullmäktige antog en ny informationssäkerhetspolicy 2005-06-13 som gäller för samtliga stadens nämnder och bolag. Till policyn har även tillämpningsanvisningar upprättats.

Revisionskontorets synpunkter

Vid en översiktlig bedömning är policyn ändamålsenlig och baseras på Svensk standard för informationssäkerhet (SS 17799). Noterbart är att policyn innehåller närmare 100 säkerhetskrav som stadens nämnder och bolag har att följa. Policyn med tillhörande tillämpningsanvisningar är två omfattande dokument och är i vissa stycken svår genomträngliga för den vanlige användaren. Det är därför angeläget att policyn kommuniceras på ett lättillgängligt sätt till stadens nämnder och bolag. En populärversion bör därför tas fram under 2006. Vidare behövs stödmaterial och aktiviteter primärt riktat till informationssäkerhetsansvariga hos nämnder och bolag.

Organisation, arbetsformer

Stadens informationssäkerhetschef har enligt informationssäkerhetspolicyn huvudansvaret för att samordna stadens säkerhetsarbete, ansvara för att övergripande styrdokument utarbetas, ge förvaltningar och bolag stöd i deras IT-säkerhetsarbete samt kontrollera att säkerhetsreglerna följs. Informationssäkerhetssamordnare som ska vara utsedda på respektive bolag och förvaltning ska sprida kunskap om gällande säkerhetsregler, samordna och följa upp säkerhetsarbetet lokalt samt rapportera incidenter till informationssäkerhetschefen.

Vid revisionskontorets granskning kunde noteras att det inte finns någon informationssäkerhetssamordnare eller motsvarande med ansvar för att rapportera incidenter i de centrala och kommunövergripande IT-systemen, t ex Paraplyet och Agresso. Vidare är det inte klarlagt vilka rapporteringsvägar stadens informationssäkerhetschef har inom stadsledningskontoret.

Stadens informationssäkerhetschef bistår med stöd till förvaltningarna i form av metodstöd, utbildningar, informationsmaterial mm. Därtill hålls informationssäkerhetssamordnarmöten fyra gånger per år där gemensamma IT-säkerhetsfrågor diskuteras.

Revisionskontorets synpunkter

Enligt revisionskontoret förs en dialog mellan stadens informationssäkerhetschef och de lokala informationssäkerhetssamordnarna. Däremot är det oklart hur dialogen förs inom stadsledningskontoret.

Granskningen visar också att det endast är en tjänsteman i staden som ska samordna stadens IT-säkerhet. Det kan enligt revisionskontoret uppfattning ifrågasättas om denna resurs är tillräcklig i en organisation av Stockholms stads storlek.

Styrning, uppföljning

Det saknas en av ledningen fastställd årlig plan över hur samordningen av informationssäkerhetsarbetet ska bedrivas och följas upp.

Under 2005 har informationssäkerhetschefen anlitat en konsult för att följa upp hur stadens nämnder och bolag följer stadens informationssäkerhetsregler. Under året har samtliga stadsdelsförvaltningar besökts samt drygt hälften av stadens fackförvaltningar och bolag. Enligt informationssäkerhetschefen visar uppföljningarna att följsamheten till stadens regelverk i vissa stycken är svag. Vid revisionskontorets granskning hade det inte gjorts någon sammanställning av konsultens iakttagelser. En sådan är dock planerad att göras innan sommaren 2006.

Revisionskontorets synpunkter

Den samordning som sker bör systematiseras. Revisionskontoret rekommenderar därför att en verksamhetsplan eller motsvarande upprättas för kommande år. I 2005 års verksamhetsberättelse berörs inte det säkerhetsarbete som har bedrivits under året. Enligt revisionskontoret är det angeläget att kommunstyrelsens samordning av informationssäkerhetsarbetet årligen följs upp, analyseras och sammanfattas i kommunstyrelsens verksamhetsberättelse.

Revisionskontorets sammanfattande synpunkter

Den genomförda säkerhetsuppföljningen visar att följsamheten till stadens regelverk i vissa stycken är svag. Samma iakttagelser har framkommit vid de granskningar revisionskontoret genomförde för ett antal år sedan. Enligt revisionskontoret är det nedslående att det inte har skett någon större förbättring. Vad detta beror på kan ha flera förklaringar. En förklaring kan vara att informationssäkerhetsreglerna inte är kända. En annan att det saknas kunskap om vikten av att ha en god informationssäkerhet. Revisionskontoret rekommenderar att kommunstyrelsen tillser att orsakerna till den bristande följsamheten till regelverket utreds. Det är först då förutsättningar skapas att förbättra stadens informationssäkerhet.

4.2 Kompetensfonden

I samband med att kommunfullmäktige godkände stadens bokslut för år 2002, fattade fullmäktige beslut om att inrätta en s k "kompetensfond" genom att reservera 2 mdkr för åren 2003-2006 av det egna kapitalet. Fonden ska ge möjlighet till kompetensutveckling och utveckling av metoder och system för att på sikt säkra stadens kompetensförsörjning. Samtliga insatser ska vara av engångskaraktär och leda till att stadens kostnader på lång sikt sänks eller att ökade kostnader motverkas. Kommunstyrelsen gav personal- och kvalitetsutskottet (PKU) i uppdrag att besluta om fördelning av fondmedlen. För ändamålet har ett tillfälligt kansli inrättats inom stadsledningskontoret.

Det övergripande syftet med granskningen är att bedöma om fondens medel används i överensstämmelse med projektöverenskommelser, fastställda riktlinjer och anvisningar i övrigt.

Granskningen av kompetensfonden har delats upp i två etapper. Etapp 1 genomfördes under år 2004 och koncentrerades till regelverk, handläggningsrutiner och ett antal bidragsansökningar vid fondens kansli. Granskningen dokumenterades i en arbetspromemoria som behandlades i revisorsgrupp 1 den 21 oktober 2004.

Granskningen i etapp 2 omfattar följande kontrollmål:

1. Finns undertecknade projektöverenskommelser och projektplaner och har dessa förankrats hos berörda nämnder och lokala företrädare?
2. Är förvaltningarnas kontroll över att projekten följer upprättade överenskommelser och projektplaner tillräcklig?
3. Är projektens ekonomiska redovisning rättvisande och följs gällande anvisningar?
4. Är beslutade projekt sådana som kan finansieras av fonden, dvs efterlevs kommunfullmäktiges mål och inriktning för fondens verksamhet?

I etapp 2 har idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, socialtjänstnämnden, utbildningsnämnden samt stadsdelsnämnderna i Farsta, Hässelby-Vällingby, Maria-Gamla stan, Rinkeby, Spånga-Tensta och Vantör granskats enligt ovanstående kontrollmål.

Granskningen omfattar också de beslut om nya projekt som fattats av PKU under perioden 2004-06-01 till 2005-06-22.

Granskningarna dokumenterades i en promemoria som överlämnades till PKU 2005-10-24 för yttrande. En kortfattad redovisning av granskningen har lämnats i revisionskontorets årsrapporter 2005 för respektive nämnd.

Efter avslutad granskning enligt etapp 2 kan revisionskontoret konstatera att förvaltningarna har tillräcklig kontroll över att projekten följer upprättade överenskommelser och projektplaner. Förvaltningarna har även generellt sett bra rutiner för uppföljning av bokförda kostnader.

Vid granskningen konstaterade revisionskontoret även följande:

- Överenskommelser har tecknats för samtliga 27 granskade projekt med undantag av de tre projekt som överförts från Storstadsstyrelsen till Kompetensfonden fr o m 2004-01-01. För dessa projekt saknas också projektplaner. Sammanlagt saknas projektplaner för fem av projekten.
- Kompetensfonden har inte följt fastställda rutiner vad avser bl a tidpunkten för tecknande av överenskommelser (efter beslut) för flera av de projekt som ingår i granskningen.
- Berörda nämnder och fackliga företrädare har fått information om pågående projekt i tillräcklig omfattning. För fondens löpande uppföljning och information till stadens nämnder och förvaltningar bör dock fondens kontaktpersoner se till att projektwebben används som avsetts.
- Bokförda kostnader avser projekten med ett undantag. En del felkonteringar har dock noterats vilket indikerar att rutinerna för uppföljning av bokförda poster inte fungerar helt tillfredsställande.

Därutöver ifrågasatte revisionskontoret om ett flertal projekt, som beslutats av PKU eller med stöd av delegation, uppfyller kommunfullmäktiges mål och inriktning.

Vid sammanträde 2005-12-20 behandlade PKU promemorian. Av yttrandet över promemorian framgår att utskottet och kompetensfondens kansli i allt väsentligt delar revisionskontorets synpunkter. De brister som konstaterats i kansliets administrativa rutiner har åtgärdats. Vad avser kritiken om att ett antal projekt inte uppfyller målen för kompetensfonden, framgår av yttrandet att det pågår en ständig diskussion vid handläggningen av de ansökningar som kommer in, om ansökningarna är idéer för utvecklingsprojekt eller borde rymmas inom ordinarie verksamhet. Kansliets bedömning är att projekt som beviljas medel sannolikt inte kommer till stånd utan fondens medverkan och att de leder till en bättre och effektivare kommunal service för stadens invånare.

Revisorerna har behandlat PKUs yttrande vid sammanträde 2006-01-31 och därvid beslutat att granskningen ska fortsätta under år 2006.

4.3 Stadens ekonomisystem Agresso

Agresso är stadens nya ekonomisystem som successivt har införts under ett par år. Sedan 1 januari 2006 använder samtliga nämnder detta system. Stadsledningskontoret har haft ansvaret för införandet av systemet.

I slutet av 2005 tog revisionskontoret initiativ till att genomföra en riskinventering samt en riskanalys av Agresso. Arbetet genomfördes i nära samarbete med representanter från stadsledningskontoret och fyra förvaltningar, däribland två stadsdelsförvaltningar. Syftet har varit att få en samlad bild över de risker som kan förknippas med systemet på såväl central som lokal nivå. Resultatet av genomförda analyser kommer att utgöra underlag för revisionskontorets kommande granskningsinsatser.

Samarbetsprojektet har även givit stadsledningskontoret underlag för vilka åtgärder kontoret behöver vidta för att stärka den interna kontrollen i och kring systemet. Stadsledningskontoret har enligt uppgift påbörjat detta arbete.

4.4 Attestinstruktion med tillämpningsanvisningar

Revisionskontoret har under året följt stadens arbete med att införa det nya ekonomisystemet Agresso. Bokslutet är sammanställt med dels uppgifter från ekonomisystemet EDIT dels från Agresso. Bokslutsarbetet har i huvudsak fungerat bra enligt uppgift från stadsledningskontoret.

Redan vid granskningen av tertialrapport 2/2004 konstaterade revisionskontoret att trots att flera förvaltningar tillämpade det nya ekonomisystemet så saknades ett fastställt dokument som reglerar kontroll- och ansvarsnivåer för attest och utanordning mm. I kommunfullmäktiges beslut i november 2005 om budgeten för år 2006, ingår Regler för ekonomisk förvaltning där kapitel 3 "Peninghantering" har omarbetats. Under rubriken Kontroll och attest redovisas gällande regelverk. Tillämpningsanvisningar har tagits fram men beslut har ännu inte fattats av kommunstyrelsen.

Revisionskontoret konstaterar att det tagit alltför lång tid att utarbeta en attestinstruktion. Med hänvisning till att attestinstruktionen med tillämpningsanvisningar är ett viktigt dokument i förvaltningarnas interna kontrollsystem, anser revisionskontoret att beslut om tillämpningsanvisningar snarast måste fattas.

4.5 Stadens arbete för att trygga personalförsörjningen

Revisionskontoret genomförde år 2003 en granskning av stadens arbete för att trygga personalförsörjningen. Resultatet redovisades i en revisionsrapport (nr 2004:5).

Granskningen pekade på behovet av att utveckla ett systematiskt arbete med personal- och kompetensförsörjning främst på lokal nivå samt att förtydliga roller, ansvar och styrning inom personalförsörjningen mellan den centrala och lokala nivån.

Revisionskontoret har under hösten 2005 följt upp granskningen inom stadsdelsnämnderna Hässelby-Vällingby, Maria-Gamla stan, Norrmalm och Skärholmen samt kommunstyrelsen. Granskningen visade att inga åtgärder hade genomförts. Orsaken till detta var att kommunstyrelsen ännu inte hade verkställt uppdraget från år 2003 att förtydliga det samlade ansvaret för stadens personalförsörjningsstrategier.

Efter granskningen har kommunfullmäktige 2006-01-23 förtydligat kommunstyrelsens samlade ansvar för kompetensförsörjning. Beslutet innebär att ett samlat grepp kommer att tas om stadens personal- och kompetensförsörjning. Det centrala och lokala ansvaret har preciserats vad gäller bl a analyser, prognoser och handlingsplaner.

Kommunstyrelsen har genom fullmäktiges beslut om kompetensförsörjning beaktat de synpunkter som framfördes i revisionsrapporten. Det är dock angeläget att ett systematiskt arbete nu kommer till stånd, där centrala och lokala nivån samverkar kring den långsiktiga personalförsörjningen.

5 Stadens nämnder

Årets bokslut visar att verksamhetens nettokostnader exkl jämförelsestörande poster uppgår till 27 107 mnkr. Jämfört med år 2004 är det en ökning med 802 mnkr eller 3,0 %. Finansieringen har ökat med 1 068 mnkr vilket motsvarar 4,1 %.

Facknämnderna redovisar ett positivt resultat på 180,4 mnkr och för stadsdelsnämnderna redovisas ett överskott med 87,0 mnkr. För stadens nämnder redovisas således ett sammanlagt överskott med 267,4 mnkr.

5.1 Stadsdelsnämndernas resultat

Nettokostnaderna för stadsdelsnämnderna uppgår till 20 438,5 mnkr. Jämfört med föregående år är det en ökning med 607,2 mnkr eller 3,1 %. Nettokostnadsökningen för anslag 1 är 577,0 mnkr eller 3,1 %. De främsta förklaringarna till ökningen är avtalsenliga lönekostnadsökningar men även kostnaderna för entreprenader och köp av verksamhet har ökat. För anslag 2 är nettokostnadsökningen 30,2 mnkr eller 2,2 %. Noterbart är att kostnadsökningen för anslag 2 är betydligt lägre jämfört med föregående år.

Av tabellen nedan framgår stadsdelsnämndernas olika anslag och verksamhetsområden samt budgetavvikelsen per verksamhetsområde före resultatdispositioner.

Stadsdelsnämnderna Anslag/verksamhetsområde	Nettokostnad år 2005 mnkr	Budgetavvikelse före resultatdispositioner
Nämndernas verksamhet (anslag 1)	19 038,8	153,7
Varav:		
Nämnd och förvaltningsorganisation	738,1	22,3
Pedagogisk verksamhet:		
Förskoleverksamhet	2 616,8	77,8
Skolbarnomsorg	614,6	26,7
Utbildning	4 862,8	-58,9
Särskola	111,7	16,7
Äldreomsorg	5 860,7	15,1
Omsorg om funktionshindrade	2 044,5	32,9
Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	1 574,2	-7,2
Flyktingmottagande	32,3	16,7
Fritid och kultur	199,8	27,0
Stadsmiljöverksamhet	370,6	-16,9
Övrig verksamhet	12,8	1,5
Ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder (anslag 2)	1 399,7	-66,7
Totalt anslag 1 och 2	20 438,5	87,0

Stadsdelsnämnderna redovisar för anslag 1 ett överskott på 153,7 mnkr. För anslaget för arbetsmarknadsåtgärder och ekonomiskt bistånd, anslag 2, redovisas däremot ett underskott med 66,7 mnkr.

En översiktlig redovisning av revisionskontorets iakttagelser per verksamhetsområde redovisas nedan.

5.1.1 Pedagogisk verksamhet

Förskoleverksamhet

Den kommunala förskoleverksamhetens nettokostnad uppgick år 2005 till 2 616,8 mnkr. Resultatet innebar att nettokostnaderna ökat med 19 % jämfört med föregående år. För år 2006 har 2 973 mnkr budgeterats. Ökningen av budgeten beror på att antalet barn i verksamheten ökar med ca 1 000 och att schablonen räknas upp med 6,1 %.

Fullmäktige har beslutat att kvaliteten i förskolan ska öka genom att barngruppernas storlek under mandatperioden ska minska i genomsnitt med 2 barn.

Hittills har barngrupperna i genomsnitt minskat med 0,9 barn inom staden jämfört med verksamhetsåret 2003. En jämförelse av stadsdelsnämndernas uppgifter om genomsnittlig gruppstorlek visar att 16 av stadsdelsnämnderna har uppnått målet för småbarnsgrupperna medan sex nämnder ännu inte har uppnått målet för grupper med äldre barn. Vad gäller barnomsorgsgarantin har inte stadsdelsnämnderna Bromma, Maria-Gamla stan, Katarina-Sofia, Skarpnäck, Vantör och Liljeholmen klarat av att erbjuda plats inom de tre månader garantin anger som tidsgräns. Sammanlagt har 228 barn fått vänta på plats mer än tre månader.

Skolbarnsomsorg

Stadsdelsnämndernas skolbarnsomsorg, vars nettokostnader år 2005 uppgick till 614,6 mnkr, redovisar ett överskott på 26,7 mnkr. Avvikelsen beror till stor del på att kostnaderna redovisas under grundskola på grund av att verksamheterna är integrerade. Sju stadsdelsnämnder redovisar underskott, varav Kista och Skärholmens stadsdelsnämnder redovisar de största underskotten. Elva stadsdelsnämnder redovisar överskott för skolbarnsomsorgen.

Grundskoleverksamhet

Stadsdelsnämndernas kostnader för grundskoleverksamheten, som år 2004 uppgick till 4 327,4 mnkr, ökade år 2005 till 4 862,8 mnkr eller med 12,4 %. Verksamheten redovisar ett underskott med 58,9 mnkr. Avvikelsen beror bland annat på att stadsdelsnämnderna från år 2005 inte särredovisar sina kostnader för barn i behov av särskilt stöd som tidigare redovisat betydande underskott. Hälften av stadsdelsnämnderna redovisar underskott varav Farsta, Hässelby-Vällingby, Skarpnäck och Maria-Gamla stan stadsdelsnämnder redovisar de största underskotten. Större överskott redovisar stadsdelsnämnderna Kista och Enskede-Årsta.

Särskolan

Revisionskontoret har granskat hur stadsdelsnämnderna arbetat med att genomföra kommunfullmäktiges beslut om att överföra ansvaret för särskoleverksamheten från utbildningsnämnden till stadsdelsnämnderna från och med 1 juli år 2005. Utbildningsnämnden har dock kvar ansvaret för att fatta beslut om mottagande i särskola och bedömning av behovsgrupp. Kontoret har vidare granskat om stadsdelsnämnderna har avsatt tillräckliga ekonomiska och verksamhetsmässiga resurser för att klara övertagandet.

Revisionskontoret bedömer att stadsdelsnämnderna i huvudsak har avsatt tillräckliga resurser för att klara övertagandet av särskoleverksamheten. Nettokostnaderna för särskolan uppgår till 111,7 mnkr och för verksamheten redovisas ett nettoöverskott med 16,7 mnkr. För att klara målen för särskolan samarbetar många stadsdelsnämnder och har t ex anställt gemensamma samordnare.

Sammanfattningsvis bedömer revisionskontoret att stadsdelsnämnderna har arbetat aktivt med att överta ansvaret för särskolan. Revisionskontoret konstaterar att det funnits brister vid överförandet som i huvudsak berott på den alltför korta planerings- och förberedelse tiden. Stadsdelsnämnderna är dock positiva till att ansvaret för särskolan har överförts från utbildningsnämnden.

Enligt stadsdelsnämnderna har de största problemen i samband med övertagandet varit samordningen samt beräkning av kostnaderna för skolskjuts och korttidstillsyn. Övrigt som framkommit i samband med granskningen är brister i uppföljningen av de avtal som finns med upphandlade taxibolag.

Revisionskontoret har noterat att kommunfullmäktige ännu inte har fastställt ett nytt reglemente för utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna avseende särskoleverksamheten.

5.1.2 Äldreomsorg

Stadsdelsnämndernas nettokostnader för äldreomsorgsverksamheten uppgick år 2005 till 5 860,7 mnkr vilket är en minskning med 11,5 mnkr eller 0,2 % jämfört med föregående år. Verksamheten visar ett överskott med 15,1 mnkr.

Hälften av stadsdelsnämnderna redovisar underskott och de övriga redovisar överskott. Överskotten beror främst på att behoven inom äldreomsorgen minskat mer än beräknat. Delar av underskotten förklaras med att omstrukturering av verksamheten inte har kunnat ske i samma takt som behoven har minskat. De största överskotten redovisas av stadsdelsnämnderna Maria Gamla stan, Östermalm och Kungsholmen och de största underskotten visar Vantör, Enskede Årsta och Skarpnäck.

Nämnderna har under året genomfört ett antal åtgärder för att komma tillrätta med sina budgetunderskott men de har inte hunnit ge tillräcklig ekonomisk effekt under 2005.

Brukardialogen inom äldreomsorgen

Revisionskontoret har översiktligt granskat och bedömt hur stadsdelsnämnderna arbetar med brukarinflytande inom äldreomsorgen.

Kommunfullmäktige har i budget 2005 markerat att lokal demokrati, delaktighet och inflytande ska fördjupas. Utifrån denna inriktning har stadsdelsnämnderna själva fått konkretisera hur uppdraget ska genomföras. En del i granskningen har därför inriktats mot att bedöma om det finns nämndspecifika mål och åtaganden för brukarinflytandet. Granskningen visar att nämnderna har formulerat mål och åtaganden med anknytning till brukarperspektivet.

Uppföljningen av dessa mål och åtaganden sker bl a med hjälp av brukarundersökningar. Dessa sker i form av enkäter, intervjuer och fokusgrupper.

Periodicitet och utformning varierar dock mellan nämnderna och det är främst de enskilda enheterna inom äldreomsorgen som både tar initiativ till och genomför undersökningarna. Revisionskontoret anser att undersökningarna bör samordnas och systematiseras på ett bättre sätt. Resultatet från brukarundersökningar återkopplas i huvudsak till nämnden i samband med verksamhetsberättelsen och tertialrapporterna men några förvaltningar redovisar resultatet av genomförda mätningar löpande under året.

Ytterligare en kanal för brukarinflytande utgör nämndernas system för synpunkter och klagomål. Flertalet av nämnderna har ett enhetligt system för hanteringen av synpunkter och klagomål på enhetsnivå. Rapportering till nämnden sker i samband med tertialrapporterna och verksamhetsberättelsen. Granskningen visar dock att några nämnders system för synpunkts- och klagomålshantering behöver utvecklas när det gäller den samordnade rapporteringen till nämnden.

Möjlighet till brukardialog finns på olika nivåer i organisationen. På en övergripande nivå finns pensionärsråd och på avdelnings- och enhetsnivå finns bland annat förtroenderåd, anhörigråd och boende/anhörigräffar. På individnivå ges möjlighet till inflytande via kontaktmannaskapet och genom dialog med biståndshandläggaren.

Enligt revisionskontorets sammanfattande bedömning finns det i huvudsak former för dialog mellan brukaren/den äldre och äldreomsorgen. Däremot kan dialogen mellan verksamheten och nämnden utvecklas. Resultatet från synpunkts- och klagomålshanteringen och de brukarundersökningar som genomförs kan systematiseras så att de ger nämnden en mer samlad bild av vad brukarna tycker om äldreomsorgen. Nämnderna bör även för sin del tydligare redovisa resultaten och de åtgärder som görs eller planeras genomföras utifrån påpekade brister.

5.1.3 Omsorg om funktionshindrade

Verksamhetsområdets nettokostnad uppgick år 2005 till 2 044,5 mnkr, vilket är en ökning med 112,9 mnkr eller 5,8 % jämfört med föregående år.

Resultatet för år 2005 visar ett nettoöverskott med 32,9 mnkr motsvarande 1,6 % av budgeten vilket är ett markant bättre resultat jämfört med nettounderskottet år 2004 med 27,7.

Det är 12 stadsdelsnämnder som redovisar nettoöverskott varav Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Katarina-Sofia och Farsta har de beloppsmässigt största överskotten. Överskotten förklaras delvis av lägre kostnader för personlig assistans och ej förbrukade medel för stimulansbidrag. Övriga sex stadsdelsnämnder redovisar ett nettounderskott varav Norrmalm, Östermalm och Vantör har de procentuellt största avvikelseerna.

Underskotten förklaras bl a av ökat behov av stöd och service. Kostnadsutvecklingen inom omsorgen för funktionshindrade har varit betydande under senare år.

5.1.4 Individ- och familjeomsorg samt socialpsykiatri

Individ- och familjeomsorg

För verksamhetsområdet redovisas ett underskott med 3,6 mnkr. Nettokostnaden uppgår till 1 111,8 mnkr för år 2005, vilket är en ökning jämfört med föregående år med 3,3 %.

De största beloppsmässiga överskridandena återfinns i stadsdelsnämnderna Kista och Enskede-Årsta. Orsaken till budgetunderskotten uppges främst vara höga kostnader för vården av missbrukare. Den största positiva avvikelser redovisas inom Katarina-Sofias stadsdelsnämnd. Orsaken är ett förändrat arbets sätt som lett till att antalet omhändertagande enligt Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) minskat kraftigt.

Socialpsykiatri

Nettokostnaderna för socialpsykiatrin uppgick år 2005 till 462,4 mnkr vilket innebar ett nettounderskott på 3,6 mnkr motsvarande 0,8 % av budgeten. Över hälften av stadsdelsnämnderna redovisar ett nettoöverskott.

5.1.5 Ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder

Nettokostnaden för ekonomiskt bistånd uppgår till 1 312,6 mnkr för år 2005, vilket är en ökning med 12,6 mnkr. För verksamhetsområdet redovisas ett nettounderskott med 68,7 mnkr eller 5,5 %. Nettokostnader för arbetsmarknadsåtgärder uppgår till 87,1 mnkr vilket är en ökning med 15,7 mnkr eller 22,0 %.

Även år 2005 är ekonomiskt bistånd den verksamhet som redovisar det största underskottet jämfört med stadens övriga verksamhetsområden. Nämndernas prognossäkerhet för området har sammantaget varit relativt god under året.

Drygt hälften av stadsdelsnämnderna redovisar budgetunderskott för ekonomiskt bistånd, dock i skiftande omfattning. De största underskotten återfinns i Vantör, Hässelby-Vällingby och Skarpnäck. Budgeten för år 2006 har minskats med ca 50 mnkr jämfört med år 2005.

Nämnderna har arbetat mot målet att halvera antalet vuxna personer som upp bär ekonomiskt bistånd under perioden 1999-2004. Kommunfullmäktige har i och med 2005 års budget förlängt tiden för uppdraget till utgången av år 2006.

De stadsdelsnämnder som redovisar högst målluppfyllelse är Östermalm, som är den enda stadsdelsnämnden som nått halveringsmålet, samt Kista och Älvsjö. Antalet vuxna bidragstagare har minskat med i genomsnitt 32,4 % för staden totalt sedan 1999.

Under 2005 har antalet vuxna bidragstagare ökat med i genomsnitt 1,0 % vilket tyder på att de senare årens ökningstakt har mattats av något. Ökningen avser främst personer med otillräcklig ersättning från försäkringskassan, s.k. nollklassade personer, samt arbetssökande. Det är främst antalet personer mellan 20-24 och 50-59 år med ekonomiskt bistånd som ökat. De nämnder där antalet bidragstagare ökat mest under år 2005 är Hässelby-Vällingby, Vantör och Norrmalm. Antalet personer med svenska för invandrare som försörjningshinder har minskat.

Revisionskontoret genomförde år 2004 en uppföljning av en granskning av stadsdelsnämndernas kontrollrutiner för utbetalning av ekonomiskt bistånd i Paraplysystemet. I uppföljningen konstaterade revisionskontoret att flertalet brister kvarstod sedan den förra granskningen. Under år 2005 har oegentligheter upptäckts vid en stadsdelsnämnd, till följd av brister i kontrollrutinerna.

5.2 Kommunövergripande områden

5.2.1 Fysisk verksamhet

Trafik och infrastruktur

Verksamheten omfattar trafikplanering, trafikövervakning, drift- och underhåll av gator, vägar och parker samt trafiknämndens investeringar i infrastruktur. Såväl driftverksamheten som investeringarna har bedrivits inom ramen för tilldelade budgetar. Verksamhetens nettokostnader uppgick år 2005 till cirka 746 mnkr, varav stadsdelsnämnderna svarade för 371 mnkr och trafiknämnden för 85 mnkr. Därtill kommer trafiknämndens kapitalkostnader om 290 mnkr på gjorda investeringar. Det är sammantaget en ökning med 36 mnkr jämfört med 2004. För år 2006 har 779 mnkr budgeterats.

Genomförd uppföljning av tidigare granskningar av *framkomlighet och samverkan vid arbeten i gatumark* visar på fortsatt behov av åtgärder. Det borde exempelvis vara en angelägen uppgift för trafiknämnden att differentiera avgifterna för grävande i gatumark så att de ledningsdragande företagen och deras entreprenörer får incitament att bygga snabbt och minimera trafikstörningarna. Revisionskontoret anser att med dagens prissättningspolicy för grävande i gatumark tar nämnden bara hänsyn till kommande merkostnader för drift och underhåll och inte till hur trafikens framkomlighet påverkas.

För den som gräver är det exempelvis samma pris om en rörgrav står öppen en månad eller åtta månader. Trafiknämnden bör också överväga att använda sig av högre vitesbelopp vid styrning av sina entreprenörer än vad som sker för närvarande.

Revisionskontoret har under året granskat hur arbetet bedrivs med *planerat underhåll, felavhjälpande driftåtgärder och trafikteknisk tillsyn av trafiksignaler*. Vid granskningen har noterats att en allt mindre del av budgeten kan användas för planerat underhåll men att underhållet i övrigt bedrivs på ett tillfredsställande sätt.

Felavhjälpande driftåtgärder bedöms fungera tillfredsställande. Dock skulle verksamheten vara betjänt av informationssystem som ger bättre överblick och dokumentation över fel och vidtagna åtgärder. Den trafiktekniska tillsynen bedöms bedrivas tillfredsställande. Strategier behöver dock utvecklas för framtida kompetensuppbyggnad mot bakgrund av ny teknik och kommande pensionsavgångar inom nyckelkompetenser.

Revisionskontoret har tillsammans med landstingets revisionskontor granskat hur staden och landstinget arbetar med att *förbättra förutsättningarna för personer med funktionsnedsättningar att använda sig av kollektivtrafiken*. I rapporten (revisionsrapport nr 16 december 2005) görs bedömningen att det framför allt på tjänstemannaplanen finns goda former för samverkan mellan staden och landstinget. På den politiska nivån finns fungerande fora för möten men engagemanget i tillgänglighetsfrågorna bedöms vara lägre än i frågor om utbud, framkomlighet, miljö och komfort. I granskningen uppmärksammas att stadens tillgänglighetsprojekt har en viktig roll. Vidare görs bedömningen att tillgänglighetsfrågorna inte ännu är fullt integrerade i stadens fysiska planering, men att det sker successiva förbättringar. Det finns ett "filter" mellan en del stadsdelsförvaltningars färdtjänsthandläggare och deras park- och gatuingenjörer. Information om hinder i gatumiljön som framkommer vid t ex ansökan om färdtjänst når inte alltid stadsdelsförvaltningens park- och gatuingenjörer, vilka är de som trafikkontoret har de löpande kontakterna med vid tillgänglighetsanpassningar. En bistandsfråga som i stället skulle kunna lösas genom tillgänglighetsanpassning i trafikmiljön förblir därmed en bistandsfråga. Rapporten har överlämnats till trafiknämnden för yttrande senast den 2006-03-29 och till stadsbyggnadsnämnden och stadsdelsnämnderna för kännedom och eventuellt yttrande.

Bostadsbyggande och investeringar

Antalet markanvisningar har ökat de senaste åren. Från ca 3 300 bostäder per år under 2000-2002 har under 2003 anvisats mark för byggande av 5 298 bostäder och under 2004 för 10 274 bostäder. För 2005 har anvisats mark för 4 892 bostäder. Sammanlagt har således mark anvisats för byggande av 20 464 bostäder hittills under mandatperioden. Under tiden 2003-2005 har lagakraftvunna detaljplaner tagits fram avseende 11 773 bostäder.

5.2.2 Miljömiljarden

Kommunfullmäktige beslöt i budget 2003 att i samband med bokslut 2002 avsätta en 1 miljard för miljörelaterade insatser. I bokslut 2003 gjordes ytterligare en avsättning med 100 mnkr. Kommunstyrelsen fick uppdraget att samordna dessa insatser.

Granskningen av miljömiljarden kommer att ske i flera etapper. I etapp 1 som genomförts under 2005, har handläggning och beslut om bidrag utifrån fullmäktiges syfte med avsättningen granskats. I granskningen har också ingått att bedöma om rutiner för uppföljning och kontroll är tillräckliga. Kommunstyrelsen har beviljat bidrag till 158 projekt. I denna granskning har 11 projekt valts ut.

Efter genomförd granskning är revisionskontorets sammanfattande bedömning följande:

Prioriterade områden och kriterier för vad som kan finansieras via miljömiljarden har utarbetats.

Rutiner för handläggning och bedömning av bidragsansökningar har dokumenterats. De projekt som revisionskontoret tagit del av visar att rutinerna i stor utsträckning har följts. I ett fall dvs projektet Sjöbussen har revisionskontoret noterat att rutinerna för bedömning frångåtts.

Av 11 granskade projekt har revisionskontoret bedömt att 5 projekt är tveksamma utifrån kommunstyrelsens riktlinjer avseende ställda grundkrav för bidrag från miljömiljarden. Stadsledningskontoret har också i sin bedömning föreslagit att 3 av dessa ansökningar skulle avslås. I revisionskontorets granskning har ytterligare fakta framkommit som förstärker att projekten är tveksamma utifrån grundkraven för bidrag.

I några fall har överenskommelser tecknats långt efter projektstart, vilket inte är tillfredsställande.

Stadsledningskontoret har utarbetat rutiner för uppföljning av projekten som bör ge goda förutsättningar för uppföljning och kontroll. Antalet handläggare vid miljömiljardskansliet har också utökats, vilket enligt revisionskontoret har varit nödvändigt för att säkerställa arbetet för uppföljning och kontroll under tiden för genomförandet.

Revisionskontorets granskning har dokumenterats i en promemoria, daterad 2005-12-14, som översänts till kommunstyrelsen för yttrande. Av inkommet yttrande (2006-02-08) framgår att stadsledningskontoret delar revisionskontorets uppfattning om hur Miljömiljarden hanterats och att stadsledningskontoret föreslagit avslag eller delfinansiering för 4 av de 5 projekt som revisionskontoret lyft fram som tveksamma.

Pilotprojektet Sjöbussen har stadsledningskontoret inte beretts möjlighet att yttra sig över. Föredragande borgarråd anförde att pilotprojektet Sjöbussen undantagits eftersom det beslutats i särskild ordning, när medel för projektet (100 mnkr) tillförts Miljömiljarden. Övriga tveksamma projekt har enligt borgarrådet bedömts som angelägna och viktiga.

Revisionskontorets synpunkter som redovisats i promemorian kvarstår. I beslutet att avsätta ytterligare 100 mnkr till miljömiljarden framgår inte formellt till vilket projekt pengarna var avsedda. Kommunstyrelsen behandlade 2005-04-20 en ansökan från dåvarande gatu- och fastighetsnämnden om pilotprojektet Biogasbåtar och beslutade att ytterligare 65 mnkr, dvs totalt 165 mnkr skulle beviljas projektet. Projektet har inte bedömts i enlighet med av kommunstyrelsen fastställda rutiner för miljömiljarden. Enligt kontorets uppfattning kan det ifrågasättas om projektet är en primärkommunal uppgift.

5.2.3 Upphandling

Revisionskontorets granskningar av upphandlingar under år 2005 visar på att brister fortfarande är vanliga. Under året har revisionskontoret granskat 11 genomförda upphandlingar. De vanligaste felen har varit brister i dokumentationen och i diarieföringen. Alla handlingar av betydelse har inte diarieförts och handlingarna har funnits endast hos handläggaren. Dokumentationen är i många fall bristfällig. Alla delar av upphandlingsprocessen har inte dokumenterats eller så har vissa av delarna varit bristfälligt dokumenterade. Det förekommer även att dokument saknas helt. Även brister i förutsebarheten har förekommit i några av de granskade upphandlingarna. De vanligaste bristerna är att förfrågningsunderlaget inte är tillräckligt förutsebart avseende poängsättningen av kriterier. Det framgår inte tillräckligt tydligt vad som krävs för att få en viss poäng. Inte heller framgår det vad som krävs för att anbudet inte ska komma att förkastas. Förutsebarheten i förfrågningsunderlagen är dock bättre jämfört med tidigare år.

Revisionskontoret har tidigare påpekat behovet av att kommunstyrelsen inrättar en funktion för samordning och upphandling. Kontoret ser positivt på att det under år 2005 inrättades en sådan. Förutsättningar finns därigenom att dra fördel av stadens storlek vid upphandlingar av varor och tjänster samt att det även ger stadens möjlighet att "paketera" upphandlingarna på ett bättre sätt, det vill säga att variera omfattningen av vad som upphandlas från varje enskild leverantör utifrån hur marknaden ser ut.

Revisionskontoret har vidare under tidigare år påtalat behovet av att en ny upphandlingspolicy tas fram. En ny policy skulle enligt tidigare planer vara klar att antas inför år 2004. Ännu har ingen policy antagits. Resultatet av en tidigare genomförd enkät visade på att upphandlarna hade dålig kännedom om gällande policy och centrala regler.

Kontoret vill därför ånyo understryka vikten av att en policy tas fram för att bli förbättra informationen till stadens upphandlare om stadens centrala regler.

6 Kommunkoncernens bolag

Revisionskontoret har upprättat 14 granskningspromemorior för bolagen som underlag för lekmannarevisorernas granskningsrapporter. Lekmannarevisorerna har i enlighet med aktiebolagslagens 10 kap 14 § lämnat sina granskningsrapporter (20 stycken) till bolagsstyrelserna för vidare befordran till årsstämorna. Lekmannarevisorerna har i samband med överlämnandet av granskningsrapporterna framfört önskemål att bolagsledningarna inför styrelsebehandlingen av rapporterna skriftligt kommenterar de synpunkter och rekommendationer som lämnas i promemoriorna.

Lekmannarevisorerna har inte i någon granskningsrapport riktat kritik mot styrelsen eller VD.

Revisionskontorets sammanfattande synpunkter utifrån granskning av "Investeringsprocessen i Stockholms stad" liksom inkomna yttranden från kommunstyrelsen och koncernstyrelsen samt redovisning av vidtagna åtgärder redovisas under avsnitt 3.

Även en sammanfattning av granskningen av "Kommunstyrelsens uppsiktsplikt" redovisas under avsnittet 3. Granskningen avser i huvudsak kommunstyrelsen men även koncernstyrelsen.

Nedan redovisas en sammanfattning av synpunkter och rekommendationer utifrån i övrigt genomförda granskningar hos vissa av bolagen inom stadshuskoncernen.

Styrning av miljöarbetet

Revisionskontoret har granskat miljöarbetet vid några bolag. Under 2005 har styrning och uppföljning av miljöarbetet vid AB Familjebostäder och AB Stockholm Globe Arena granskats. Under 2004 genomfördes motsvarande granskning vid AB Svenska Bostäder, SISAB och Centrum Kompaniet i Stockholm AB. Vid sistnämnda bolag har en uppföljande granskning genomförts under 2005.

Syftet med granskningen har varit att översiktligt bedöma om bolagen har tillräcklig kontroll över miljöarbetet så att verksamheterna bidrar till att målen i stadens miljöprogram uppnås.

Granskningen av miljöarbetet vid Familjebostäder och Stockholm Globe Arena har bl a visat på följande:

Familjebostäder har bra former för styrning och uppföljning av sitt miljöarbete. Bolaget har ett ISO-certifierat miljöledningssystem och resurser finns för samordning och utveckling av miljöarbetet. Inom Globe Arena finns inte en helt tillfredställande kontroll över miljöarbetet. Någon analys av bolagets miljöpåverkan utifrån stadens miljöprogram har ännu inte genomförts.

Uppföljningen av 2004 års granskning av miljöarbetet vid Svenska Bostäder, SISAB och Centrum Kompaniet har bl a visat på följande.

Både Svenska Bostäder och SISAB har fortsatt god kontroll över sitt miljöarbete. För Centrum Kompaniet kvarstår att införa ett mer systematiskt miljöarbete genom att analysera sin miljöpåverkan utifrån stadens miljöprogram. Ett sådant arbete har inletts under 2006.

Granskningen av måluppfyllelsen har visat att de stora fastighetsbolagen, vilka har satt upp ett flertal mål utifrån sin miljöpåverkan, redovisar en relativt god måluppfyllelse. Flera av bolagen redovisar dock svårigheter när det gäller att nå energisparmålet. Endast ett av bolagen har gjort en avstämning av måluppfyllelsen i samband med tertialrapport 2 och rapporterat till koncernstyrelsen under 2005.

Revisionskontorets synpunkter och rekommendationer

Granskningen har visat att bolagen bedriver ett i många stycken ambitiöst miljöarbete, men att det varierar i vilken grad styrelserna styr miljöarbetet genom att sätta upp tydliga mål, konkretisera arbetet i aktivitetsplaner och följa upp arbetet. Två av bolagen har rekommenderats att införa ett mer systematiskt miljöarbete.

Fastighetsbolagen har svårt att nå uppsatta energisparmål och något bolag anger att man har svårt att göra ytterligare besparingar. Revisionskontoret har rekommenderat bostadsbolagen att göra jämförelser av energiförbrukningen. Koncernstyrelsen bör ta initiativ till att sådana jämförelser kommer till stånd.

Koncernstyrelsen bör även bevaka att rapportering sker i samband med tertial 2 av eventuella avvikelser när det gäller bolagens uppfyllelse av sina miljömål.

Rapportering till styrelsen

Lekmannarevisorerna har tillsammans med revisionskontoret granskat hur styrelserna arbetar med bl a arbetsordning och instruktioner vid Centrum Kompaniet i Stockholm AB, AB Svenska Bostäder, AB Stokab, SISAB, Stockholms Hamn AB, Stockholms Stads Bostadsförmedling AB, AB Stockholmshem och AB Stockholm Globe Arena.

Lekmannarevisorerna bjöd in styrelsernas ordföranden, vice ordförandena och ytterligare två representanter för styrelserna till möten på revisionskontoret. Följande frågor skickades ut i förväg och diskuterades sedan vid mötena:

- Är bolagets bolagsordning, arbetsordning för styrelsens arbete, instruktion för arbetsfördelningen mellan styrelsen och VD m fl och instruktion för rapportering om bolagets ekonomiska situation m m aktuella och ändamålsenliga?
- Får styrelsen i god tid adekvat information av VD?
- Arbetar styrelsen med rätt frågor?
- Lyfts principiellt viktiga frågor till ägaren?
- Vilka bolagsfrågor definierar styrelsen vara av principiellt intresse för kommunfullmäktige?

De styrelserepresentanter som deltagit i mötena anser att de erbjudits en bra grundläggande *utbildning* i styrelsearbete. Önskemål om repetitionsutbildning under mandatperioden framfördes från några styrelseledamöter liksom utbildning i att tolka ekonomisk information.

Styrelserna vid de granskade bolagen ser årligen över bolagens *arbetsordning och instruktioner*. Vid två av bolagen har revisionskontoret konstaterat att översynen av dokumenten inte behandlats vid första ordinarie sammanträde efter bolagsstämman utan senare under året. Arbetsordningen vid ett av dessa bolag följer inte heller den mall som koncernstyrelsen utfärdat.

Samtliga styrelserepresentanter konstaterade att *rapporteringen till styrelsen* i allt väsentligt fungerar bra såväl inför styrelsesammanträdena som tiden mellan sammanträdena. De handlingar som skickas ut utgör bra beslutsunderlag.

Sammanträdesprotokollen ska enligt arbetsordningen vara kortfattade, dock med iakttagande av de krav som föreligger beträffande fullständighet. Enligt revisionskontorets bedömning är i flera fall protokollen väl kortfattade och uppfyller inte alltid kraven på fullständighet.

Enligt instruktionen ska "beslut om bildande eller avveckling av bolag eller verksamhetsgrenar, större investeringar och dess finansiering liksom andra strategiska eller principiellt viktiga frågor underställas Stockholms Stadshus AB och kommunfullmäktige för prövning". Styrelserna vid flertalet av de granskade bolagen har inte tagit ställning till eller diskuterat vad som kan anses vara *strategiska och principiellt viktiga frågor* för ägaren. Vid ett av bolagen, som bedriver verksamhet utanför stadens geografiska gränser, efterlyste styrelserepresentanterna tydliga direktiv från ägaren vad gäller gränsdragning för den kommunala kompetensen.

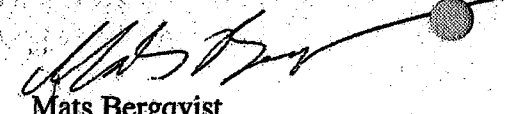
Revisionskontorets synpunkter och rekommendationer

Enligt revisionskontorets bedömning fungerar styrelsearbetet och verkställande direktörens rapportering väl och i enlighet med fastställda styrande dokument vid de granskade bolagen.

Revisionskontoret har rekommenderat berörda bolag att se över utformningen av styrelseprotokollen så att dessa tydligt återger vilka ärenden som behandlats, vilket underlag som har funnits för respektive ärende samt innebörden av de beslut som fattats.

Lars-Erik Örsing
Bitr. stadsrevisor

Gunilla Axelsson
Revisor

Mats Bergqvist
Revisor

Stockholm Stads finansenhhet

Revisionsrapport 2005
Redovisningsrutiner och intern kontroll

Financial Services
KPMG Bohlins AB
29 november 2005
Antal sidor: 10

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Sammanfattning	1
3.	Kommentarer avseende granskade rutiner	2
3.1	Rutiner för administrativ hantering av finansiella instrument	2
3.2	Koncernavstämningar	2
3.3	Översiktlig granskning av den nya finanspolicyn för kommunkoncernen	3
3.3.1	Principer för upplåning	4
3.3.2	Principer för placeringar	4
3.3.3	Ansvarsfördelning	4
3.3.4	Finansieringsrisk	6
3.3.5	Likviditetsrisk	6
3.3.6	Valutarisk	6
3.3.7	Ränterisk	6
3.3.8	Kreditrisk	7
3.3.9	Operativa risker	7
3.3.10	Riskkontroll	8

1. Inledning

Vi har som ett led i vår revision av Stockholm Stads finansenhet granskat bokföringen, den interna kontrollen samt förvaltningen i övrigt under 2005. Vår granskning är primärt inriktad på att undersöka om Stockholm Stads finansenhet har väl fungerande rutiner för den finansiella redovisningen och rapporteringen, om den interna kontrollen avseende dessa rutiner är tillräckligt god samt om förvaltningen genomförs i enlighet med upprättade policys och riktlinjer inom Stockholm Stad.

Våra rapporter är normalt upprättade i avvikelseform där väl fungerande aktiviteter ej kommenteras. Vi har dock i denna rapport valt att översiktligt beskriva det arbete som pågår med att anpassa finansenhetens organisation och rutiner till den nya finanspolicy för kommunkoncernen som beslutades av kommunfullmäktige 2005-06-01, som började gälla fr o m 2005-10-01 och som är utformad efter den nya finansiella situationen för Stockholm Stad med ett allt större upplåningsbehov. Vi har i denna rapport sammanfattat vår revisionsinriktning och revisionens omfattning samt våra slutsatser från revisionen i syfte att ge revisorerna underlag för sina uttalanden i revisionsberättelsen. Vår granskning är dock inte av sådan omfattning att den utesluter andra än här behandlade iakttagelser. Vi har kunnat genomföra granskningen i enlighet med vad som planerats.

Revisionsteamet har bemannats från KPMGs specialistenhet Financial Services.

2. Sammanfattning

Vi har primärt inriktat vår granskning mot att undersöka hur väl finansenheten har utformat sin verksamhet enligt riktlinjerna i den nya finanspolicy för kommunkoncernen Stockholm Stad som började att gälla fr o m 1 oktober 2005. Vi har i vår granskning särskilt fokuserat på hur den interna kontrollen har organiserats.

Arbetet med att utforma en finanspolicy för staden pågår. I denna policy ska finansenhetens verksamhet beskrivas mer i detalj än vad som görs i kommunkoncernens finanspolicy, där endast ramarna anges. Därför kan vi inte uttala oss om stadens policy och de riktlinjer, limiter och mandat som kommer att framgå där, utan lämnar i denna rapport en allmän beskrivning av det arbete som är klart samt det som pågår. Vi vill betona vikten av att det arbete som kvarstår för att anpassa finansenhetens organisation och rutiner till de nya riktlinjerna blir genomfört så snart det är praktiskt möjligt.

Vi har inte i vår granskning kunnat upptäcka något hos finansenhetens verksamhet som avviker från de ramar som anges i kommunkoncernens finanspolicy. Vår bedömning av finansenhetens verksamhet utifrån riktlinjerna i stadens finanspolicy kommer att göras när denna policy är klar.

De nya månatliga rapporteringsrutinerna från finansenheten och till bolagen inom Stockholm Stadshus-koncernen samt den nya rutinen hos finansenheten för urval och godkännande av externa affärsmotparter anser vi följer riktlinjerna i kommunkoncernens policy och stärker den interna kontrollen.

Finansenhetens organisation finns nu på plats, förutom befattningen som en från finansenheten oberoende risk-controller. Rekryteringen har startats och tillsättning beräknas ske under våren 2006. Vår bedömning är att utformningen av finansenhetens organisation ger en tillfredsställande intern kontroll av finansverksamheten och uppfyller, när samtliga befattningar tillsatts, riktlinjerna i kommunkoncernens finanspolicy.

Vi vill liksom tidigare framhålla vikten av att gemensamma redovisningsrutiner utformas inom kommunkoncernen så att de avvikelser som nu uppstår vid koncernavstämningarna elimineras i största möjliga utsträckning.

3. Kommentarer avseende granskade rutiner

3.1 Rutiner för administrativ hantering av finansiella instrument

Vi har granskat de registrerade uppgifterna i finanssystemet CRM samt bokföringen i huvudboken Edit för ett antal nya skulder till kreditinstitut mot uppgifter enligt affärsnotor/låneavtal utan anmärkning. Vi har även granskat motsvarande uppgifter i CRM och Edit för ett antal nya fordringar mot koncernbolagen utan anmärkning. De granskade skulderna och fordringarna har valts ut stickprovsvis och i granskningen har ingått att även granska fullständigheten för räntekostnader och ränteintäkter samt redovisningen av derivat i de fall det funnits sådana.

Under vår granskning av finansenhetens rutiner har vi inte påträffat något som skulle kunna innebära en väsentlig felaktig redovisning av resultat och ställning. Den interna kontrollen inom finansenheten bedömer vi som tillfredsställande.

3.2 Koncernavstämningar

Vi har tidigare vid våra granskningar av tertialboksluten under 2005 konstaterat ett flertal avvikelser vid koncernavstämningarna mellan finansenhetens saldon och de saldon som bolagen inom Stockholm Stadshus-koncernen redovisar. Ett antal orsaker till detta har identifierats, bl a skillnader i periodiseringsprinciper, klassificering av långfristigt och kortfristigt samt beräkning av räntedagar.

Flertalet av orsakerna till skillnaderna vid koncernavstämningarna kvarstår. Vi vill åter framhålla vikten av att Stockholm Stad och Stockholm Stadshus-koncernen inför gemensamma redovisningsprinciper för samtliga balans- och resultatposter, med undantag för de eventuella skillnader som olika regelverk anger. Denna samordning bör givetvis ingå som en del i arbetet med implementeringen av det nya redovisningssystemet Agresso.

3.3 Översiktlig granskning av den nya finanspolicyn för kommunkoncernen

Den nya finanspolicyn för kommunkoncernen Stockholm Stad beslutades av kommunfullmäktige i juni 2005 och har börjat gälla fr o m 2005-01-01. Syftet med policyn är följande:

- Att ge mål och riktlinjer för finansverksamheten inom kommunkoncernen, vilket definieras som Stockholm Stad samt de av Stockholm Stad och Stockholm Stadshus AB helägda eller majoritetsägda bolagen.
- Att ange hur ansvaret för finansverksamheten fördelas för kommunfullmäktige och kommunstyrelsen.
- Att klargöra vilka finansiella risker kommunkoncernen ska ta samt hur riskerna skall begränsas.

Därutöver beskrivs generella principer för finansverksamheten, riktlinjer för de olika finanspolicies som finns inom kommunkoncernen, principer för upplåning, placeringar och försäkringsverksamhet (avser ej finansenheten), ansvarsfördelning inom kommunkoncernen, principer för hantering av olika typer av risk samt en beskrivning av riskkontroll. Dessutom finns bilagor som visar den rapportstruktur som ska användas samt definitioner av olika finansiella begrepp. En del av de beskrivna principerna är oförändrade jämfört med den tidigare finanspolicyn men mycket har förändrats eller förtydligats.

Arbetet med att anpassa organisationen och rutiner hos finansenheten till riktlinjerna inom kommunkoncernens finanspolicy har pågått under hösten. Anpassningen har skett i samråd med såväl redovisningsstaben inom Stockholm Stad som med Stockholm Stadshus AB och de i koncernen ingående kommunala bolagen. Arbetet har påverkats dels av att vissa processer inom kommunkoncernen, t ex budgetprocessen, behöver slutföras innan vissa individuella mål för bolagen kan fastställas, dels av att arbetet ska ske i samförstånd med övriga enheter och bolag inom kommunkoncernen, vilket kräver en hel del samtal och insamling av data.

Kommunkoncernens finanspolicy sätter de yttersta ramarna för finansverksamheten inom kommunkoncernen, staden och bolagen, medan kommunstyrelsen årligen ska besluta om en finanspolicy för staden, i vilken finansenhetens verksamhet ska regleras mer i detalj och där olika limiter och mandat ska fastställas. Arbetet med att upprätta stadens finanspolicy pågår fortfarande och beräknas vara klart i början av december, varför en granskning och bedömning av denna policy inte är möjlig att rapportera i denna rapport. En uppföljning kommer dock att göras i samband med vår granskning av årsboksutet.

Nedan sammanfattas de riktlinjer i kommunkoncernens finanspolicy som innebär en förändring av finansenhetens verksamhet jämfört med tidigare. En beskrivning ges också av de förändringar som genomförts respektive de områden där arbete pågår.

3.3.1 Principer för upplåning

Kommunstyrelsen ska fastställa limiter för finansenhetens totala externa upplåning, vilka ska rymmas inom det av kommunfullmäktige beslutade rambeloppet för kommunkoncernens totala upplåningsbehov, som är 22,0 Mdkr. Limiterna för finansenheten är ännu inte beslutade av kommunstyrelsen.

En process för hantering av nya upplåningsformer ska utformas och dokumenteras. Denna processbeskrivning har inte utformats än. Detta kommer enligt finansenhetens ledning att ske så fort tjänsten som oberoende risk-controller har tillsatts, vilket beräknas ske under våren 2006.

3.3.2 Principer för placeringar

Räntebindningstiden (durationen) för såväl likvida medel som fordringar avseende extern utlåning ska i första hand matcha kommunkoncernens skuldportfölj.

Kommunfullmäktiga har i november fastställt kommunstyrelsens förslag till rambelopp för utlåning samt borgen till de majoritetsägda bolagen till 50,0 Mdkr.

Finanspolicyn anger att placeringar ska undvikas i tillgångar baserade på en verksamhet som uppenbarligen eller på förekommen anledning, bedöms vara oetiska eller i något avseende bryter mot de internationella konventionerna för mänskliga rättigheter. Finansenhetens ledning anser att en bedömning av etiken underlättas av att det krävs ett uppenbart brott för att en placering ska undvikas. Vi delar den bedömningen men rekommenderar att reglerna förtydligas ytterligare i stadens finanspolicy.

En process för hantering av nya placeringsformer ska utformas och dokumenteras. Denna processbeskrivning har inte utformats än. Detta kommer enligt finansenhetens ledning att ske så fort tjänsten som oberoende risk-controller har tillsatts, vilket beräknas ske under våren 2006.

3.3.3 Ansvarsfördelning

Ansaret för risk och finansiellt resultat har fördelats mellan å ena sidan staden och bolagen och å andra sidan finansenheten inom Stockholm Stad på så sätt att staden och bolagen ansvarar för sitt finansnetto inom följande givna ramar:

- Staden och bolagen ansvarar för sin respektive kapitalstruktur, investeringsbeslut och optimering av rörelsekapital
- Finansenheten ansvarar för att hantera den beslutade ränterisken och därmed räntekostnaden, på kort och lång sikt för kommunkoncernen.

Samtal om den strategiska ränterisken i relation till varje bolags specifika verksamhet har förts under året med varje bolags ledning. Detta har lett fram till att ett förslag till strategisk ränterisk för respektive bolag, som dock ännu inte beslutats då budgetprocessen hos bolagen inte är klar än.

Finanspolicyn fastställer kommunfullmäktiges ansvar respektive kommunstyrelsens ansvar. Kommunfullmäktiges ansvar är följande:

- Fastställa kommunkoncernens finanspolicy
- Fastställa kommunkoncernens långsiktiga ränterisk samt intervallen för bolagens och stadens ränterisk
- Fastställa ram för total upplåning på den externa marknaden
- Fastställa stadens totala ram för utlåning och borgensteckning till bolagen
- Uppdra åt kommunstyrelsen att besluta om limiter för finansenhetens externa upplåning

Beslutet avseende kommunkoncernens finanspolicy beslutats i juni 2005. Resterande punkter beslutades i kommunfullmäktige i november 2005 i samband med att beslut om budgeten för 2006 avseende Stockholm Stad togs.

Kommunstyrelsens ansvar är följande (inom ramen som beslutats av kommunfullmäktige):

- Fastställa stadens finanspolicy
- Besluta om limiter för utlåning till de kommunala bolagen, totalt och per bolag
- Besluta om limiter för finansenhetens externa upplåning
- Besluta om limiter för externa placeringar
- Fastställa risklimiter för stadens samtliga risker

Ingen av ovanstående punkter har ännu beslutats av kommunstyrelsen, då ett färdigt förslag inte har presenterats. Dessutom kommer ett avsnitt om stadens borgenspolicy att arbetas in i stadens finanspolicy och inte vara en fristående policy som tidigare var tänkt.

Enligt kommunkoncernens finanspolicy framgår det att policyn är överordnad gällande delegationsordning, men om policyn inte specificerar ansvarsfördelningen så gäller den aktuella delegationsordningen. Ansvaret för enskilda befattningar regleras inte i kommunkoncernens finanspolicy och kommer enligt finansenhetens ledning inte heller att framgå av stadens finanspolicy, varför det blir delegationsordningen som även i fortsättningen kommer att reglera enskilda befattningars ansvar.

Gällande delegationsordning anger att kommunstyrelsen uppdragit åt stadsdirektören samt ekonomidirektören, finanschefen och redovisningschefen att besluta på kommunstyrelsens vägnar i följande ärenden:

- Placering av finansiella tillgångar inkl utlåning till stadens majoritetsägda bolag
- Upptagande av lån
- Handel med valuta
- Avtal om skuldförvaltningsåtgärder
- Verkställande av borgensteckning
- Övriga finansiella frågor av liknande art och betydelse
- Förvaltning av tillgångar i stiftelser (fonder) enligt reglemente

En fullmakt avseende handlarbehörighet finns upprättad, i vilken stadsdirektören ger i uppdrag till ekonomidirektören, finanschefen och redovisningschefen att besluta i ovanstående ärenden, samt ger behörighet till fyra personerna inom finansenheten att göra avslut i ovanstående ärenden.

Inom finansenheten attesterar finanschefen samtliga avslutade ärenden, vilket enligt vår bedömning ger en tillfredsställande intern kontroll av finansenhetens verksamhet.

3.3.4 Finansieringsrisk

Kommunstyrelsen ska fastställa hur stor andel av den befintliga skulden som skall tillåtas förfalla under någon enskild period. Detta ska framgå av bilaga till stadens finanspolicy, vilken ännu inte finns i ett färdigt förslag.

3.3.5 Likviditetsrisk

Kommunstyrelsen skall fastställa hur stor kommunkoncernens likviditetsberedskap minst måste vara. Detta ska framgå av bilaga till stadens finanspolicy, vilken ännu inte finns i ett färdigt förslag. Ett arbete pågår med att förändra och förenkla koncernkontostrukturen inom kommunkoncernen. Detta arbete beräknas vara klart i december 2005.

3.3.6 Valutarisk

Kommunkoncernen skall ej ha någon exponering i valutarisk. Kommunstyrelsen skall med denna utgångspunkt fastställa limiter för valutaexponeringen. Detta ska framgå av bilaga till stadens finanspolicy, vilken ännu inte finns i ett färdigt förslag.

3.3.7 Ränterisk

Finanspolicyn anger att ränterisken, i form av en normalduration (räntebindningstid), ska fastställas av kommunfullmäktige årligen eller revideras vid behov. Kommunfullmäktige beslutade i november på förslag från finansenheten att måldurationen för hela kommunkoncernen sätts till 1,5 år med ett intervall på +/- 0,3 år. Detta mål kommer därmed att ange den strategiska ränterisken för hela kommunkoncernen för 2006.

De kommunala bolagens individuella måldurationer har delats in i tre grupper, en som ligger i nivå med kommunkoncernens målduration, en som ligger lägre samt en som ligger högre. Måldurationen för de olika grupperna föreslås vara 1,25 år, 1,5 år respektive 1,8 år. De individuella måldurationerna för respektive bolag ska beslutas av bolagets styrelse genom att de anges i finanspolicyn för respektive bolag, vilken fastställs av styrelsen. Uppföljning av måldurationen kommer att ske löpande och rapporteras till respektive styrelse. Finansenheten svarar för att bolagens måldurationer upprätthålls.

Valet av målduration representerar en avvägning mellan kostnad och risk. En kort duration ger större svängningar i räntekostnader men en större handlingsfrihet, medan en lång duration ger en ökad stabilitet i räntekostnader men ökar risken för extra kostnader vid förtidsinlösen eller realisering av marknadsvärden. Finansenhetens bedömning är att argumenten för en kort duration väger tyngre än argumenten för en lång duration.

Finanspolicyn anger att ränterisken ska hanteras i två separata portföljer, den långsiktiga (strategiska) och den kortsiktiga (taktiska). Hela den nuvarande verksamheten inom finansnheten ryms inom den långsiktiga portföljen, medan den kortsiktiga portföljen ska bestå av positioner på den externa marknaden. Att ta egna externa positioner är dock något som inte ingår i finansnhetens verksamhet idag, men finanspolicyn ger möjlighet till detta i framtiden om så skulle finnas önskvärt. Detta är i så fall något som enligt vår bedömning måste regleras med mycket snäva mandat och limiter så att en balanserad marknadsrisk erhålls. Finansnheten kommer för närvarande att föreslå 0 i riskmandat avseende taktisk risk.

Finanspolicy anger att staden och bolagen skall bistå finansnheten med uppgifter om finansieringsbehov och likviditetsstatus, såväl vid fastställandet av den strategiska ränterisken som vid stadens och bolagens löpande finansiering.

Ett samarbete mellan finansnheten och bolagen har därför pågått under hösten med syfte att utveckla bolagens rutiner för att ta fram nödvändigt informationsunderlag till finansnheten. Samarbetet har resulterat i att en ny finansiell månads- och riskrapport från finansnheten och till respektive bolag inom Stockholm Stadshus-koncernen har utformats och börjat tillämpas fr o m oktober 2005. Rapporten innehåller marknadskommentarer och räntegrafer, beskrivning av skuldportföljens sammansättning och räntenivå samt en beskrivning av bolagets ränterisk inklusive en känslighetsanalys. Underlagen för beräkning av rapportens nyckeltal hämtas från bolagens månatliga koncernrapporteringar av resultat och ställning. Rapporten beskriver enligt vår bedömning på ett bra sätt bolagens finansiella ställning och risk.

En process för hantering av nya finansiella instrument ska utformas och dokumenteras. Denna processbeskrivning har inte utformats än. Detta kommer enligt finansnhetens ledning att ske så fort tjänsten som oberoende risk-controller har tillsatts, vilket beräknas ske under våren 2006.

3.3.8 Kreditrisk

Kreditriskexponeringen definieras som summan av exponeringen mot kreditrisk i placeringar och kreditrisken i derivat. Kommunstyrelsen skall fastställa limiter för kreditexponering, per motpart och per ratingnivå. Lista över godkända motparter skall finnas i finansnhetens instruktioner.

En instruktion för urval av externa, finansiella affärsmotparter samt en lista över godkända affärsmotparter, vilken är attesterad av finanschefen, finns nu framtagen hos finansnheten och har börjat tillämpas. Detta följer enligt vår åsikt riktlinjerna i finanspolicyn och stärker den interna kontrollen.

3.3.9 Operativa risker

En process för löpande identifiering, värdering och hantering av operativa risker inom finansverksamheten ska utformas och dokumenteras. Denna processbeskrivning har inte utformats än. Detta kommer enligt finansnhetens ledning att ske så fort tjänsten som oberoende risk-controller har tillsatts, vilket beräknas ske under våren 2006.

3.3.10 Riskkontroll

Finanspolicyn anger att det ska finnas en från finansenheten oberoende riskkontroll som löpande följer upp risk och resultat i finansenheten och som ska rapportera direkt till ekonomidirektören. Överträdelser av ramar, limiter och mandat ska rapporteras till kommunstyrelsen.

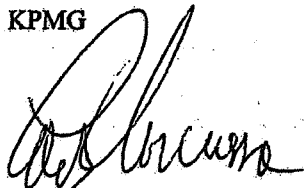
Tjänsten som oberoende risk-controller har ännu inte tillsatts. En utformning av de i tjänsten ingående arbetsuppgifterna pågår i samråd mellan finansenheten och ekonomidirektören. Enligt finansenhetens ledning är målsättningen är att tjänsten ska tillsättas någon gång under våren 2006.

Finansenhetens övriga organisation finns nu på plats. Organisationen innehåller en marknadsgrupp på fyra personer, en administrativ grupp på fem personer, en assistent och en finanschef. Dessutom finns en förvaltningsgrupp för donationsfonderna på fyra personer.

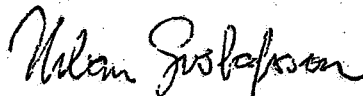
Vår bedömning är att utformningen av finansenhetens organisation ger en tillfredsställande intern kontroll av finansverksamheten och uppfyller, när samtliga befattningar tillsatts, riktlinjerna i kommunkoncernens finanspolicy.

Stockholm 2005-11-28

KPMG

Lars Marcusson
Auktoriserad revisor

Urban Gustafsson
Godkänd revisor

Stockholms Stad - Finansenheten

**Granskningsrapport
Årsbokslut 2005-12-31**

KPMG Financial Services

*10 mars 2006
Antal sidor: 9*

Innehåll

1.	Uppdragets omfattning	1
2.	Sammanfattning	1
2.1	Koncernavstämningar	1
2.2	Uppföljning av intern kontroll hos finansenheten	1
3.	Balansräkningen	2
3.1	Balansanalys (bokförda värden)	2
3.2	Kommentarer till balansräkningen	2
3.2.1	Tillgångar	2
3.2.2	Skulder	3
3.3	Borgensåtaganden	4
4.	Resultaträkningen	5
4.1	Resultatanalys (bokförda värden)	5
4.2	Kommentarer till resultaträkningen	5
5.	Uppföljning av intern kontroll hos finansenheten	6
5.1.1	Generella principer för finansverksamheten	6
5.1.2	Processbeskrivningar	7
5.1.3	Principer för upplåning	7
5.1.4	Principer för utlåning och borgensteckning till Stadens bolag	7
5.1.5	Principer för placeringar	7
5.1.6	Riskkontroll	8
5.1.7	Finansieringsrisk och likviditetsrisk	8
5.1.8	Valutarisk	8
5.1.9	Ränterisk	8
5.1.10	Kreditrisk	9
5.1.11	Operativa risker	9

1. Uppdragets omfattning

Vårt uppdrag har varit att granska upprättat årsbokslut per 2005-12-31 för Stockholm Stads finansnhet och bedöma om bokslutet är upprättat i enlighet med god redovisningssed samt ger en rättvisande bild av finansnhetens resultat och ställning.

För balansposter görs jämförelse med senast granskade tertialbokslut per 2005-08-31 samt med årsbokslutet 2004-12-31. För resultatposter jämförs de tre tertialen 2005 med varandra samt görs en jämförelse med helårsresultatet 2004. Beloppen inom parentes i texten avser 2004-12-31.

2. Sammanfattning

Vi har i samband med vår granskning av årsbokslutet 2005-12-31 inte påträffat några materiella felaktigheter. Vi vill dock lämna några kommentarer till bokslutsgranskningen enligt nedan.

2.1 Koncernavstämningar

Vid finansnhetens avstämningar av mellanhavanden per 2005-12-31 mot bolagen i Stockholm Stadshus-koncernen framkom åter avvikelser mellan vissa bolag och finansnheten. Den främsta orsaken var skillnader i redovisningsprinciper avseende långfristiga och kortfristiga delar av fordringar och skulder. Vid ett internt möte 2004 mellan finansnheten och redovisningsstaben diskuterades dessa skillnader. Det framkom då att de redovisningsprinciper som ska användas för bolagen framgår av Stockholm Stadshus ABs redovisningsmanual RASK.

Vår bedömning är att finansnhetens redovisning av långfristiga och kortfristiga fordringar och skulder är korrekt och rekommenderar att även bolagen tillämpar dessa redovisningsprinciper vid sin koncernrapportering.

2.2 Uppföljning av intern kontroll hos finansnheten

Vi har följt upp vår granskning under hösten 2005 av rutiner och intern kontroll hos finansnheten med särskilt fokus på hur Stadens finanspolicy har utformats i jämförelse med kommun-koncernens finanspolicy samt om finansnhetens verksamhet har utformats enligt riktlinjerna i Stadens finanspolicy.

Vi anser generellt att Stadens finanspolicy följer kommunkoncernens finanspolicy i allt väsentligt men anger i avsnitt 5 de mindre avvikelser i formuleringar som vi uppfattat finns.

Vi anser även att finansnhetens verksamhet i allt väsentligt följer Stadens finanspolicy men anger i avsnitt 5 de områden där arbete fortfarande pågår med att anpassa verksamheten. De viktigaste områdena är enligt vår bedömning rekryteringen av en riskcontroller samt upprättande av processbeskrivningar för de väsentligaste rutinerna.

3. Balansräkningen

3.1 Balansanalys (bokförda värden)

Mkr	Utfall 2005-12-31	Utfall 2005-08-31	Utfall 2004-12-31
Långfristiga placeringar	-	-	204
Långfristig utlåning koncernbolag	25 538	24 442	21 948
Långfristig extern utlåning	1 848	1 849	1 856
Kortfristig utlåning koncernbolag	6 967	7 122	5 364
Upplupna ränteintäkter	576	543	672
Förutbetalda räntekostnader	37	46	65
Övriga tillgångar	2	16	3
Totalt tillgångar	34 968	34 018	30 112
Långfristig extern upplåning	5 904	4 913	1 704
Långfristig upplåning koncernbolag	8 621	8 921	11 136
Kortfristig extern upplåning	5 020	4 942	997
Kortfristig upplåning koncernbolag	2 264	2 784	1 189
Upplupna räntekostnader	364	305	437
Förutbetalda ränteintäkter	6	24	22
Övriga skulder	-	1	1
Totalt skulder	22 179	21 890	15 486
Nettofordran/Kommunkapital	12 789	12 128	14 626
Totalt skulder och eget kapital	34 968	34 018	30 112
Borgens- och ansvarsförbindelser	3 446	3 656	4 018

3.2 Kommentarer till balansräkningen

3.2.1 Tillgångar

3.2.1.1 Långfristig utlåning koncernbolag

Posten består av fordringar på bolag inom Stockholm Stadshus-koncernen. Posten inkluderar fordringar som förfaller inom ett år 6 364 (4 850), vilka redovisas som kortfristig del av långfristig utlåning i bokslutet. Den långfristiga utlåningen till koncernbolagen har ökat med ca 3,5 miljarder sedan föregående år. Nya lånefordringar har stickprovsvis granskats mot upprättade låneavtal utan anmärkning.

3.2.1.2 Långfristig extern utlåning

Posten avser till största delen en fordran på Fortum med 1 667, fordringar på Vägverket avseende Tranebergsbron 135 samt övriga fordringar 46. Granskning har skett stickprovsvis av existens, fullständighet och värdering utan anmärkning. Enligt den nya lånereversen mot Fortum förfaller fordran år 2015 och räntebindningstiden är sex månader.

Fordran på Vägverket löper med ränta t o m år 2015. Fordran på Vägverket amorterades med ett stort belopp år 2004 och har inte amorterats under 2005. Den sammantagna amorteringen följer dock den ursprungliga amorteringsplanen.

3.2.1.3 Kortfristig utlåning koncernbolag

Posten består liksom vid årsskiftet helt av depositfordringar på koncernbolag och har granskats stickprovsvis mot attesterade avräkningsnotor utan anmärkning. Fr o m 2006 kommer den kortfristiga utlåningen att ske via koncernkontot, vilket förändrar rutinen och förenklar administrationen.

3.2.1.4 Upplupna ränteintäkter

Posten består av upplupna ränteintäkter avseende koncernbolag 545 (530) och upplupna ränteintäkter avseende externa fordringar 31 (142). Granskning har skett stickprovsvis av fullständighet och värdering mot låneavtal samt har kontrollberäknats utan anmärkning.

3.2.1.5 Förutbetalda räntekostnader

Posten består helt av periodiserade räntekostnader avseende under 2003 förtidsinlösta swappar som periodiseras under den ursprungliga löptiden t o m år 2008. Granskning har skett stickprovsvis av fullständighet och värdering samt har kontrollberäknats utan anmärkning.

3.2.2 Skulder

3.2.2.1 Långfristig extern upplåning

Posten består av obligationslån i SEK med 4 750 (600), obligationslån i utländsk valuta med 700 (636) samt övriga lån från kreditinstitut och andra externa motparter med 454 (469). Den totala långfristiga upplåningen inkluderar långfristiga skulder som förfaller inom ett år 429 (451). Obligationslånen i utländsk valuta har valutasäkrats till 100% genom valutaswappar. Det ökade upplåningsbehovet inom Stockholm Stad och hos koncernbolagen har tillgodosetts bl a genom en ökning av obligationslån i SEK inom det s k MTN-programmet. Nya låneskulder har stickprovsvis granskats mot upprättade låneavtal utan anmärkning.

Kommunkoncernens finanspolicy anger en målduration (räntebindningstid) för kommun-koncernen på 1,5 år med en tillåten variation på $\pm 0,3$ år. Durationen för kommunkoncernen är per 2005-12-31 1,5 år och därmed inom det intervall som beslutats.

3.2.2.2 Långfristig och kortfristig upplåning koncernbolag

Posten består till största delen av en långfristig skuld till Stockholm Stadshus AB 8 515 (11 065), varav andel som förfaller inom ett år är 5 725 (5 550) och redovisas som kortfristig del av långfristiga skulder i bokslutet. Dessutom finns en kortfristig skuld med 2 200 (1 100). Totalt har skulden mot Stadshus AB sedan årsskiftet minskat med 1 450 Mkr i takt med att Stadshus AB tagit sina utlånade medel i bruk för utdelning till Stockholm Stad. Granskning har skett av bekräftelse av saldott från motparten. En avvikelse uppstod vid finansnhetens avstämning pga ett hanteringsfel i finanssystemet CRM men detta är nu korrigerat av finansnheten och har ej påverkat bokslutet.

3.2.2.3 Kortfristig extern upplåning

Posten består dels av ny upplåning i SEK inom det befintliga Kommuncertifikatprogrammet med 4 358 (997) och dels ny upplåning i utländsk valuta inom ECP-programmet med 662 (-). Den nya upplåningen är en följd av det ökade upplåningsbehovet inom Stockholm Stad och koncernbolagen. Valutarisken hos lånen i utländsk valuta har säkrats till 100% genom valutaswappar. Nya låneskulder och nya swappar har stickprovsvis granskats mot upprättade låneavtal respektive swappavtal utan anmärkning.

3.2.2.4 Upplupna räntekostnader

Posten består av upplupna räntekostnader avseende koncernbolag 157 (217) och upplupna räntekostnader avseende externa skulder 207 (220). Granskning har stickprovsvis skett av fullständighet och värdering mot låneavtal och posten har kontrollberäknats utan anmärkning.

3.2.2.5 Förutbetalda ränteintäkter

Posten avser periodisering av ränteintäkter avseende under 2003 och 2004 förtidsinlösta lån och tillhörande swappar till koncernbolagen 6 (21). Granskning har stickprovsvis skett av fullständighet och värdering samt har kontrollberäknats utan anmärkning.

3.3 Borgensåtaganden

Vi har granskat redovisningen av Stockholm Stads borgensåtaganden stickprovsvis mot underlag samt mot redovisade belopp i årsredovisningen utan anmärkning. Vi har i denna granskning även kontrollerat att under 2005 beviljade borgen har beslutats på ett formellt korrekt sätt.

Regler för beviljande av borgen har tagits in i Stadens finanspolicy. Vi anser detta är ett bra sätt att förstärka den interna kontrollen i rutinen.

4. Resultaträkningen

4.1 Resultatanalys (bokförda värden)

<i>Mkr</i>	<i>Utfall Tertial 1 2005</i>	<i>Utfall Tertial 2 2005</i>	<i>Utfall Tertial 3 2005</i>	<i>Utfall Helår 2005</i>	<i>Utfall Helår 2004</i>
Långfristig utlåning/upplåning					
Ränteintäkter	420	399	385	1 204	1 686
Räntekostnader	-260	-247	-229	-736	-1 018
Räntenetto	160	153	156	468	668
Kortfristig utlåning/upplåning					
Ränteintäkter	43	48	45	137	153
Räntekostnader	-26	-39	-47	-112	-48
Räntenetto	17	9	-2	25	105
Räntenetto totalt	177	162	154	493	*774
Övriga finansiella poster	-1	-1	-2	-4	-4
Finansnetto	176	161	152	489	*770
Netto borgensverksamhet	4	2	2	8	9
Nedskrivning fordringar	0	0	-4	-4	-4
Årets resultat	180	163	150	493	*775

* Det interna räntenettet avseende de slutna förvaltningsenheterna inom Stockholm Stad redovisas inte hos finansenheten för 2005 men ingår i resultatet för 2004 med 206.

4.2 Kommentarer till resultaträkningen

Jämfört med 2004 har såväl det långfristiga räntenettet som det kortfristiga räntenettet sjunkit. Det långfristiga räntenettet har påverkats främst av lägre räntenivåer under 2005 än under 2004 samt av att en omfördelning av skulden mot Stockholm Stadshus AB mot en större andel kortfristig upplåning har gjorts. De långfristiga placeringar som fanns under 2004 har under 2005 avslutats, vilket medfört att de långfristiga ränteintäkterna har minskat.

Det kortfristiga räntenettet har påverkats främst av den ökade kortfristiga upplåningen under 2005 inom de olika certifikatprogrammen samt genom en större kortfristig andel av skulden mot Stockholm Stadshus AB, vilket har gett högre kortfristiga räntekostnader. Ränteintäkterna har minskat något vilket främst beror på att de kortfristiga externa placeringarna som fanns under större delen av 2004, inte finns under 2005.

5. Uppföljning av intern kontroll hos finansenheten

Under hösten 2005 granskade vi redovisningsrutiner och intern kontroll hos finansenheten. Vi fokuserade i den granskningen på finansenhetens efterlevnad av de beslutade riktlinjerna i kommunkoncernens finanspolicy. Då arbetet med att anpassa finansenhetens rutiner till riktlinjerna i flera fall var pågående, angav vi i den revisionsrapport som lämnades till Stockholm Stads Revisionskontor i december att vi skulle göra en uppföljning av anpassningen av rutinerna i samband med vår årsbokslutgranskning, vilket vi nu redovisar i denna rapport.

Vid vår granskning i höstas var inte finanspolicyn för Stockholm Stad (Staden) klar. Nu är denna policy upprättad och beslutad i kommunstyrelsen i december 2005. Vår granskning av den interna kontrollen har därför inriktats på att undersöka om Stadens finanspolicy följer riktlinjerna i kommunkoncernens finanspolicy samt om finansenhetens rutiner följer riktlinjerna i Stadens finanspolicy. Vår rapportering i denna rapport är skriven i avvikelseform, d v s vi kommenterar endast förhållanden som enligt vår bedömning innebär en avvikelse mot normen.

Stadens finanspolicy är indelad i ungefär samma stycken som kommunkoncernens. Det finns en bilaga 1 till Stadens finanspolicy där limiter och definitioner anges i kvantifierad form. Meningen är att ändringar i bilagan ska kunna beslutas av kommunstyrelsens ekonomiutskott med kort varsel om så skulle behövas.

Nedan anger vi kortfattat de skillnader som vi uppfattat mellan kommunkoncernens finanspolicy och Stadens finanspolicy.

Vår generella bedömning är att finansenhetens verksamhet redan idag innehåller en acceptabel intern kontroll där ansvaret för beslut, verkställande och kontroll är separerat i organisationen.

5.1.1 Generella principer för finansverksamheten

Kommunkoncernens finanspolicy anger ett antal syften och principer som inte framgår av Stadens finanspolicy:

- Syftet att utnyttja skal fördelar med finansenhetens verksamhet.
- Syftet med att optimera utnyttjandet av kapital och kassaflöden.
- Skyldigheten för finansenheten att erbjuda bolagen en finansiering med villkor motsvarande de på den externa marknaden.
- Möjligheten för bolagen att, om verksamhetsspecifika förutsättningar råder, kunna utnyttja alternativa finansieringsformer efter godkännande av kommunstyrelsen eller koncernstyrelsen i samråd med finansenheten.

5.1.2 Processbeskrivningar

Kommunkoncernens finanspolicy anger att skriftliga beskrivningar över följande processer inom finansverksamheten ska upprättas:

- Upplåningsprocessen
- Utlånings- och placeringsprocessen
- Processen för hantering och redovisning av finansiella instrument
- Processen för identifiering, värdering och hantering av operativa fisker

Ett projekt har under februari startat hos finansnheten för att tillsammans med extern konsult hjälp upprätta ovanstående processbeskrivningar. Vi vill framhålla vikten av att detta arbete ges tillräcklig prioritet så att dessa beskrivningar kan tas i bruk snarast möjligt.

5.1.3 Principer för upplåning

Kommunstyrelsen har beslutat om en limit för Stadens totala upplåning på 20 mdr, medan kommunfullmäktiga har beslutat om en limit för kommunkoncernen på 22 mdr. Detta medför att finanschefen kan besluta om upplåning upp till en limit på 20 mdr, kommunstyrelsen besluta om ytterligare 2 mdr i upplåning och därutöver krävs kommunfullmäktiges beslut. Vi rekommenderar att dessa behörigheter förtydligas i bilaga 1 till Stadens finanspolicy.

5.1.4 Principer för utlåning och borgensteckning till Stadens bolag

Kommunstyrelsen har beslutat om en limit för Stadens totala utlåning och borgensteckning till Stadens bolag på 44,3 mdr, medan kommunfullmäktige har beslutat om en limit för kommunkoncernen motsvarande utlåning och borgensteckning på 50 mdr. Detta medför att finanschefen kan besluta om utlåning upp till en limit på 44,3 mdr, kommunstyrelsen besluta om ytterligare 5,7 mdr i utlåning och därutöver krävs kommunfullmäktiges beslut. Vi rekommenderar att dessa behörigheter förtydligas i bilaga 1 till Stadens finanspolicy.

5.1.5 Principer för placeringar

Den prioritetsordning för användande av likvida medel som anges i kommunkoncernens finanspolicy finns inte angivet på motsvarande sätt i Stadens finanspolicy. Där anges endast att överskottslikvid ska placeras genom finansnheten med bästa möjliga avkastning. Vi rekommenderar att en definition av vad som ska bedömas som överskottslikvid fastställs.

Det anges inga etiska riktlinjer för placeringar i Stadens finanspolicy. De riktlinjer som anges i kommunkoncernens finanspolicy ska emellertid även gälla för Staden.

5.1.6 Riskkontroll

Stadens finanspolicy fördelar ansvaret inom Staden mellan ekonomidirektören, finanschefen och riskkontrollen. Befattningen som ansvarig för riskkontrollen har ännu inte tillsatts då rekryteringsprocessen pågår. Vi vill framhålla vikten av att fortast möjligt tillsätta denna tjänst då befattningen är en viktig del i den samlade interna kontrollen för finansverksamheten som beskrivs i Stadens finanspolicy.

Vår generella bedömning är att finansenhetsens verksamhet redan idag innehåller en acceptabel intern kontroll där ansvaret för beslut, verkställande och kontroll är separerat i organisationen.

5.1.7 Finansieringsrisk och likviditetsrisk

Bilaga 1 till Stadens finanspolicy anger limiter för kommunkoncernens finansieringsberedskap respektive likviditetsberedskap. Samtidigt fastställs där i mdr hur mycket respektive beredskap ska uppgå till. Vi rekommenderar att dessa formuleringar förtydligas då en viss oklarhet om begreppen finns i de nuvarande formuleringarna.

5.1.8 Valutarisk

I såväl kommunkoncernens som Stadens finanspolicy inklusive bilaga 1 framgår att valuta-exponering avseende lån och placeringar ska valutakurssäkras till 100 %. I bilaga 1 framgår dessutom att flöden i utländsk valuta som är större än 500 tkr vid behov kan valutakurssäkras. Det anges dock inte vem som ska göra denna bedömning, varför vi rekommenderar att detta förtydligas.

5.1.9 Ränterisk

Kommunkoncernens finanspolicy anger att dotterbolagen ska bidra till kommunkoncernens strategiska riskprocess genom information i form av en känslighetsanalys av hur ökade räntekostnader påverkar finansnettot samt en nyckeltalsanalys. Detta anges inte i Stadens finanspolicy och görs inte heller av dotterbolagen. I praktiken upprättar och rapporterar Finansenheten månatligen känslighetsanalys och nyckeltalsanalys till dotterbolagen, baserat på respektive bolags finansnetto och finansiella tillgångar/skulder.

Det anges i Kommunkoncernens finanspolicy att derivat instrument får användas under förutsättning att maximal absolut förlust är känd på förhand. Denna restriktion anges inte i Stadens finanspolicy.

Den taktiska portföljen beskrivs såväl i Kommunkoncernens som Stadens finanspolicy men i bilaga 1 anges sedan att några affärer inte får göras i den taktiska portföljen. Vi anser att taktiska positioner inte bör starta förrän samtliga interna kontrollrutiner är tagna i drift.

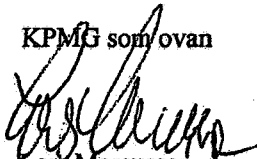
5.1.10 Kredtirisk

Kommunkoncernens finanspolicy anger att en lista över motparter ska finnas i finansnhetens instruktioner. Detta framgår inte av Stadens finanspolicy. En motpartslista samt instruktioner för urval av finansiella motparter har dock tagits i drift hos finansnheten.

5.1.11 Operativa risker

Kommunkoncernens finanspolicy beskriver några syften med hanteringen av operativa risker. Detta är ett område som Stadens finanspolicy ej behandlar. Vi rekommenderar att en utökad beskrivning av hur operativa risker identifieras, värderas och hanteras upprättas. Detta kan med fördel göras i samband med det tidigare nämnda projektet avseende processbeskrivningar.

KPMG som ovan

Lars Marcusson
Auktoriserad revisor

Urban Gustafsson
Godkänd revisor

Bilaga 3

Revisionsrapporter under perioden april 2005 – mars 2006

- 2005:09 Samverkan i vården av tyngre missbrukare
- 2005:10 Granskning av stadens säkerhetsarbete – Internt skydd
- 2005:11 Granskning av upphandlingsverksamheten inom Stockholms Näringslivskontor AB och Stockholms Visitors Board AB
- 2005:12 Skolornas arbete för att motverka mobbning och andra former av kränkande behandling
- 2005:13 Informationsverksamheten inom stadsbyggnadsnämnden
- 2005:14 Familjevården i Stockholm – en uppföljning
- 2005:15 Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelsnämnder i Stockholm
- 2005:16 Insatser för att öka tillgängligheten i kollektivtrafiken
- 2006:01 Stadens arbete med elever i behov av särskilt stöd inom grundskolan – en uppföljning av tidigare granskning
- 2006:02 Målet 20 000 nya bostäder. Hur arbetar staden? Tillgodoses kommunal service?
- 2006:03 Underhåll av idrottsanläggningar samt idrottsföreningarnas syn på medverkan och inflytande
- 2006:04 Styckevis och delat – Om vården och omsorgen till multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet
- 2006:05 Kommunstyrelsens uppsiktsplikt Stockholms stad
- 2006:06 Stadsdelsnämndernas arbete för att minska sjukfrånvaron
- 2006:07 Hammarby Sjöstad – en granskning av styrning, kontroll och uppföljning av Stockholms stads investeringar
- 2006:08 Rutinerna för debitering av avgifter och uppsägning av plats inom barnomsorgen
- 2006:09 Stadsdelsnämndernas insatser för arbetslösa
- 2006:10 Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde

Rapportdel 2

Kommunstyrelsens egen verksamhet

Sammanfattning

Revisionen av kommunstyrelsens egen verksamhet avseende år 2005 har genomförts i enlighet med kommunallagen, andra tillämpliga lagar, god revisionssed i kommunal verksamhet och enligt den revisionsplan som de förtroendevalda revisorerna har fastställt för året.

Det ekonomiska och verksamhetsmässiga resultatet är tillfredsställande
Kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat för året är tillfredsställande. Nämnden redovisar ett överskott med 70,7 mnkr. En stor del av överskottet förklaras av ökade statsbidragsintäkter för bl a stadens flyktmottagande som stadsledningskontoret administrerar. Överskottet förklaras även av att kostnaderna för implementeringen av ekonomisystemet Agresso blev lägre än planerat.

Kommunstyrelsen har bedrivit en rad aktiviteter inom ramen för kommunfullmäktiges fem inriktningsmål.

Styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten är ej helt tillräcklig
Kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten är ej helt tillräcklig. Under våren 2005 trädde stadsledningskontorets nya organisation i kraft. Den reviderade verksamhetsplanen antogs av kommunstyrelsen först under november månad. Detta innebär att det har saknats ett fastställt styrdokument anpassat för den nya organisationen under en stor del av året. De ekonomiska prognoser som har lämnats i årets två tertialrapporter har inte varit tillförlitliga. Prognos- och uppföljningsrutinerna bör därför ses över och utvecklas. Vidare har det inte upprättats någon internkontrollplan för år 2005 där det framgår vad som ska kontrolleras. Det har heller inte genomförts några kontroller i enlighet med intentionerna i stadens internkontrollreglemente. En ny väsentlighets- och riskanalys bör genomföras då riskbilden kan ha förändrats till följd av stadsledningskontorets omorganisation.

Bokslut och räkenskaper är rättvisande

Bokslutet var färdigställt ca 14 dagar efter fastställd tidplan. Att fungerande back up rutiner saknades vid frånvaro av nyckelpersoner vid upprättandet av bokslutet är inte tillfredsställande. Revisionskontoret förutsätter att åtgärder vidtas för att säkerställa att kontinuitet i verksamheten kan upprätthållas om liknande situationer uppstår i framtiden.

INNEHÅLL

Sid

1	Årets granskning.....	3
2	Kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat för den egna verksamheten	3
2.1	Ekonomiskt resultat	4
2.2	Verksamhetsmässigt utfall.....	6
3	Kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten	6
3.1	Styrning och uppföljning av ekonomi och verksamhet	7
3.2	Verksamhetens kvalitet.....	8
3.3	Intern kontroll	9
4	Kommunstyrelsens delårsbokslut, bokslut och räkenskaper för den egna verksamheten	9
5	KF/KS kansli	11

1 Årets granskning

I denna *årsrapport* redovisas det samlade resultatet av revisionskontorets granskning av kommunstyrelsens egen verksamhet avseende år 2005.

Den årliga revisionen omfattar granskningar och bedömningar inom följande områden:

- Kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat för den egna verksamheten
- Kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten
- Kommunstyrelsens delårsbokslut, bokslut och räkenskaper för den egna verksamheten

Revisionen genomförs i enlighet med kommunallagen och andra tillämpliga lagar samt i enlighet med stadens revisionsreglemente och god revisionssed i kommunal verksamhet. Inriktningen och omfattningen fastställs av de förtroendevalda revisorerna i den årliga revisionsplanen. Revisionens generella kriterier för granskning och bedömningar redovisas i bilaga 1.

Årsrapporten har faktakontrollerats av stadsledningskontoret.

2 Kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat för den egna verksamheten

I detta avsnitt inriktas granskningen på att bedöma om kommunstyrelsens verksamhet har bedrivits enligt kommunfullmäktiges mål och direktiv, inom ramen för tilldelade anslag samt i den omfattning och med den inriktning och kvalitet som fastställts i kommunstyrelsens verksamhetsplan för år 2005.

Sammanfattningsvis bedömer revisionskontoret att kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat för året är tillfredsställande.

2.1 Ekonomiskt resultat

Kommunstyrelsen redovisar följande budgetutfall år 2005 för den egna verksamheten.

Mnkr	BOKSLUT 2005			2004
	Utfall	Budget- avvikelse	Budget- avvikelse %	Budget- avvikelse
Kostnader	1 789,0	266,0	14,9	177,6
Drift och underhåll	1 789,0	266,0	14,9	177,6
Avskrivningar	-	-	-	-
Internräntor	-	-	-	-
Intäkter	1 076,5	-195,3	15,4	-92,2
Nettokostnader	712,5	70,7	9,9	85,4
Återföring av föregående års överskott i bokslutet för resultatenhet	0,0	0,0	-	-
Överföring av överskott i bokslutet till följande år för resultatenhet	0,0	0,0	-	-
Justerat utfall	712,5	70,7	9,8	85,4
Investeringar				
Utgifter	8,7	91,3	1 154	-
Inkomster	-	-	-	-
Nettoutgifter investeringar	8,7	91,3	1 154	-

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott på 70,7 mnkr för den egna verksamheten. De stora avvikelserna på kostnads- och intäktssidan härrör i huvudsak från miljöavgiftsprojektet, kompetensfonden samt miljömiljarden. Detta påverkar emellertid inte resultatet då finansiering sker med externa respektive fonderade medel.

Visningsenheten är resultatenhet. Under år 2005 har ingen avsättning eller in-
språktagande av resultatfonden bokförts. Resultatfonden uppgår till 5,3 mnkr
2005-12-31.

I budgeten för år 2005 avsattes investeringsmedel för inköp av datorer med 100,0 mnkr. Datorerna ska hyras ut till stadens förvaltningar. För investeringarna redovisas ett överskott mot budget med 91,3 mnkr. Avvikelsen beror enligt stadsledningskontoret bl a på att modellen med leasing trots information inte nått ut till alla förvaltningar.

Kommunstyrelsens budgetavvikelse exklusive extern- och fondfinansierade verksamheter redovisas i nedanstående tabell.

Verksamhet/anslags-post	Nettoutfall i mnkr	Avvikelse i mnkr	Avvikelse i %
<i>Stadsledningskontoret</i>	409,5	68,8	16,8
<i>Omstrukturering</i>	88,1	-23,8	27,0
<i>Äldreomsorg</i>	7,7	3,8	49,4
<i>Bidrag</i>	139,0	6,6	4,7
<i>Politisk organisation</i>	68,2	15,3	22,4
Summa	712,5	70,7	9,9

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets överskott förklaras av att kostnaderna för implementeringen av ekonomisystemet Agresso blev lägre än förväntat samt att hela anslaget för oförutsedda kostnader inte har behövts tas i anspråk. Överskottet förklaras även av att statsbidraget för flyktingar till följd av ökat flyktingmottagande blev högre än beräknat liksom statsbidraget för storstadssatsningen.

Omstrukturering

Överskridandet förklaras av att omstruktureringskostnaderna för personal inom fd gatu- och fastighetskontoret blev högre än planerat. En annan bidragande orsak är enligt stadsledningskontoret att budgeten för mottagandet av lärarkandidater var för lågt beräknad.

Äldreomsorg

Budgeten har inte förbrukats bl a med anledning av lägre kostnader för informationsinsatser men även att planeringen av äldreboenden har förskjutits i tiden.

Bidrag

För ett antal organisationer blev de slutliga bidragen lägre än budgeterat. Ett par av dessa organisationer är Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och STIM.

Politisk organisation

Av den politiska organisationens överskott, som avser rotlarnas verksamhet, föreslås att 11,8 mnkr ombudgeteras till 2006.

2.2 Verksamhetsmässigt utfall

Måluppfyllelse

Mot bakgrund av att kommunstyrelsens omfattande verksamhet har endast en stickprovsvis kontroll gjorts av det verksamhetsmässiga utfallet. Revisionskontoret kan i sin granskning konstatera att det har bedrivits en rad aktiviteter inom ramen för kommunfullmäktiges inriktningsmål.

När det gäller kommunstyrelsens verksamhetsspecifika inriktningsmål och generella åtaganden är de så allmänt hållna att det är svårt att bedöma om de har uppnåtts till alla delar. Kommunstyrelsen anger dock att de generella åtagandena har uppnåtts. Detta verifieras inte på ett tydligt sätt i verksamhetsberättelsen.

Särskilda granskningar

De särskilda granskningar som revisionskontoret har genomfört under året redovisas i den del av rapporten som avser kommunstyrelsens övergripande verksamhet. Några specifika granskningar av kommunstyrelsens ordinarie ekonomisadministrativa rutiner har inte genomförts under året utöver genomförd bokslutsgranskning.

Revisionskontoret har dock uppmärksammat på att det under året har skett inbrott i Stadshuset vid ett par tillfällen varvid bl a tavlor stulits. Inbrotten har polisanmälts. Revisionskontoret kommer under år 2006 att granska hur stadsledningskontoret arbetar med sina interna säkerhetsfrågor.

3 Kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten

I detta avsnitt inriktas granskningen på att bedöma om kommunstyrelsen har fungerande system för styrning, uppföljning och kontroll av ekonomi, verksamhet och kvalitet.

Sammanfattningsvis bedömer revisionskontoret att kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten inte är helt tillräcklig.

3.1 Styrning och uppföljning av ekonomi och verksamhet

Kommunstyrelsens verksamhetsplan 2005 för den egna verksamheten

Stadsledningskontoret har under året genomfört en omorganisation, den nya organisationen trädde i kraft 2005-04-01. Med anledning av detta lämnade stadsledningskontoret 2006-06-09 ett förslag till en reviderad verksamhetsplan. Revisionskontoret kan notera kommunstyrelsen antog planen först 2005-11-09, dvs när verksamhetsåret i det närmaste var slut.

Kommunstyrelsens långsamma handläggning av ärendet har inneburit att det har saknats ett fastställt styrdokument anpassat för den nya organisationen under en stor del av året. Enligt revisionskontorets bedömning är detta inte tillfredsställande.

Tertialrapporter - kommunstyrelsens årsprognoser 2005

Kommunstyrelsen har lämnat följande prognoser på beräknat utfall under året för den egna verksamheten.

Mnkr (nettoutfall)	Driftkostnader	Avvikelse	Investeringar	Avvikelse
Tertialrapport 1	827,3	0,7	0,0	100,0
Tertialrapport 2	797,3	0,7	10,0	90,0
Bokslut 2005	712,5	70,7	8,7	91,3

Avvikelsen mellan lämnade prognoser och årets bokslut förklaras bl a av att statsbidragen för stadens flyktingmottagande och statsbidraget för storstads-satsningen blev högre än beräknat. Den främsta förklaringen till skillnaden mellan prognosen i tertialrapport 2 och bokslutet är att kostnaderna för införandet av Agresso blev lägre än beräknat samt att anslaget för oförutsedda kostnader inte behövde tas i anspråk i beräknad omfattning. Lämnade prognoser för investeringsbudgeten avviker marginellt från slutligt utfall.

Sammantaget anser revisionskontoret att kommunstyrelsens prognossäkerhet har varit bristfällig. Kommunstyrelsen bör därför se över sina prognos- och uppföljningsrutiner.

Kommunstyrelsens verksamhetsberättelse 2005 för den egna verksamheten

Verksamhetsberättelsen ger en samlad bild av det stadsövergripande och det kontorsinterna arbete som har bedrivits under året utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål. Förklaringar till det ekonomiska utfallet lämnas på ett tillfredsställande sätt. Däremot går det inte på ett enkelt sätt att utläsa i vilken utsträckning de generella åtagandena har uppnåtts.

Kommunstyrelsens verksamhetsplan 2006 för den egna verksamheten

Kommunstyrelsens verksamhetsplan utgår från kommunfullmäktiges fem inriktningsmål. I anslutning till respektive inriktningsmål redovisas vilka aktiviteter kommunstyrelsen ska genomföra för att bidra till att inriktningsmålen kan uppnås. Sammantaget ger verksamhetsplanen en god bild över den verksamhet och de uppgifter kommunstyrelsen ska genomföra under 2006.

Utöver inriktningsmålen har kommunfullmäktige fastställt ett 20-tal stadsövergripande mål att gälla för samtliga nämnder och styrelser. Målen ansluter till de fem inriktningsmålen. Revisionskontoret kan notera att de stadsövergripande målen inte omnämns i verksamhetsplanen. Enligt revisionskontorets bedömning finns visserligen aktiviteter redovisade för drygt hälften av målen men dessa har i första hand knutits till inriktningsmålen.

Kommunfullmäktige har även formulerat två mål för kommunstyrelsens verksamhet. Det ena målet kan sammanfattas med att kommunstyrelsen ska utarbeta bättre beslutsunderlag med mer långsiktiga ekonomiska och verksamhetsmässiga analyser. Det andra är att stärka kommunstyrelsens övergripande samordnande funktion. Vad gäller det första målet redovisas en rad aktiviteter för att förbättra beslutsunderlagen. Däremot redovisas inte på ett tydligt sätt hur den kommunövergripande samordnande funktionen ska stärkas.

Kommunstyrelsen har även formulerat ett antal mål för den egna verksamheten. Samtliga mål är allmänt hållna. Enligt revisionskontorets bedömning kan målen därför bli svåra att följa upp. Vidare är det svårt att härleda målen till kommunfullmäktiges inriktningsmål.

3.2 Verksamhetens kvalitet

Inom ramen för ILS har stadsledningskontoret en rutin för hantering av synpunkter och klagomål. Rutinen som har funnits ett antal år är i första hand till för att utveckla och förbättra kontorets interna arbetssätt. Under året har åtta synpunkter/klagomål inkommit. Några av synpunkterna har resulterat i eller kommer att resultera i rutinförändringar.

Det finns ingen fastställd rutin för att fånga upp stadsdelsförvaltningarnas och fackförvaltningarnas synpunkter på stadsledningskontorets verksamhet. Revisionskontoret rekommenderar att en sådan rutin övervägs i syfte att främja och utveckla dialogen och samarbetet med stadens övriga förvaltningar

3.3 Intern kontroll

Revisionskontoret bedömer att kommunstyrelsens arbete avseende tillsynen av den egna interna kontrollen inte är helt tillräcklig. Bedömningen baseras på följande:

- Det saknas en internkontrollplan där det framgår vad som ska kontrolleras
- Väsentlighets- och riskanalysen är inte aktuell
- Planen har inte genomförts

Kommunstyrelsen internkontrollplan för år 2005 består av ett antal granskningsområden som bedöms vara väsentliga och riskfyllda med hänvisning till genomförd väsentlighets- och riskanalys. Internkontrollplanen är dock så översiktlig att det inte går att utläsa vad som ska kontrolleras. Vidare är granskningsområdena desamma som i 2004 års plan med den skillnaden att föregående års plan innehöll konkreta granskningsförslag.

Stadsledningskontoret har en ny organisation sedan våren 2005. Detta innebär ändrade ansvarsförhållanden och till viss del även nya arbetssätt. Revisionskontoret rekommenderar därför kommunstyrelsen att genomföra en ny väsentlighetsanalys. Detta för att bedöma ekonomiska, rättssäkerhetsmässiga, verksamhetsmässiga och tekniska konsekvenser samt bedöma hur allmänhetens förtroende påverkas om fel, brister eller skada uppstår. För att bedöma var de största riskerna finns bör även en riskanalys göras. Internkontrollplanen ska sedan upprättas utifrån resultatet av gjorda väsentlighets- och riskanalyser. Analyserna bör även dokumenteras.

Någon internkontrollplan för år 2006 har ännu inte upprättats.

4 Kommunstyrelsens delårsbokslut, bokslut och räkenskaper för den egna verksamheten

Under året har kommunstyrelsens delårsbokslut granskats och bedömts vara rättvisande. I detta avsnitt inriktas granskningen på att bedöma om kommunstyrelsens bokslut för den egna verksamheten är rättvisande samt om räkenskaperna är upprättade i enlighet med den kommunala redovisningslagen, god redovisningssed och gällande kommuncentrala regler och anvisningar.

Sammanfattningsvis bedömer revisionskontoret att kommunstyrelsens bokslut och räkenskaper för år 2005 är rättvisande.

Bokslutet för stadsledningskontoret var färdigställt ca 14 dagar efter fastställd tidplan. Att fungerande back up rutiner saknades inom förvaltningen vid frånvaro av nyckelpersoner vid upprättandet av bokslutet är inte tillfredsställande. Revisionskontoret förutsätter att åtgärder vidtas för att säkerställa att kontinuitet i verksamheten kan upprätthållas om liknande situationer uppstår i framtiden.

Bokslutet är upprättat enligt stadens anvisningar. Rutinerna för periodisering av intäkter och kostnader fungerar i stort tillfredsställande. Större krav måste dock ställas på underlagen till bokslutskontona "förutbetalda kostnader/upplupna intäkter" och "upplupna kostnader/förutbetalda intäkter". Specifikationer finns i tillräcklig omfattning men dessa bör kompletteras med förklarande text.

I budgeten för år 2005 avsattes investeringsmedel för inköp av datorer med 100 mnkr. Investeringsmedlen ska enligt beslutet användas för att finansiera utbyte av datorer inom stadsledningskontoret och övriga förvaltningar. Kommunstyrelsen beslutade 2005-06-15 om rutiner för stadsledningskontorets uthyrning av datorer till stadens förvaltningar. Av bokslutet framgår att datorer har bokförts till ett värde av 8,7 mnkr. Tio förvaltningar har utnyttjat möjligheten att genom hyrköp finansiera inköp av datorer. Datorerna har levererats till förvaltningarna under hösten 2005 fr o m september månad. Fakturering av hyreskostnaden påbörjas år 2006 enligt stadsledningskontoret då också avskrivning enligt plan kommer att ske. Någon uppbokning av upplupna intäkter för hyrköpen har inte gjorts i bokslutet. Enligt rekommendation nr 11 som utgivits av Rådet för kommunal redovisning, ska avskrivning ske från och med den tidpunkt då tillgången tas i bruk. Revisionskontoret har noterat att stadsledningskontoret inte följt denna rekommendation.

Inköp av datorer till stadsledningskontoret har bokförts som driftkostnad (224,2 tkr) i verksamheten, vilket inte är förenligt med budgetbeslutet och kommunala redovisningslagen.

Revisionskontoret kommer att granska rutiner och redovisning av investeringsprojektet under år 2006.

5 KF/KS kansli

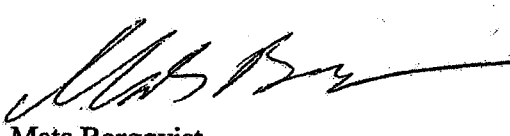
Kansliet redovisar följande budgetutfall år 2005.

Mnkr	BOKSLUT 2005			2004
	Utfall	Budget- avvikelse	Avvikelse i %	Budget- avvikelse
Anslag				
Kostnader	11,7	-0,4	3,6	-0,2
Intäkter	0,4	-0,5	55,5	0,0
Årets resultat exkl. resultattfond	11,3	-0,9	8,0	-0,2

Verksamheten har bedrivits i enlighet med fastställd verksamhetsplan och bokslutet är i allt väsentligt rättvisande. På kostnadssidan förklaras avvikelsen av ökade tryckkostnader. Att intäkterna blev lägre än budget beror på att valnämnden inte har köpt tjänster i planerad omfattning då förberedelsearbetet inför valet 2006 blev mindre resurskrävande än planerat.

Lars-Erik Örsing
Bitr stadsrevisor

Gunilla Axelsson
Revisor

Mats Bergqvist
Revisor

Bilaga 1

Revisionens generella kriterier för granskning och bedömning

Revisionen genomförs i enlighet med kommunallagen och andra tillämpliga lagar samt i enlighet med stadens revisionsreglemente och god revisionssed i kommunal verksamhet. Revisionens inriktning och omfattning fastställs av de förtroendevalda revisorerna i den årliga revisionsplanen.

Följande bedömningsskala gäller för avsnitten "kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat" och "Kommunstyrelsens styrning uppföljning och kontroll av verksamheten"

Bedömningsskala:

<i>Tillfredsställande/Tillräckligt</i>	Kriterierna är i allt väsentligt uppfyllda
<i>Ej helt tillfredsställande/Ej helt tillräckligt</i>	Brister finns som måste åtgärdas
<i>Oacceptabelt</i>	Väsentliga brister finns som måste åtgärdas omgående

En särskild bedömningsskala (omdömen) gäller för avsnittet kommunstyrelsens bokslut och räkenskaper. Se sista raden i denna bilaga.

Kommunstyrelsens ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat för den egna verksamheten

Huvudkriterium,

Kommunstyrelsen har uppfyllt kommunfullmäktiges mål och direktiv och verksamheten har bedrivits inom ramen för tilldelade anslag samt i den omfattning och med den inriktning och kvalitet som fastställts i kommunstyrelsens budget/verksamhetsplan för år 2005

Delkriterier

- Kommunstyrelsens budgetutfall ligger inom tilldelat/tilldelade anslag.
  - Kommunstyrelsen har vidtagit besparingsåtgärder vid behov.
  - Kommunstyrelsen har uppnått i verksamhetsplanen angiven verksamhet.
  - Kommunstyrelsen har uppfyllt sina generella åtaganden.
  - Kommunstyrelsen har uppfyllt kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar.
  - Kommunstyrelsen har fullgjort av kommunfullmäktige lämnade uppdrag.
-

Kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten

Huvudkriterium

Kommunstyrelsens system för styrning, uppföljning och kontroll bygger på en helhetssyn på den kommunala verksamheten och säkerställer en ändamålsenlig styrning, ett effektivt resursutnyttjande och en tillräcklig säkerhet inom kommunstyrelsens organisation och verksamhet.

Delkriterier

- Kommunstyrelsen har ett fungerande system för styrning och uppföljning av ekonomi, verksamhet och kvalitet.
- Kommunstyrelsen har fastställt verksamhetsspecifika inriktningsmål, generella åtaganden och kvalitetsgarantier i överensstämmelse med kommunfullmäktiges beslut.
- Kommunstyrelsens förvaltningsorganisation har en tydlig och ändamålsenlig fördelning av ansvar och befogenheter.
- Kommunstyrelsen följer kontinuerligt och i ett sammanhang upp ekonomi, verksamhet och kvalitet. Kommunstyrelsen analyserar och kommenterar väsentliga avvikelser och beslutar om åtgärder vid behov.
- Kommunstyrelsens plan- och uppföljningsdokument ger en god bild av ekonomi, verksamhet och kvalitet samt följer kommuncentrala direktiv och anvisningar.
- Kommunstyrelsen har ett aktuellt system för intern kontroll som säkerställer en effektiv förvaltning och förebygger allvarliga fel och skador.
- Kommunstyrelsen fastställer årligen en internkontrollplan utifrån en dokumenterad väsentlighets och riskanalys. Internkontrollplanen ska vara tydligt kopplad till väsentlighets och riskanalysen.
- Kommunstyrelsen genomför internkontrollplanen och vidtar åtgärder i de fall det finns brister i den interna kontrollen.
- Kommunstyrelsens verksamhet följer gällande lagar, avtal, föreskrifter och beslut.

Kommunstyrelsens delårsbokslut, bokslut och räkenskaper

Huvudkriterium

Kommunstyrelsens bokslut är rättvisande. Räkenskaperna är upprättade i enlighet med den kommunala redovisningslagen, god redovisningssed och kommuncentrala regler och anvisningar.

Bedömningsskala/Omdömen: Rättvisande, Ej helt rättvisande eller Ej rättvisande

---

Till kommunfullmäktige
i Stockholms stad

REVISIONSBERÄTTELSE
FÖR
KOMMUNSTYRELSEN ÅR 2005

Vi har granskat kommunstyrelsens verksamhet under år 2005. Granskningen av kommunstyrelsen omfattar också kommunövergripande funktioner, stadens årsredovisning och bokföring samt den sammanställda redovisningen för kommunkoncernen Stockholms stad.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet och stadens revisionsreglemente.

De utsedda lekmannarevisorerna i stadens bolag – Stockholms Stadshus AB inklusive dotterbolagen och Fastighets AB Bangårdsposten – har granskat verksamheten i dessa bolag under år 2005.

Vi bifogar en sammanfattad redogörelse för resultatet av granskningen av stadens nämnder och bolag.

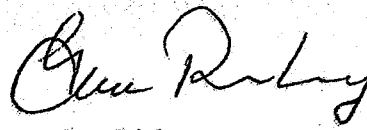
Vi tillstyrker att stadens årsredovisning godkänns. Den är upprättad i enlighet med den kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.

Vi tillstyrker också att kommunstyrelsen och dess ledamöter beviljas ansvarsfrihet.

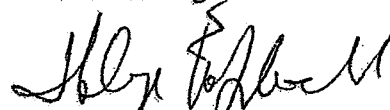
Stockholm den 11 april 2006

Bo Dahlström

Joen Lagerberg

Gun Risberg

Hans Ravelius

Helge Löfstedt

April 2006 Bilaga till Kommunstyrelsens revisionsberättelse Dnr 310/29-06

Revisorernas årsöversikt 2005

**En sammanfattning av revisorernas granskning
av stadens verksamhet**

Kommunstyrelsen**Bilaga till revisionsberättelsen för år 2005****Revisorernas årsöversikt – En sammanfattning av revisorernas granskning av stadens verksamhet år 2005****1 Inledning**

Vi och övriga förtroendevalda revisorer samt lekmannarevisorerna för bolagen granskar årligen i den omfattning som följer av god revisionssed hela den kommunala verksamheten inklusive bolag och stiftelser. Granskningen sker i enlighet med kommunallagen, aktiebolagslagen, stiftelselagen, kommunala redovisningslagen och annan speciallagstiftning samt i enlighet med stadens revisionsreglemente.

Årsöversikten ger en sammanfattning av våra och övriga revisorers viktigaste iakttagelser och rekommendationer i samband med genomförd granskning. Beträffande detaljer och kompletterande uppgifter hänvisas till årsrapporterna för kommunstyrelsen och övriga nämnder samt till granskningsrapporterna och granskningspromemoriorna för bolagen.

2. Sammanfattning av våra bedömningar av nämndernas verksamhet under år 2005

I bilaga 1 redovisas en sammanställning av våra bedömningar av respektive nämnds verksamhet.

- Det ekonomiska och verksamhetsmässiga resultatet, d v s om verksamheten har bedrivits enligt kommunfullmäktiges mål och direktiv, inom ramen för tilldelade anslag samt i den omfattning och med den inriktning och kvalitet som fastställts i verksamhetsplanen.
- Styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten, d v s om det finns fungerande system för styrning, uppföljning och kontroll av ekonomi, verksamhet och kvalitet.
- Om bokslutet är rättvisande och om räkenskaperna är upprättade i enlighet med den kommunala redovisningslagen, god redovisningssed och kommuncentrala regler och anvisningar.

Resultatet och styrningen har för varje nämnd bedömts efter följande skala.

- Tillfredsställande /Tillräckligt
- Ej helt tillfredsställande/Ej helt tillräckligt
- Oacceptabelt

Bokslutet har för varje nämnd bedömts som följer.

- Rättvisande
- Ej helt rättvisande
- Ej rättvisande

Revisorernas generella kriterier för granskning och bedömningar liksom det samlade resultatet av bedömningarna för varje nämnd framgår av nämndens årsrapport för år 2005.

Redovisningen i bilagan kan sammanfattas i följande tabell.

Granskningsområde	Bedömningar		
	Tillfredsställande	Ej helt tillfredsställande	Oacceptabelt
Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat	17 facknämnder	1 facknämnd	—
	9 stadsdelsnämnder	9 stadsdelsnämnder	
Styrning, uppföljning och kontroll	Tillräcklig	Ej helt tillräcklig	Oacceptabelt
	8 facknämnder	10 facknämnder	—
	14 stadsdelsnämnder	4 stadsdelsnämnder	
Bokslut och räkenskaper	Rättvisande	Ej helt rättvisande	Ej rättvisande
	17 facknämnder	1 facknämnd	—
	16 stadsdelsnämnder	2 stadsdelsnämnder	

3 Revisionsberättelser och granskningsrapporter för år 2005

3.1 Nämnderna

Vi tillstyrker att kommunfullmäktige beviljar samtliga 37 nämnder och dess ledamöter ansvarsfrihet för nämndernas verksamhet år 2005. Revisionsberättelserna är ”rena”, dvs vi har inte funnit anledning till att i berättelserna framföra kritik i form anmärkning.

Revisorerna i revisorsgrupp 1 har emellertid i en skrivelse till kommunstyrelsen lämnat synpunkter enligt följande:

Revisorerna har under en följd av år konstaterat att staden inte följer *kommunala redovisningslagen vad avser reglerna för investeringar*. Vid årets granskning av Bromma och Maria Gamla stans stadsdelsnämnder samt Fastighets- och Saluhallsnämnden har vi således konstaterat att investeringar i lokaler har finansierats med driftbudgetmedel. Revisorerna förutsätter att kommunstyrelsen snarast ser till att samtliga nämnder och styrelser ges förutsättningar att följa kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.

Revisorerna uppmärksammar också kommunstyrelsen på att *verksamhetens nettokostnader* (exklusive jämförelsestörande poster) i förhållande till skatteintäkter och statsbidrag i bokslutet uppgår till 105 %. Kostnaderna överstiger skatteintäkterna med 1 288,3 mnkr. Tidigare år har stadens finansnetto täckt motsvarande underskott. Årets finansnetto uppgår till 1 068,8 mnkr.

Tidigare år har revisorerna påtalat behovet av att en *ny upphandlingspolicy* tas fram. Ännu har ingen policy antagits. Vi vill åter igen understryka vikten av att en policy tas fram för att bli en förbättra informationen till stadens upphandlare om stadens centrala regler.

I samband med årsrapporten för kommunstyrelsen år 2004 konstaterade revisorerna att frågan rörande rättsliga förutsättningar för Stockholms stads *kompetensfond* att ge stöd till vissa verksamheter är en principiellt viktig fråga som bör föras upp till kommunfullmäktige för beslut så snart som möjligt. De konstaterar nu att frågan ännu inte har behandlats av kommunfullmäktige och att de inte har fått något svar från kommunstyrelsen.

Vid årets granskning har revisorerna konstaterat att kommunstyrelsens styrning, uppföljning och kontroll av den egna verksamheten inte är helt tillräcklig. De framhåller vikten av att de brister som konstaterats snarast åtgärdas. Kommunstyrelsen med sitt stadsledningskontor bör vara ett föredöme för stadens nämnder och styrelser bli vad avser styrning, uppföljning och kontroll.

Revisorerna i revisorsgrupp 2 har i särskilda skrivelser framfört synpunkter till följande nämnder:

Renhållningsnämnden har under flera år haft stora överskott, vilket revisorerna är kritiska till. De förutsätter att nämnden fullföljer sin avsikt att använda de avsatta överskotten för att under de närmaste åren täcka en stor del av kommande kostnadsökningar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har trots utökade resurser inte nått sitt mål att 50 % av livsmedelslokalerna ska någon gång under året ha varit föremål för tillsyn. Revisorerna anser att det är angeläget att nämnden når detta mål.

Trafiknämnden påminns om revisorernas förslag om differentierad avgiftssättning och strängare viten vid grävning i gatumark som åtgärd för att korta den tid gropar hålls öppna och därmed öka framkomligheten. Frågan utreds sedan tre år tillbaka utan att något resultat redovisats.

Nämnden uppmanas vidare att öka andelen rätt parkerade fordon. Revisorerna ser vidare inget skäl till att inte parkeringsövervakarna använder miljöbilar.

Revisorerna i revisorsgrupperna 3 och 4 har i särskilda skrivelser framfört synpunkter till följande nämnder:

Kulturnämnden har för andra året i rad uppmanats att vidta åtgärder som innebär att god kontroll över stadens konst uppnås.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd har i strid med gällande regler kontantfinansierat ombyggnader av skollokaler och bokfört utgiften som driftkostnad. Det är väsentligt att nämnden iakttar följsamhet till de lagar och den praxis som gäller för den kommunala redovisningen.

Kista, Spånga-Tensta, Hässelby-Vällingby, Bromma, Norrmalms, Katari-na-Sofia, Skarpnäcks, Vantörs och Hägerstens stadsdelsnämnder uppmanas att ta sådan kontroll över kostnaderna inom anslag 2, ekonomiskt bi-stånd, att de ryms inom fastställd budget 2006 för anslaget.

3.2 Kommunkoncernens bolag

Revisionskontoret har upprättat 14 granskningspromemior för bolagen som underlag för lekmannarevisorernas granskningsrapporter. Lekmannarevisorerna har i enlighet med aktiebolagslagens 10 kap 14 § lämnat sina granskningsrapporter (20 stycken) till bolagsstyrelserna för vidare befordran till årsstäm-morna. Lekmannarevisorerna har i samband med överlämnandet av gransk-ningsrapporterna framfört önskemål att bolagsledningarna inför styrelsebe-handlingen av rapporterna skriftligt kommenterar de synpunkter och rekommendationer som lämnas i promemoriorna.

Lekmannarevisorerna har inte i någon granskningsrapport riktat kritik mot sty-relsen eller VD.

Koncernstyrelsens yttrande över rapport nr 2005:3 *Investeringsprocessen i Stockholms stad* som redovisades i vår årsöversikt för år 2004 samt de av årets projektrapporter som berör bolag eller både bolag och nämnder behandlas under respektive ämnesområde - avsnitten 4 - 8 nedan.

4 Revisorernas synpunkter redovisade per verksamhets-område m m

Årets bokslut visar att verksamhetens nettokostnader (bolagen oräknat) uppgår till 27 107 mnkr. Jämfört med år 2004 är det en ökning med 802 mnkr eller 3,0 %. Finansieringen har ökat med 1 068 mnkr vilket motsvarar 4,1 %. Det samlade utfallet för staden inklusive bolagen redovisas på sidorna 21 och 22.

Facknämnderna redovisar ett positivt resultat på 180,4 mnkr och för stadsdels-nämnderna redovisas ett överskott med 87,0 mnkr. För stadens nämnder redo-visas således ett sammanlagt överskott med 267,4 mnkr.

Nettokostnaderna för stadsdelsnämnderna uppgår till 20 438,5 mnkr. Jämfört med föregående år är det en ökning med 607,2 mnkr eller 3,1 %. Nettokost-nadsökningen för anslag 1 är 577,0 mnkr eller 3,1 %. För anslag 2 är netto-

kostnadsökningen 30,2 mnkr eller 2,2 %. Kostnadsökningen för anslag 2 är lägre än föregående år.

Nedan görs en sammanfattning av stadsdelsnämndernas ekonomiska resultat samt de särskilda granskningar som genomförts inom såväl stadsdelsnämndernas som facknämndernas verksamhetsområden under år 2005.

Av tabellen nedan framgår stadsdelsnämndernas olika anslag och verksamhetsområden samt budgetavvikelsen per verksamhetsområde.

Stadsdelsnämnderna Anslag/verksamhetsområde	Nettokostnad år 2005 mnkr	Budgetavvikelse före resultatdispositioner
Nämndernas verksamhet (anslag 1)	19 038,8	153,7
Varav:		
Nämnd och förvaltningsorganisation	738,1	22,3
Pedagogisk verksamhet:		
Förskoleverksamhet	2 616,8	77,8
Skolbarnomsorg	614,6	26,7
Grundskola	4 862,8	-58,9
Särskola	111,7	16,7
Äldreomsorg	5 860,7	15,1
Omsorg om funktionshindrade	2 044,5	32,9
Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	1 574,2	-7,2
Flyktingmottagande	32,3	16,7
Fritid och kultur	199,8	27,0
Stadsmiljöverksamhet	370,6	-16,9
Övrig verksamhet	12,8	1,5
Ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder (anslag 2)	1 399,7	-66,7
Totalt anslag 1 och 2	20 438,5	87,0

4.1 Pedagogisk verksamhet

Utbildningsnämnden redovisar för enskilt driven förskola och skolbarnomsorg samt fristående grundskola en samlad bruttokostnad år 2005 på 2 213,7 mnkr. Jämfört med 2004 är det en ökning med ca 10 %. Antalet elever ökade med ca 6,3 %. För år 2006 har bruttokostnaderna budgeterats till 2 369,1 mnkr.

Skolornas arbete för att motverka mobbning och andra former av kränkande behandling – sammanfattande bedömningar och slutsatser (Rapport nr 2005:12)

Vi har under ett antal år låtit granska arbetet mot mobbning och annan kränkande behandling vid tretton grundskolor inom fem stadsdelsnämnder samt vid tre gymnasieskolor. Den fjärde rapporten innehåller sammanfattande bedömningar och slutsatser vad gäller skolornas arbete för att motverka kränkningar och stadens styrning och uppföljning av detta arbete.

Granskningen visar att de flesta elever känner sig trygga i skolan men att alltför många ofta känner sig otrygga, utanför och mobbade. De granskade skolorna anstränger sig för att arbeta strukturerat och målmedvetet men det finns förbättringsområden.

Vi rekommenderade nu liksom i samband med tidigare rapporter att en stadsövergripande policy med grundläggande principer, tydliga ställningstaganden och konkret vägledning för skolornas arbete tas fram. En sådan policy kan med fördel inarbetas i skolplanen. Det behövs även tydliga riktlinjer för dokumentation och förvaring av handlingar i samband med fall av mobbning och andra kränkningar. Ny lagstiftning ökar kraven på det förebyggande arbetet och skärper stadens skadeståndsansvar.

Kommunstyrelsen har yttrat sig över rapporten 2006-03-22. Styrelsens beslut lyder som följer:

- Stadens skolinspektörer ska särskilt granska skolornas arbete mot mobbning under läsåret 2005/06.
- Stadsledningskontoret får i uppdrag att genomföra kompetensutveckling för skolpersonal beträffande mobbning och kränkande behandling.
- Utbildningsförvaltningen får i uppdrag att till kommunstyrelsen presentera ett förslag till instruktioner för stadens skolinspektörer. Beslut i ärendet bör ske under våren 2006.

I förra årets årsöversikt redovisade vi rapport nr 2005:6 *Granskning av elevernas garanterade undervisningstid och lärarnas arbetstider*. Vi bedömde att de granskade skolorna schemalägger tillräckligt antal timmar för att uppfylla lagens krav på garanterad undervisningstid för eleverna i grundskolan. Vidare framfördes i rapporten att stadens läraravtal är otydligt vad gäller formerna för styrning och uppföljning av lärarnas arbetstid samt att rektorerna inte fattar beslut om hela den reglerade arbetstiden.

Kommunstyrelsen framförde i sitt yttrande 2005-06-01 att vilka arbetssätt skolan använt för att uppnå skolans mål inte är av intresse för staden centralt. Vidare framfördes att det inte är meningsfullt att införa ett system för att totalt dokumentera och följa upp respektive lärares reglerade arbetstid i förhållande till den arbetsinsats som krävs.

Förskola

Den kommunala förskoleverksamhetens nettokostnad uppgick år 2005 till 2 616,8 mnkr. Utfallet innebär att nettokostnaderna var 19 % högre än föregående år. För år 2006 har 2 973 mnkr budgeterats. Ökningen av budgeten beror på att antalet barn i verksamheten beräknas öka med ca 1000 och att schablonen räknats upp med 6,1 %.

Fullmäktige har beslutat att kvaliteten i förskolan ska ökas genom att barngruppernas storlek under mandatperioden minskas med i genomsnitt 2 barn. Hittills har barngrupperna i genomsnitt minskat med 0,9 barn jämfört med redovisningen i stadsdelsnämndernas verksamhetsberättelser för år 2003. En

jämförelse mellan stadsdelsnämnderna visar att 16 av stadsdelsnämnderna uppnått planens mål för småbarnsgrupperna medan sex nämnder ännu inte uppnått målet för grupper med äldre barn. Vad gäller barnomsorgsgarantin har inte stadsdelsnämnderna Bromma, Maria-Gamla stan, Katarina-Sofia, Skarpnäck, Vantör och Liljeholmen klarat av att erbjuda föräldrarna plats inom de tre månader garantin anger som tidsgräns. Sammanlagt har 228 barn fått vänta på plats mer än tre månader.

Rutinerna för debitering av avgifter och uppsägning av plats inom barnomsorgen (Rapport nr 2006:8)

Rutinerna för avgiftsdebitering och uppsägning av plats inom barnomsorgen har granskats vid fem stadsdelsnämnder.

Rutinerna för debitering av avgifter vid nyplacering av barn fungerar i huvudsak bra. Stadsdelsnämndernas rutiner för att regelbundet ompröva avgiften bör dock utvecklas och rutinerna för uppsägning av plats på grund av obetalda avgifter fungerar inte på ett rättssäkert sätt. För att avhjälpa bristerna behöver kommunfullmäktiges tillämpningsföreskrifter för taxan kompletteras med för staden gemensamma riktlinjer. Stadsdelsnämndernas delegationsordningar behöver också ses över och nämndernas interna kontroll utvecklas. I rapporten framhålls vidare att barnomsorgstaxan bör förtydligas vad gäller avgiften för fyra- och femåringar samt för barn med behov av särskilt stöd.

Rapporten har överlämnats till de granskade stadsdelsnämnderna för yttrande senast 2006-05-31 samt till kommunstyrelsen för yttrande senast 2006-06-15.

Skolbarnsomsorg

Stadsdelsnämndernas skolbarnsomsorg, vars nettokostnader år 2005 uppgick till 614,6 mnkr, redovisar ett budgetöverskott på 26,7 mnkr. En stor del av avvikelsen beror på att kostnaderna för skolbarnsomsorgen redovisas under grundskola i de rektorsområden där verksamheterna är integrerade.

Grundskoleverksamhet

Stadsdelsnämndernas kostnader för grundskoleverksamheten, som år 2004 uppgick till 4 327,4 mnkr, ökade år 2005 till 4 862,8 mnkr. Verksamheten redovisar ett underskott med 58,9 mnkr. Avvikelsen beror bland annat på att stadsdelsnämnderna från år 2005 inte särredovisar sina kostnader för barn i behov av särskilt stöd. För denna budgetpost redovisades tidigare betydande underskott. Vidare har kostnaderna inte anpassats till det minskade elevantalet under år 2005.

Stadens arbete med elever i behov av särskilt stöd inom grundskolan – en uppföljning av tidigare granskning (Rapport nr 2006:1)

Revisionskontoret har följt upp tidigare granskning av stadens arbete med elever i behov av särskilt stöd inom grundskolan inom samtliga stadsdelsnämnder. Uppföljningen visar bl a att skolenheterna har utvecklat och förbättrat arbetet med att upprätta och följa upp fastställda åtgärdsprogram. Fortfarande saknar dock flera stadsdelsnämnder en nära dialog med skolenheterna om bland annat arbetssätt och metoder för denna verksamhet. Vi rekommenderar att dessa stadsdelsnämnder intensifierar arbetet med att finna former för en sådan dialog.

Vidare tillmäter vi kompetensfondens utbildningsaktiviteter stor betydelse för att öka samverkan såväl mellan Stockholms stad och landstinget som mellan stadsdelsnämndernas olika verksamhetsområden. Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna har fått rapporten för yttrande senast 2006-05-12.

Särskoleverksamhet inom grundskolan

Stadsdelsnämnderna övertog ansvaret för särskolan från utbildningsnämnden den 1 juli 2005. Nettokostnaderna för särskolan utgör 111,7 mnkr och verksamheten redovisar sammantaget för staden ett nettoöverskott med 16,7 mnkr.

Revisionskontoret har granskat stadsdelsnämndernas övertagande från utbildningsnämnden och konstaterat att det funnits brister vid överförandet som i huvudsak berott på den alltför korta förberedelse tiden. De största problemen i samband med övertagandet har enligt stadsdelsnämnderna varit samordningen samt beräkning av kostnaderna för skolskjuts och korttidstillsyn. Vidare finns brister i uppföljning av de avtal som finns med upphandlade taxibolag. Stadsdelsnämnderna är dock enligt revisionskontoret positiva till att ansvaret för särskolan har förts över till dem och har arbetat aktivt för att lösa de problem som uppstått.

4.2 Äldreomsorg

Stadsdelsnämndernas nettokostnader för äldreomsorgsverksamheten uppgick år 2005 till 5 860,7 mnkr vilket är en minskning med 11,5 mnkr jämfört med föregående år. Verksamheten visar ett budgetöverskott med 15,1 mnkr.

Dialogen med äldreomsorgens brukare

Revisionskontoret har översiktligt granskat och bedömt hur stadsdelsnämnderna arbetar med brukarinflytandet inom äldreomsorgen.

Enligt vad som rapporterats till oss finns det i huvudsak former för dialog mellan brukaren/den äldre och stadsdelsförvaltningarnas äldreomsorgsenheter. Däremot kan dialogen mellan förvaltningens omsorgsverksamheter och nämnden utvecklas. Resultaten från synpunkts- och klagomålshanteringen och de brukarundersökningar som genomförs kan systematiseras så att de ger nämnden en mer samlad bild av vad brukarna tycker. Nämnderna bör även för sin del i tertialrapporterna och verksamhetsberättelsen tydligare redovisa resultaten och de åtgärder som görs eller planeras att genomföras utifrån påpekade brister.

Styckevis och delt - Om vården och omsorgen till multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet (Rapport nr 2006:4)

För att bedöma om vården och omsorgen fungerar för multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet har revisionen i Stockholms läns landsting, Stockholms stad och två andra kommuner samt Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum gemensamt genomfört en granskning. Enskede-Årsta stadsdelsnämnd har ingått i granskningen. Rapporten bygger på fallstudier av multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet.

Rapporten visar att vården och omsorgen till multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet fungerar dåligt i många avseenden trots kunskap om proble-

men. Bilden från tidigare revisionsrapport *Tänk om någon såg helheten* (rapport nr 1999:9) kvarstår. Det finns en bristande överensstämmelse mellan de politiskt formulerade målen och den verklighet som många äldre, anhöriga och personal befinner sig i. Multisjuka äldres sammansatta behov kan inte mötas med generella lösningar. Det behövs flexibla särlosningar som tillgodoser de äldres behov av kontinuerlig och flerprofessionell vård och omsorg. Det behövs ett konkret förändringsarbete på alla nivåer och inte minst på den politiska nivån.

Stadsdelsnämnderna har fått rapporten för yttrande senast 2006-05-15 och kommunstyrelsen för yttrande senast 2006-06-19.

Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde (Rapport nr 2006:10)

Revisionskontoret har granskat om stadsdelsnämnderna kan säkerställa att den enskilde får det bistånd som hon/han har rätt till enligt biståndsbeslutet. Granskningen har genomförts inom tre stadsdelsnämnder. Vi konstaterar att de brister och problem som framkommit vid granskningen är generella och i större eller mindre utsträckning gäller alla stadsdelsnämnder.

Stadsdelsnämnderna har inte en tillräcklig styrning, uppföljning och kontroll över hemtjänstverksamheten, vilket kan få negativa konsekvenser för bl a kvaliteten i verksamheten. Det finns även allvarliga brister i dokumentationen av hur beviljade insatser genomförs. Vi bedömer att detta är oacceptabelt med tanke på den enskildes rättssäkerhet. Stadens riktlinjer och anvisningar reglerar ärendehanteringsprocessen, men stadsdelsnämnderna har inte anpassat sina arbetsformer och rutiner. Detta innebär att stadsdelsnämnderna inte kan säkerställa att ärendehanteringen sker på ett för den enskilde rättssäkert sätt. Vår sammanfattande bedömning är att beställarens/biståndshandläggarens ansvar och roll behöver förtydligas.

Fullmäktige har nyligen beslutat om en för staden gemensam modell för uppföljning av kvaliteten bl a inom hemtjänstverksamheten. Det är positivt. Vi bedömer att det är ett viktigt och nödvändigt stöd såväl i stadens övergripande verksamhetsuppföljning som i stadsdelsnämndernas arbete med att utveckla kvaliteten i verksamheten.

Rapporten har överlämnats till samtliga stadsdelsnämnder för yttrande senast 2006-05-31.

4.3 Omsorg om funktionshindrade

Verksamhetsområdets nettokostnad uppgick år 2005 till 2 044,5 mnkr, vilket är en ökning med 112,9 mnkr eller 5,8 % jämfört med föregående år. Nämnderna redovisar sammantaget för år 2005 ett budgetöverskott på 32,9 mnkr vilket är en markant förbättring jämfört med 2004 års underskott med 27,7 mnkr.

Kostnadsutvecklingen inom omsorgen för funktionshindrade har varit betydande under senare år. För år 2006 har en ökning av nettokostnaden med 109,4 mnkr budgeteras.

Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelnämnder i Stockholm – Genomförande och dokumentation av insatsen kontaktperson och daglig verksamhet enligt LSS (Rapport nr 2005:15)

Revisionskontoret har granskat genomförande och dokumentation av insatserna *kontaktperson* och *daglig verksamhet* enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Stadsdelsnämnderna Hägersten, Norrmalm och Skärholmen har ingått i granskningen.

Rättssäkerheten för den enskilde var inte tillgodosedd i alla granskade ärenden eftersom alla beslut om kontaktperson inte var verkställda. Granskningen visar också att stadsdelsnämnderna behöver utveckla sina system för uppföljning av hur beslutade insatser genomförs. Det finns rutiner för kontroll av ärendehandläggningen men kontrollerna bör även omfatta utförardokumentationen. Utförardokumentationen är ett angeläget utvecklingsområde inom hela staden. Vi bedömer vidare att stadens riktlinjer för *kontaktperson* behöver ses över och anpassas till den lagändring som trädde ikraft den 1 juli 2005.

Revisionskontoret redogör i sin rapport för att Socialtjänstnämnden i augusti 2005 föreslog att kommunfullmäktige ger nämnden i uppdrag att inrätta två inspektörstjänster inom omsorgen om funktionshindrade respektive omsorgen om psykiskt funktionshindrade. Inspektörernas organisatoriska tillhörighet föreslås bli socialtjänstnämnden. Socialtjänstnämnden föreslår även att staden utreder frågan om en inspektörstjänst inom tillgänglighetsområdet. Kommunstyrelsens ansvar för uppsikt över verksamheten inom stadens nämnder bör emellertid lyftas fram. Placering av stadens inspektörer under olika organisationer kan försvåra kommunstyrelsens uppsikt över nämndernas verksamhet.

Revisionskontoret har tillsammans med landstingets revisionskontor granskat hur staden och landstinget arbetar med att förbättra förutsättningarna för personer med funktionsnedsättningar att använda sig av kollektivtrafiken. En rapport (Revisionsrapport nr 2005:16) från granskningen behandlas under avsnitt 4.6 nedan.

4.4 Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Nettokostnaden för Individ- och familjeomsorg uppgår till 1 574,2 mnkr år 2005, vilket är en ökning jämfört med föregående år med 41,2 mnkr. Verksamhetsområdets ekonomiska utfall innebär ett nettounderskott på 7,2 mnkr. Socialpsykiatrin svarar för 462,4 mnkr av nettokostnaderna och 3,6 mnkr av underskottet.

Den största positiva avvikelsen redovisas inom Katarina-Sofias stadsdelsnämnd. Orsaken är ett förändrat arbetssätt som lett till att antalet omhändertaganden enligt Lagen om vård av missbrukare (LVM) minskat kraftigt. De största beloppsmässiga överskridandena av budgetanslagen inom individ- och familjeomsorgen, exklusive socialpsykiatri, återfinns i stadsdelsnämnderna Kista och Enskede-Årsta. Orsaken till budgetunderskotten uppges främst vara höga kostnader för insatser för unga vuxna.

Familjevården i Stockholm – en uppföljning (Rapport nr 2005:14)

Revisionskontoret har följt upp granskningen av stadens arbete med barn och ungdomar i familjevård (rapport nr 2003:12). Årets granskning har omfattat stadsdelsnämnderna Bromma, Maria - Gamla stan, Norrmalm och Skärholmen samt socialtjänstnämnden.

Stadens riktlinjer för verksamheten är inte alltid tillräckligt kända av de handläggare som ska tillämpa dem. Det finns fortfarande brister i dokumentationen och handläggningen. Vi anser att det är viktigt att stadsdelsnämnderna har en aktiv intern kontroll för en bättre styrning och uppföljning av verksamheten. Vidare bör riktlinjerna i vissa avseenden ytterligare förtydligas. Med anledning av rapporten ansåg vi att reglementet för kommunstyrelsen och socialtjänstnämnden behövde ses över för tydligare styrning och uppföljning av verksamheten.

De granskade nämnderna och socialtjänstnämnden har yttrat sig över rapporten och redovisar åtgärder för att komma till rätta med bristerna.

Samverkan i vården av tyngre missbrukare (Rapport nr 2005:9)

Revisionskontoret har i samarbete med landstingets revisionskontor granskat Kista och Vantörs stadsdelsnämnders samverkan med de enheter inom landstinget som är delaktiga i vården av tyngre missbrukare. Rapportens slutsatser och rekommendationer byggde på intervjuer med landstingets personal samt med personal från de två stadsdelarna.

De intervjuade ansåg att samarbetet mellan stadsdelsnämnderna och landstingets lokala enheter har blivit bättre och effektivare under senare år. Samtidigt finns behov av fortsatta utvecklingsinsatser. Vi framhöll med anledning av rapporten att sådana insatser måste grundas på uppföljning och utvärdering av effekterna av samverkan. Kommunstyrelsen borde därför med stöd av socialtjänstnämnden snarast skapa instrument för uppföljning och utvärdering.

Kommunstyrelsen yttrade sig över rapporten 2006-01-25. Styrelsen instämde i våra bedömningar och förslag och redogjorde i sitt yttrande för det förbättringsarbete som planeras eller redan pågår. Bland annat pågår en översyn av länets gemensamma policy mot missbruk. Vi förutsätter att en utvärdering av de nuvarande insatserna och dess effekt, både kostnadsmässigt och resultatmässigt, kommer att ingå i översynen.

4.5 Ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder

Nettokostnaden för *ekonomiskt bistånd* uppgår till 1 312,6 mnkr för år 2005, vilket är en ökning med 12,6 mnkr jämfört med år 2004. Resultatet innebär ett nettounderskott jämfört mot budget år 2005 på 68,7 mnkr. Nettokostnader för *arbetsmarknadsåtgärder* ökade med 22 % och uppgår till 87,1 mnkr. Resultatet innebär ett överskott på 2 mnkr.

Även år 2005 är ekonomiskt bistånd den verksamhet som redovisar det största underskottet jämfört med stadens övriga verksamhetsområden.

Drygt hälften av stadsdelsnämnderna redovisar budgetunderskott för ekonomiskt bistånd, dock i skiftande omfattning. Vi bedömer att stadsdelsnämnderna även under 2006 kommer ha vissa svårigheter att klara budgethållningen. Budgeten har minskat med ca 50 mnkr jämfört med år 2005.

Nämnderna har arbetat mot målet att halvera antalet vuxna personer med ekonomiskt bistånd under perioden 1999-2004. Kommunfullmäktige har i och med 2005 års budget förlängt tiden för uppdraget till utgången av år 2006. De stadsdelsnämnder som redovisar högst måluppfyllelse är Östermalm, som är den enda stadsdelsnämnden som nått halveringsmålet, samt Kista och Älvsjö. Antalet vuxna bidragstagare har minskat med i genomsnitt 32,4 % för staden totalt sedan år 1999.

År 2005 ökade antalet vuxna bidragstagare med 1,0 % vilket tyder på att de senare årens ökningstakt har mattats av något. Ökningen avser främst personer mellan 20-24 och 50-59 år med otillräcklig ersättning från försäkringskassan, s k noll-klassade personer, samt arbetssökande. Antalet personer med svenska för invandrare som försörjningshinder har minskat.

Stadsdelsnämndernas insatser för arbetslösa (Rapport nr 2006:9)

Stadsdelsnämnderna Kistas, Rinkebys, Vantörs och Skärholmens insatser för arbetslösa har granskats. Styrningen och uppföljningen av stadsdelsnämndernas arbetsmarknadsinsatser samt formerna för samverkan inom arbetsmarknadsområdet granskades. Vidare kartlades och beskrevs de insatser som stadsdelsnämnderna erbjuder sina arbetslösa invånare.

I rapporten konstateras att det pågår ett omfattande och engagerat arbete i de granskade stadsdelsnämnderna med olika insatser för arbetslösa. Stadens arbetsmarknadsinsatser saknar dock tydlig styrning och uppföljning. Arbete pågår dock för att förbättra uppföljningen. Granskningen visar även att det behövs tydligare ekonomiska förutsättningar för stadsdelsnämndernas arbetsmarknadsinsatser. Avvecklingen av Kompetensfonden förstärker detta behov. Rollfördelningen och samverkan mellan stadsdelsnämnderna och arbetsförmedlingen behöver förtydligas och utvecklas. Arbetsmarknadsinsatser och integrationsfrågor hänger nära ihop. Avsaknaden av långsiktighet och övergripande styrning och uppföljning av stadens arbetsmarknadsinsatser kan motverka de integrationspolitiska målen.

Rapporten har överlämnats till stadsdelsnämnderna Kista, Rinkeby, Vantör och Skärholmen för yttrande 2006-05-31 samt till kommunstyrelsen för yttrande senast 2006-06-15.

4.6 Fysisk verksamhet - infrastruktur

Trafik och infrastruktur

Verksamheten omfattar trafikplanering, trafikövervakning, drift- och underhåll av gator, vägar och parker samt trafiknämndens investeringar i infrastruktur.

Såväl driftverksamheten som investeringarna har bedrivits inom ramen för tilldelade budgetar. Verksamhetens nettokostnader uppgick år 2005 till cirka 746 mnkr, varav stadsdelsnämnderna svarade för 371 mnkr och trafiknämnden för 85 mnkr. Därtill kommer trafiknämndens kapitalkostnader om 290 mnkr på gjorda investeringar. Det är sammantaget en ökning med 36 mnkr jämfört med 2004. För år 2006 har totalt 779 mnkr budgeterats.

En uppföljning av tidigare granskningar av *framkomlighet och samverkan vid arbeten i gatumark* visar på fortsatt behov av åtgärder. Det borde exempelvis vara en angelägen uppgift för trafiknämnden att differentiera avgifterna för grävande i gatumark så att de ledningsdragande företagen och deras entreprenörer får incitament att bygga snabbt och minimera trafikstörningarna. Vi anser att med dagens prissättningspolicy för grävande i gatumark tar nämnden hänsyn bara till kommande merkostnader för drift och underhåll och inte till hur trafikens framkomlighet påverkas. För den som gräver är det exempelvis samma pris om en rörgrav står öppen en månad eller åtta månader. Trafiknämnden bör också överväga att använda sig av kraftiga viten vid styrning av sina entreprenörer än vad som sker för närvarande.

Vi har under året låtit granska hur arbetet bedrivs med *planerat underhåll, felavhjälpande driftåtgärder och trafikteknisk tillsyn av trafiksignaler*. En allt mindre del av budgeten kan användas för planerat underhåll men underhållet bedrivs ändå på ett tillfredsställande sätt. Felavhjälpande driftåtgärder bedöms fungera tillfredsställande. Dock skulle verksamheten vara betjänt av informationssystem som ger bättre överblick och dokumentation över fel och vidtagna åtgärder. Den trafiktekniska tillsynen bedöms bedrivas tillfredsställande. Strategier behöver dock utvecklas för framtida kompetensuppbyggnad mot bakgrund av ny teknik och kommande pensionsavgångar inom nyckelkompetenser.

Insatser för att öka tillgängligheten i kollektivtrafiken (Rapport nr 2005:16).

Revisionskontoret har tillsammans med landstingets revisionskontor granskat hur staden och landstinget arbetar med att förbättra förutsättningarna för personer med funktionsnedsättningar vad gäller att använda sig av kollektivtrafiken.

I rapporten görs bedömningen att det framför allt på tjänstemannaplanet finns goda former för samverkan mellan staden och landstinget. På den politiska nivån finns fungerande fora för möten men engagemanget i tillgänglighetsfrågorna bedöms vara lägre än i frågor om utbud, framkomlighet, miljö och komfort. Rapporten pekar på att stadens tillgänglighetsprojekt har en viktig roll. Vidare görs bedömningen att tillgänglighetsfrågorna ännu inte är fullt integrerade i stadens fysiska planering men att det sker successiva förbättringar.

Det finns ett filter mellan en del stadsdelsförvaltnings färdtjänsthandläggare och park- och gatuingenjörer. Information om hinder i gatumiljön som framkommer i samband med ansökan om färdtjänst når inte alltid park- och gatuingenjörerna som är de som trafikkontoret har de löpande kontakterna med i frågor om tillgänglighetsanpassningar. En bistandsfråga, som skulle kunna lösas genom tillgänglighetsanpassning i trafikmiljön, förblir därmed en fråga om bistånd.

Bostadsbyggande och investeringar

Antalet markanvisningar har ökat de senaste åren. Från ca 3 300 bostäder per år under 2000-2002 har under 2003 anvisats mark för byggande av 5 298 bostäder och under 2004 för 10 274 bostäder. För 2005 har anvisats mark för 4 892 bostäder. Sammanlagt har således mark anvisats för byggande av 20 464 bostäder hittills under mandatperioden. Under tiden 2003-2005 har lagakraftvunna detaljplaner tagits fram avseende 11 773 bostäder.

Målet 20 000 nya bostäder. Hur arbetar staden? Tillgodoses kommunal service? (Rapport nr 2006:2)

Vi har under 2005 fortsatt att följa stadens arbete med att uppnå målet 20 000 nya bostäder. Vi bedömer att samordning och uppföljning av bostadsplaneringen hittills har genomförts på ett strukturerat och tillfredsställande sätt. Kommunikationen mellan berörda nämnder, bostadsbolag och byggherrar har förbättrats. Planeringen av kommunal service har i vissa avseenden brustit vid bostadsbyggandet. Rapporten har överlämnats till kommunstyrelsen och berörda nämnder för yttrande senast 2006-03-31.

Hammarby sjöstad – en granskning av styrning, kontroll och uppföljning av Stockholms stads investeringar (Rapport nr 2006:7)

Investeringsprocessen i Hammarby Sjöstadsprojektet granskades under senare delen av år 2005. I granskningen belystes också de förändringar som gjorts av investeringsprocessen efter revisorernas granskning 2004 (se avsnitt 5.1, sidan 15 f). Kommunstyrelsens nya anvisningar från hösten 2005 innebär förbättringar av investeringsprocessen. Fortfarande saknas dock mer ingående analyser och utvärderingar av större investeringar. Det görs heller inga jämförelser mellan stora projekt inom staden eller med andra kommuner. Nämnder och styrelser med större investeringar bör utvärdera några av sina egna projekt varje år. De bör också mer systematiskt gå igenom varje större projekt någon gång under projektiden. Kommunstyrelsen bör också göra egna fördjupade uppföljningar och utvärderingar av olika investeringar samt medverka till erfarenhetsutbyte mellan stadens nämnder och bolag.

Rapporten har överlämnats till marknämnden för yttrande senast 2006-05-31.

5 Styrning, uppföljning och kontroll av stadens verksamheter

5.1 Kommunstyrelsens och bolagsstyrelsernas kontroll

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt (Rapport nr 2006:5)

En granskning av kommunstyrelsens uppsiktsplikt har genomförts och resultatet har redovisats i en revisionsrapport, som har överlämnats till kommunstyrelsen och koncernstyrelsen för yttrande senast 2006-05-12.

Enligt kommunallagen ska kommunstyrelsen ha uppsikt över nämnderna och de kommunala företagen. Avsikten med uppsikten är att styrelsen ska få relevant information från verksamheterna. Detta för att styrelsen på ett effektivt sätt ska kunna leda och samordna den kommunala verksamheten.

I rapporten lämnas bl a följande förslag till åtgärder för att förbättra kommunstyrelsens uppsikt över stadens verksamheter.

Uppsiktsplikten bör definieras och förtydligas i styrelsens reglemente. Vad uppsikten ska riktas mot bör också förtydligas. Kommunstyrelsen har en viktig uppgift att svara för att fullmäktiges beslut angående styrning och uppföljning förverkligas och får genomslag i verksamheterna. Vidare bör styrelsen se över stadens regelverk för intern kontroll utifrån dagens synsätt på internkontrollfrågorna. I rapporten redovisas även att uppsikten över dotterbolagen i stads-huskoncernen fungerar väl. Dock bör ansvarsfördelningen mellan kommunstyrelsen och koncernstyrelsen när det gäller uppsikten över de kommunala bolagen klargöras.

Rapportering till bolagsstyrelsen

Lekmannarevisorerna har tillsammans med revisionskontoret granskat hur styrelserna arbetar med bl a arbetsordning och instruktioner vid Centrum Kompaniet i Stockholm AB, AB Svenska Bostäder, AB Stokab, SISAB, Stockholms Hamn AB, Stockholms Stads Bostadsförmedling AB, AB Stockholmshem och AB Stockholm Globe Arena.

Lekmannarevisorerna bjöd in styrelsernas ordförande, vice ordförande och ytterligare två representanter för styrelserna till diskussion. Enligt de bedömningar lekmannarevisorerna gjorde fungerar styrelsearbetet och verkställande direktörens rapportering väl och i enlighet med fastställda styrande dokument vid de granskade bolagen. Lekmannarevisorerna har emellertid rekommenderat berörda bolag att se över utformningen av styrelseprotokollen så att dessa tydligt återger vilka ärenden som behandlats, vilket underlag som har funnits för respektive ärende samt innebörden av de beslut som fattats.

5.2 Prognossäkerhet

I tabellen nedan redovisas stadsdelsnämndernas prognoser efter stadsledningskontorets korrigeringar och tillstyrkta budgetjusteringar samt budgetavvikelse enligt bokslutet.

Mnkr	Budgetavvikelse tertialrapport 1	Budgetavvikelse tertialrapport 2	Budgetavvikelse bokslut 2005
Anslag 1	-84,0	-19,0	153,7
Anslag 2	-53,3	-78,2	-66,7
Totalt	-137,3	-97,2	87,0

För anslag 1 har det prognostiserats underskott i årets båda tertialrapporter. Av tabellen framgår att det i bokslutet redovisas en positiv budgetavvikelse. Skillnaden mellan prognosen i tertialrapport 2 och bokslutet uppgår till 172,2 mnkr vilket är något högre jämfört med föregående år. Det är tio stadsdelsnämnder som har en avvikelse mellan prognos 2 och bokslutet som överstiger 10 mnkr. Året innan var det fyra nämnder. Prognossäkerheten har försämrats vilket inte är tillfredsställande.

För anslag 2 är skillnaden mellan prognostiserad budgetavvikelse i tertialrapport 2 och slutligt utfall 11,5 mnkr. Enligt revisionskontorets bedömning har lämnade prognoser för anslaget varit tillförlitliga.

Även för facknämnderna blev resultatet bättre än vad som redovisades i lämnade prognoser. Det är främst kommunstyrelsens prognos för den egna verksamheten och marknämndens prognos som inte har varit tillförlitliga. En förklaring till osäkerheten i marknämndens prognos är att nämnden inrättades under maj månad 2005.

5.3 Uppföljning av ekonomi och verksamhet

Stadsledningskontoret har utfärdat detaljerade anvisningar för hur nämnderna ska redovisa sitt ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat i tertialrapporter och bokslut samt i sina verksamhetsberättelser.

Genom stadsledningskontorets månatliga rapportering av stadens intäkts- och kostnadsutveckling och de månatliga finansrapporterna samt de sammanställda tertialrapporterna får kommunstyrelsen en god bild av stadens ekonomi och den verksamhet som bedrivs.

Vi har efter årets granskning bedömt att styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten inte har varit helt tillräcklig vid 14 av stadens nämnder.

En granskning av hur staden centralt styr och följer upp investeringsprojekt, som genomförs av stadens nämnder och bolagsstyrelser, redovisades föregående år i rapporten nr 2005:3 *Investeringsprocessen i Stockholms stad* överlämnades till bl a kommunstyrelsen och koncernstyrelsen för yttrande.

I kommunstyrelsens yttrande 2005-04-06 över rapporten framförs att de synpunkter som redovisas av revisorerna delas av såväl styrelsen som stadsledningskontoret. Kommunstyrelsen har senare, 2005-10-26, vid behandling av ärendet *Styrning och uppföljning av investeringar och andra betydande projekt* bl a godkänt reviderade anvisningar för beslut, uppföljning och slutredovisningar av investeringar för stadens nämnder.

Koncernstyrelsen har återkommit med åtgärder för att stärka investeringsprocessen i ärendet *Styrning och uppföljning av investeringar i stadens bolag*. Beslutet innebär bl a att regler för beslutsnivåer för investeringar inom stadshuskoncernen, krav på beslutsunderlag för investeringsprojekt och uppföljning av investeringar ska införas. De regler som ska gälla har beslutats av kommunfullmäktige 2006-02-20.

Vi avser att i kommande granskningar pröva hur den nya ordningen för investeringar fungerar.

I vår årsöversikt för år 2004 redovisade vi en granskning av *budgetstyrning, uppföljning och kontroll inom individ- och familjeomsorgens insatser för barn och ungdom* (Rapport nr 2005:7). Kommunstyrelsen har yttrat sig över revisionsrapporten 2005-09-07 och instämmer i att en översyn av fördelningsnyck-

larna för barn – och ungdomsvården behöver göras. Vidare delar kommunstyrelsen revisorernas uppfattning att stadsdelsförvaltningarna på ett bättre sätt bör utnyttja de centrala systemen och att detta kan åstadkommas med utbildningsinsatser.

5.4 Styrning av miljöarbetet

Revisionskontoret har granskat styrningen av *miljöarbetet vid fem bolag*. Syftet med granskningen har varit att översiktligt bedöma om bolagen har tillräcklig kontroll över miljöarbetet så att verksamheterna bidrar till att målen i stadens miljöprogram uppnås. Granskningen har bl a visat följande.

Bolagen bedriver ett i många stycken ambitiöst miljöarbete, men det varierar i vilken grad styrelserna styr miljöarbetet genom att sätta upp tydliga mål, konkretisera arbetet i aktivitetsplaner och följa upp arbetet. Två av bolagen har rekommenderats att införa ett mer systematiskt miljöarbete.

Fastighetsbolagen har svårt att nå uppsatta energisparmål. Revisionskontoret har rekommenderat bostadsbolagen att genomföra jämförelser vad gäller energiförbrukningen och koncernstyrelsen har rekommenderats att ta initiativ till att sådana jämförelser kommer tillstånd.

En granskning har också inletts av *Miljömiljarden*. I den första etappen har granskningen inriktats på om beviljade bidrag följt fullmäktiges syfte med avsättningen samt om kommunstyrelsens uppföljning och kontroll är tillräcklig.

Kommunstyrelsens riktlinjer och kriterier för vad som kan finansieras via Miljömiljarden följer kommunfullmäktiges syfte med avsättningen. Granskningen av ett antal projekt har dock visat att några beviljade projekt är tveksamma utifrån fastställda grundkrav. En granskningspromemoria (2005-12-14) har överlämnats till kommunstyrelsen som yttrat sig i ärendet 2006-02-08. Föredragande borgarråd anför att de tveksamma projekten har bedömts som angelägna och viktiga.

6 Personal

6.1 Personalförsörjning

År 2003 genomfördes en granskning av stadens arbete för att trygga personalförsörjningen. Resultatet redovisades i en rapport (nr 2004:5) som pekade på behovet av att utveckla ett systematiskt arbete med personal- och kompetensförsörjning främst på lokal nivå samt på behovet av att förtydliga roller, ansvar och styrning inom personalförsörjningen mellan den centrala och lokala nivån.

Revisionskontoret har under hösten 2005 följt upp granskningen inom fyra stadsdelsnämnder samt kommunstyrelsen. Uppföljningen visade att inga åtgärder hade genomförts. Orsaken till detta var att kommunstyrelsen ännu inte hade verkställt uppdraget från år 2003 att förtydliga det samlade ansvaret för stadens personalförsörjningsstrategier.

Efter granskningen har kommunfullmäktige 2006-01-23 förtydligat kommunstyrelsens samlade ansvar för kompetensförsörjning. Beslutet innebär att ett samlat grepp kommer att tas om stadens personal- och kompetensförsörjning. Det centrala och lokala ansvaret har preciserats vad gäller bl a analyser, prognoser och handlingsplaner.

Kommunstyrelsen har genom fullmäktiges beslut om kompetensförsörjning beaktat de synpunkter som framfördes i revisionsrapporten. Det är dock angeläget att ett systematiskt arbete nu kommer till stånd, där centrala och lokala nivåer samverkar kring den långsiktiga personalförsörjningen.

6.2 Kompetensfonden

Granskningen av kompetensfonden har delats upp i etapper. Etapp 1 genomfördes under år 2004 och koncentrerades till regelverk, handläggningsrutiner och ett antal bidragsansökningar vid fondens kansli. Granskningen dokumenterades i en arbetspromemoria som överlämnades till kompetensfondens kansli.

Granskningen i etapp 2 omfattar bl a kontroll av om beslutade projekt är sådana som kan finansieras av fonden, d v s efterlevs kommunfullmäktiges mål och inriktning för fondens verksamhet?

I etapp 2 har idrottsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, socialtjänstnämnden, utbildningsnämnden samt stadsdelsnämnderna i Farsta, Hässelby-Vällingby, Maria-Gamla stan, Rinkeby, Spånga-Tensta och Vantör granskats. Granskningen omfattade också de beslut om nya projekt som fattats av kommunstyrelsens personal- och kvalitetsutskott (PKU) under perioden 2004-06-01 till 2005-06-22.

Efter avslutad granskning ifrågasatte vi om ett flertal projekt, som beslutats av PKU eller med stöd av delegation, uppfyller kommunfullmäktiges mål och inriktning. Granskningen dokumenterades i en promemoria som PKU yttrat sig över 2005-12-20. Vad avser kritiken om att ett antal projekt inte uppfyller målen för kompetensfonden, framgår av yttrandet att det pågår en ständig diskussion vid handläggningen av de ansökningar som kommer in, om ansökningarna är idéer för utvecklingsprojekt eller borde rymmas inom ordinarie verksamhet. Kansliets bedömning är att projekt som beviljas medel sannolikt inte kommit till stånd utan fondens medverkan och att de leder till en bättre och effektivare kommunal service för stadens invånare.

Vi har behandlat PKUs yttrande vid sammanträde 2006-01-31 samt beslutat att granskningen ska fortsätta under år 2006.

6.3 Sjukfrånvaro

Stadsdelsnämndernas arbete för att minska sjukfrånvaron (Rapport nr 2006:6)

Revisionskontoret har granskat arbetet med att minska sjukfrånvaron vid stadsdelsnämnderna Rinkeby, Kungsholmen och Vantör. Revisionskontoret har jämfört utvecklingen av sjukfrånvaron samt belyst hur nämnderna arbetar för att minska frånvaron.

De granskade nämnderna arbetar aktivt med friskvård i syfte att förebygga sjukskrivningar. Nämnderna verkar däremot inte prioritera kontakter med långtidssjuka och satsningar på rehabilitering på samma sätt.

Staden är en arbetsgivare. Detta förutsätter enligt vår mening att stadens nämnder arbetar på ett likartat och förutsägbart sätt och utifrån ett för staden gemensamt synsätt i personalpolitiska frågor. Granskningen visar att så inte alltid är fallet vad gäller stadsdelsnämndernas förebyggande och rehabiliterande insatser för att minska sjukfrånvaron.

Vi anser att det är positivt att kommunstyrelsen nyligen lagt fram förslag till arbetsmiljöpolicy och personalpolicy. Enligt vår mening behöver dock dessa dokument förtydligas i vissa avseenden. Det behövs en gemensam systematisk modell för nämndernas arbete med förbättringar av arbetsmiljön i syfte att minska den arbetsrelaterade ohälsan och sjukfrånvaron.

Rapporten har överlämnats till de granskade stadsdelsnämnderna för yttrande senast 2006-05-31 samt till kommunstyrelsen för yttrande senast 2006-06-15.

7 Säkerhet och skydd

Granskning av stadens säkerhetsarbete - Internt skydd (Rapport nr 2005:10)

Revisionskontoret har granskat stadens arbete med det interna skyddet, d v s det arbete som bedrivs i syfte att undvika förluster, störningar och skador inom stadens egna verksamheter. Granskningen avgränsades till att omfatta egendomsskador till följd av brand, vatten, inbrott och skadegörelse.

Kommunstyrelsen har inte samordnat stadens arbete med det interna skyddet. Denna uppgift har lagts på stadens centrala säkerhetssamordnare som har sin hemvist hos Stockholms stads brandförsvär. Vidare är stadens säkerhetspolicy inte i tillräcklig grad vägledande för stadens nämnder och bolag. Därtill är den otydlig i vissa avseenden men har också förlorat i aktualitet sedan den antogs 1993.

På grundval av rapporten konstaterade vi att det inte bedrivs ett systematiskt risk- och säkerhetsarbete i staden avseende det interna skyddet på det sätt som säkerhetspolicyn föreskriver. Som en konsekvens av detta saknas förutsättningar att bedöma om det övergripande målet i policyn, att höja säkerhetsnivån och minska skadekostnaderna i staden, uppnås.

Vi ansåg att risk- och säkerhetsarbetet är en ledningsfråga och att det är angeläget att kommunstyrelsen leder och samordnar detta arbete. Kommunstyrelsen bör överväga att överföra den centrala säkerhetssamordnarfunktionen från Stockholms stads brandförsvär till stadsledningskontoret. Vidare föreslås i rapporten att säkerhetspolicyn revideras, att risk- och säkerhetsarbetet integreras i stadens lednings- och uppföljningssystem ILS samt att det skapas starkare incitament för stadens nämnder att bedriva ett systematiskt risk- och säkerhetsarbete.

Revisionsrapporten överlämnades för yttrande till kommunstyrelsen, brand- och räddningsnämnden och styrelsen för S:t Erik Försäkring.

De nämnder och styrelser som har yttrat sig över rapporten anser att den ger en korrekt bild av de brister som finns i stadens risk- och säkerhetsarbete. Kommunstyrelsen redovisar i sitt yttrande 2006-01-11 att styrelsen ser allvarligt på de brister som revisionskontoret har identifierat. Stadsledningskontoret har därför fått i uppdrag att lämna förslag på en reviderad säkerhetspolicy samt att vidta åtgärder för att komma tillrätta med de brister i stadens säkerhetsarbete som påvisats. Brand- och räddningsnämnden anger i sitt yttrande att den otydlighet som har funnits i stadens säkerhetsorganisation har hämmat säkerhetsarbetet varför ett tydliggörande av rollerna behövs.

8 Upphandling

Revisionskontorets granskningar av upphandlingar under år 2005 visar att brister fortfarande är vanliga. Elva genomförda upphandlingar har granskats. De vanligaste felen har varit brister i dokumentationen och i diarieföringen. Alla handlingar av betydelse har inte diarieförts och handlingarna har funnits endast hos handläggaren. Dokumentationen är i många fall bristfällig. Alla delar av upphandlingsprocessen har inte dokumenterats eller så har vissa av delarna varit bristfälligt dokumenterade. Det förekommer även att dokument saknas helt. Även brister i förutsebarheten har förekommit i några av de granskade upphandlingarna. De vanligaste bristerna är att förfrågningsunderlaget inte är tillräckligt förutsebart avseende poängsättningen av kriterier. Det framgår inte tillräckligt tydligt vad som krävs för att få ett visst poäng. Inte heller framgår det vad som krävs för att anbudet inte ska komma att förkastas. Förutsebarheten och att följa förfrågningsunderlaget är dock i stort sett bättre än tidigare år.

Vi har under tidigare år påtalat behovet av att en ny upphandlingspolicy tas fram. En ny policy skulle enligt tidigare planer vara klar att antas inför år 2004. Ännu har ingen policy antagits. Resultatet av en tidigare genomförd enkät visade på att upphandlarna hade dålig kännedom om gällande policy och centrala regler. Vi vill därför på nytt understryka vikten av att en policy tas fram för att bli en förbättra informationen till stadens upphandlare om stadens centrala regler.

Vi redovisade i vår årsöversikt för år 2004 rapport nr 2005:8 *Erfarenheter av lagar och regler vid upphandling - En undersökning bland upphandlare inom Stockholms stads förvaltningar och bolag*. Revisionskontoret hade med hjälp av utrednings- och statistikkontoret undersökt erfarenheterna av lagar och regler vid upphandling hos stadens upphandlare. Av enkäten framgick att upphandlarnas största problem är eller hänger ihop med brist på tid för upphandlingen. De efterlyste också mer av centralt stöd och fler centralupphandlingsavtal. Med anledning av rapporten påpekade vi behovet av att kommunstyrelsen inrättar en funktion för samordning och upphandling

Kommunstyrelsen yttrade sig över rapporten 2005-09-07. Styrelsen delar revisorernas uppfattning att det behövs en utökad central samordning och fortsatta centrala insatser på upphandlingsområdet. Detta arbete har påbörjats genom att kommunfullmäktige har beslutat att inrätta en ny koncernupphandlingsfunktion för samordning och upphandling inom de områden där behoven är gemensamma.

9 Ekonomiskt resultat

Kommunkoncernen

Den sammanställda redovisningen för Stockholms stad omfattar förutom stadens egen verksamhet även den verksamhet som bedrivs i bolagsform. Koncernen Stockholms Stadshus AB redovisar ett positivt resultat på 773,0 mnkr medan staden redovisar ett negativt resultat med 113,7 mnkr. Sedan bland annat Stockholms Stadshus AB utdelning till staden elimineras redovisas ett negativt resultat på 119,1 mnkr för den samlade kommunkoncernen.

Staden

Årets bokslut för staden visar ett negativt resultat på 113,7 mnkr. Efter att ha disponerat eget kapital för finansiering av kostnader för kompetensfonden i enlighet med fullmäktiges tidigare beslut samt justerat för realisationsvinster och kostnader för stadsdelsförnyelse uppgår årets resultat beräknat med hänsyn till balanskravet till 6,6 mnkr. Enligt vår bedömning har balanskravet uppnåtts.

Verksamhetens nettokostnader uppgår till 27 107 mnkr. Nettokostnaden har ökat med 802,1 mnkr. Av ökningen svarar stadsdelsnämnderna för 607,2 mnkr. Stadsdelsnämndernas nettokostnader uppgick år 2005 till 20 438,5 mnkr före resultatdispositioner.

Koncernen Stockholms Stadshus AB

Koncernen redovisar ett resultat efter finansnetto på 773 mnkr. I resultatet ingår 56 mnkr avseende bostadsbolagens realisationsvinster från försäljning av hyresfastigheter. Efter uppskjutna skatter och minoritetsintressen redovisar koncernen ett resultat på 487 mnkr.

Årets resultat efter finansnetto, exklusive bostadsbolagens realisationsvinster och Svenska Bostäders avsättning till omstrukturering på 135 mnkr uppgår till 852 mnkr. Det är endast 15 mnkr lägre än kommunfullmäktiges resultatkrav i budget 2005.

Mål för den ekonomiska förvaltningen

Ändringar i kommunallagen 2004-12-01 innebär bl a att mål och riktlinjer för verksamheten liksom finansiella mål ska anges i budgeten. Vi ska bedöma om resultatet i årsbokslutet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat. I staden behandlades budgeten för år 2005 innan ändringarna i kommunallagen trädde ikraft. Därför redovisades inga mål enligt den nya lagstiftningen i budgeten. I stadens årsbokslut 2005 anges i stället mått på de mål för resultat och ekonomisk ställning som anges i budgeten för år 2006. De redovisade måtten visar

enligt vår bedömning att stadens ekonomiska ställning är tillfredsställande. Vad gäller bedömning av det verksamhetsmässiga resultatet hänvisas till avsnitt 2 i denna årsöversikt.

9 Räkenskaper och bokslut

Revisionskontoret har granskat att årsbokslutet, årsredovisningen inklusive de sammanställda redovisningen för kommunkoncernen för år 2005 har upprättats i enlighet med den kommunala redovisningslagen, god redovisningssed och stadens regler. Granskningen har utförts enligt god revisionssed. Vi konstaterar att stadens resultat- och balansräkning samt den sammanställda redovisningen i allt väsentligt är rättvisande.

Kommunfullmäktige har i december 2005 beslutat att *Bromma stadsdelsnämnd* ska använda stimulansmedel för vissa tilläggsbeställningar av investeringar vid Blackebergs sjukhem för att omfattas av ramavtalet för särskilda boendeformer. De stimulansmedel som fullmäktige anvisar nämnden ska enligt anvisningarna användas till kostnader för förprojektering, utrustning till gemensamhetsutrymmen, sängar, larm mm samt för att möjliggöra en lägre beläggning under en period vid start av ny- eller ombyggt äldreboende. Kommunfullmäktiges beslut innebär att Bromma stadsdelsnämnd medgivits avsteg från beslutade redovisningsprinciper och kommunala redovisningslagen. Nämndens redovisning är därmed inte rättvisande. *Fastighets- och Saluhallsnämnden* har i samband med ombyggnad av Blackebergs sjukhem utfört åtgärder avseende hyresgäst Anpassning åt Bromma stadsdelsnämnd enligt ovan. Utgiften för Anpassningen uppgår totalt till 25,2 mnkr varav 21,8 mnkr fakturerats Bromma stadsdelsnämnd i stället för att läggas på hyreskostnaden. Motsvarande del av investeringen har bokförts som driftkostnad. Därmed blir nämndens investeringsutfall missvisande och värdet av anläggningstillgångarna felaktigt.

Revisionskontoret har vid granskning av *Maria-Gamla stans* räkenskaper och bokslut konstaterat att nämnden under året har beslutat om ombyggnad av lokaler i två skolor och en förskola. Enligt kommunfullmäktiges budget har nämnden endast erhållit driftbudgetmedel. Kommunstyrelsens ekonomiutskott har fattat beslut om investeringen. Av beslutet framgår att investeringen ska finansieras genom tillägg på hyran i enlighet med det av kommunfullmäktige fastställda ramavtalet mellan staden och SISAB. Nämndens beslut om kontantfinansiering av ombyggnaden i skolbyggnaderna strider mot kommunfullmäktiges budget, ramavtalet för skollokaler och mot beslut fattade i kommunstyrelsens ekonomiutskott.

Vi ser allvarligt på att ett antal nämnder finansierar investeringar i inventarier och ombyggnader av lokaler med driftbudgetmedel och bokför investeringar som driftkostnader. Detta innebär att nämnderna och staden inte följer kommunala redovisningslagen vad avser bokföring av anläggningstillgångar. Det innebär också att nämndernas nyckeltal blir missvisande och inte möjliggör jämförelser vare sig mellan åren, mellan stadens nämnder eller liknande verksamheter i andra kommuner.

Vi har under en lång följd av år påpekat att staden inte tillämpar redovisningslagens regler om investering för stadsdelsnämnderna och stadsbyggnadsnämnden. Vi uppmanar därför ånyo kommunstyrelsen att snarast börja tillämpa kommunala redovisningslagens regler om investeringar för samtliga nämnder i staden.

Bo Dahlström

Joen Lagerberg

Gun Risberg

Hans Ravelius

Helge Löfstedt

**Revisorernas bedömningar av facknämndernas
verksamhet under år 2005**

Nämnd	Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat	Styrning, uppföljning och kontroll	Bokslut och räkenskaper
Kommunstyrelsen - egna verksamheten	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Stadsbyggnadsnämnden - avseende SBK	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Stadsbyggnadsnämnden - avseende USK	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Kyrkogårdsnämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Renhållningsnämnden	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Idrottsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Marknämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Trafiknämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Fastighets- och saluhallsnämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Ej helt rättvisande
Brand- och räddningsnämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Konsumentnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Utbildningsnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Kulturnämnden - avseende kulturförvaltningen	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Kulturnämnden - avseende stadsarkivet	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Stadsmuseinämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Överförmyndarnämnden	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Socialtjänstnämnden	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande

**Revisorernas bedömningar av stadsdelsnämndernas
verksamhet under år 2005**

Stadsdelsnämnd	Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat	Styrning, uppföljning och kontroll	Bokslut och räkenskaper
Kista	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Rinkeby	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Spånga-Tensta	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Hässelby-Vällingby	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Bromma	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Ej helt rättvisande
Kungsholmen	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Norrmalm	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Östermalm	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Maria-Gamla stan	Ej helt tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Ej helt rättvisande
Katarina-Sofia	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Enskede-Årsta	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Skarpnäck	Ej helt tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Farsta	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Vantör	Ej helt tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande
Älvsjö	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Liljeholmen	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Hägersten	Tillfredsställande	Tillräcklig	Rättvisande
Skärholmen	Tillfredsställande	Ej helt tillräcklig	Rättvisande

Bilagda rapporter:

Rapport 1/2005, Granskning av tertial- och delårsrapport 1/2005 för stadens nämnder och styrelser, juni 2005

Rapport 2/2005, Granskning av tertialrapport 2 – uppföljning av budget 2005, november 2005

Årsrapport 2005 för kommunstyrelsen, april 2006

Granskningsrapporter lämnade av bolagens lekmannarevisorer:

Stockholms Stadshus AB, 2006-03-28

AB Svenska Bostäder, 2006-02-20

AB Stadsholmen, 2006-02-20

AB Familjebostäder, 2006-02-28

AB Stockholmshem, 2006-02-23

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), 2006-03-01

Stockholms Stads Bostadsförmedling AB, 2006-02-21

Stockholm Vatten AB, 2006-03-03

Stockholms Hamn AB, 2006-02-24

Stockholms Stads Parkeringsaktiebolag, 2006-02-24

AB Stokab, 2006-02-23

Stockholms Stadsteater AB, 2006-03-01

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, 2006-02-22

Stockholm Globe Arena AB, 2006-02-22

Centrumkompaniet i Stockholm AB, 2006-02-22

Stockholms Business region AB, 2006-02-24

Stockholm Visitors Board AB, 2006-02-24

Micasa Fastigheter i Stockholm AB, 2006-02-23

S:t Erik Markutveckling AB, 2006-03-09

Fastighets AB Bangårdsposten, 2006-02-03

Revisionsrapporter under perioden april 2005 – mars 2006:

2005:09	Samverkan i vården av tyngre missbrukare
2005:10	Granskning av stadens säkerhetsarbete – Internt skydd
2005:11	Granskning av upphandlingsverksamheten inom Stockholms Näringslivskontor AB och Stockholms Visitors Board AB
2005:12	Skolornas arbete för att motverka mobbning och andra former av kränkande behandling
2005:13	Informationsverksamheten inom stadsbyggnadsnämnden
2005:14	Familjevården i Stockholm – en uppföljning
2005:15	Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelsnämnder i Stockholm
2005:16	Insatser för att öka tillgängligheten i kollektivtrafiken
2006:01	Stadens arbete med elever i behov av särskilt stöd inom grundskolan - en uppföljning av tidigare granskning
2006:02	Målet 20 000 nya bostäder. Hur arbetar staden? Tillgodoses kommunal service?
2006:03	Underhåll av idrottsanläggningar samt idrottsföreningarnas syn på medverkan och inflytande
2006:04	Styckevis och delt – Om vården och omsorgen till multisjuka äldre som bor kvar i det egna hemmet
2006:05	Kommunstyrelsens uppsiktsplikt Stockholms stad
2006:06	Stadsdelsnämndernas arbete för att minska sjukfrånvaron
2006:07	Hammarby Sjöstad – en granskning av styrning, kontroll och uppföljning av Stockholms stads investeringar
2006:08	Rutinerna för debitering av avgifter och uppsägning av plats inom barnomsorgen
2006:09	Stadsdelsnämndernas insatser för arbetslösa
2006:10	Hemtjänst för äldre – kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde

REVISORSGRUPP 4

VANTÖRS STADSDELSFÖRVALTNING

Stadsdelsnämnd 20

2006-06-20

Dnr. 103.196/20.06

Till

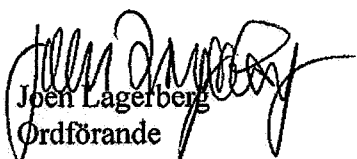
Vantörs stadsdelsnämnd

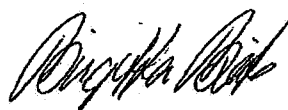
I samband med årsrapporten 2005 uppmanade vi Vantörs stadsdelsnämnd att vidta åtgärder så att kostnaderna för ekonomiskt bistånd ryms inom fastställd budget för anslag 2 år 2006.

Vi har noterat att nämnden i sin tertialrapport 1/2006 prognostiserar ett väsentligt budgetunderskott för anslag 2, ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder. Revisorerna utgår från att nämnden vidtar åtgärder så att den senast i tertialrapport 2 kan redovisa en prognos där kostnaderna ryms inom budgetanslaget.

Stockholm den 15 juni 2006

På revisorernas vägnar

Joen Lagerberg
Ordförande

Birgitta Brito
Sekreterare

Kopia till
Stadsdelsdirektör Monika Viklander